

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

12 - 18 Ianuarie 2005
(Anul XXXVIII)

1

11 961

■ literatură

interviu în exclusivitate

de Muguraș Constantinescu

Scrisori și poezii
inedite
de
Mihai Ursachi

paginile

16-
18

■ literatură

Marius Chivu:
cui i-e frică
de plagiat?

pagina

5

■ literatură

**Marie-France
Ionesco**

Portrait de l'écrivain
dans le siècle
Eugène Ionesco
1909-1994

**Călătorind
prin
lonesquie
de
Monica Joița**

paginile

28
29

ARCADES
GALUMARD

**CU
JEAN PERROT**
despre literatura
și cultura
pentru copii

Paul François, *Marea Panteră neagră*, Paris, Père Castor Flammarion, 1968

Mi s-a întâmplat să aud prima oară gogorița „lipsei de reprezentativitate” din gura unei femei. Persoana despre care vorbesc muncește într-o tipografie. Abia a trecut de patruzeci de ani, dar arată cu cel puțin douăzeci mai mult: are părul rărit, în neorânduială, e veșnic neîngrijită și aproape complet știrbă. În același timp, e extrem de prietenoasă și comunicativă. În anii de când o cunosc (ne întâlnim cam o dată pe lună, când trec prin tipografie), am ajuns să-i știu pe de rost biografia: și-a crescut cu greu fiica, după ce soțul bețiv a abandonat-o. A fost, la rândul ei, bolnavă, a schimbat câteva locuri de muncă, iar acum lucrează în tura de noapte pentru ca ziua să poată câștiga un ban în plus făcând curățenie, spălând și călcând pe la diverse familii.

Fiica ei, deosebit de talentată la baschet, a prins mici contracte în străinătate, jucând câteva săptămâni pe an la echipe marginale din Italia. Plină de mândrie, mama ei mi-a comunicat: „Uitați, vara asta fie-mea a reușit să strângă aproape o mie de euro!” Nu se sfiește să mă țină la curent cu viața ei sentimentală: „Cu bărbatul n-o duc rău. După ce-am scăpat de bețivul de bărbatu-miu, am întâlnit numai oameni de calitate. De câteva luni, sunt cu un domn din Arad. E profesor de sport și o susține foarte mult pe fiica-mea. A recomandat-o unui club din București. N-a ieșit nimic până la urmă, dar s-a străduit.”

În stilul de complicitate plină de echivoci pe care l-am dezvoltat în multe discuții anterioare, am întrebat-o: „Și cum vă înțelegeți cu profu' de sport? Parcă aveți, în vară, pe altcineva. Îmi închipui că domnul din Arad e plin de vigoare!” „O, da, e foarte potent!”, percutează ea imediat. „Păcat doar că nu poate veni mai des. Ajunge la Timișoara doar când mai scapă și el din laț... Dar ne distrăm tare fain, râdem, glumim, mâncăm, bem. Sunt foarte fericiți cu el!”

„De ce nu încercați să locuiți împreună, dacă vă înțelegeți atât de bine?” Fără să-i piară o secundă zâmbetul de pe buze, mi-a replicat: „Dar cum să se mute cu mine, când e înșurat?! Nu se poate așa ceva!”

Ei bine, tovarășa mea de confesiuni nocturne e unul din românii care-l consideră pe Băsescu „nerepresentativ”. Discuția a avut loc între cele două tururi pentru prezidențiale. „Dacă nu vă place Băsescu, spuneți-mi pe cine ați votat la primul tur!” „Cum pe cine? Pe Vadim! Mi-a transmis fiică-mea

place Năstase, dar Băsescu e nerepresentativ. N-are față de președinte!” Renunț: când vine vorba de gusturi, argumentele n-au nici o importanță. Dacă nici nu relativ neatrăgătoare femeie din fața mea nu se regăsește în Băsescu, ce pot face?!

M-am întrebat de unde-o fi provenind bruscă preocupare a compatrioților mei pentru etic și estetic. Ce mutație fundamentală s-o fi produs în societatea românească de-am ajuns să ne punem problema lui „cum” și „de ce” în termeni atât de fermi? Om fi trecut cu toții,

prezentativ” îi dezvăluie sursa: e arma, ultima, scoasă la luptă de așii dezinformării ce continuă să lucreze prin rețelele deja clasicizate: bârfa pe banca din fața blocului, insinuarea prin televiziune, vorba piezișă aruncată la colț de stradă. Teama de schimbare a unei populații îmbătrânite, resemnată cu propria ei paralizie, s-a regăsit, ca într-un ultim suspin expiator, în acest cuvânt. Într-adevăr, Băsescu pare să fie cu totul și cu totul nerepresentativ pentru stilul de politică făcut până acum câteva săptămâni în România.

politică București-Londra-Washington, și alta să defilezi cu aceiași și aceiași îmbogățiți de război. Una e să declari că douăzeci dintr-o sută de români sunt homosexuali și alta să arunci colacul miilor de miliarde de lei în direcția amicilor de la RAFO.

Cu toată armata de consilieri și strategii de la Cotroceni și din Palatul Victoria, nici Iliescu, nici Năstase n-au putut evita usturătorul eșec. În schimb, sosirea în jurul lui Băsescu a unor personaje precum Andrei Pleșu, Renate Weber și Stolojan s-a simțit instantaneu. Deși exuberanța președintelui a rămas intactă (mulți români au jubilat la imaginea acestuia în chip de Michael Schumacher proiectând jeturile din sticla de șampanie spre spectatori), se simte o clară miză pe rigoare și seriozitate. Mă număr printre cei care n-au manifestat niciodată entuziasm pentru politicienii români. Încerc, și de data aceasta, să văd lucrurile la rece. Într-un interviu din „Evenimentul zilei” de dinaintea alegerilor afirmam că e datoria morală a românilor să-l voteze pe Traian Băsescu. Acum, i-aș transmite președintelui că e datoria lui morală de a nu-i dezamăgi pe români.

Nu cred într-o recădere în scenariul Constantinescu. Să nu uităm că, în acel scenariu, actualul președinte a avut rolul personajului negativ. Un rol care, cu vremea, s-a dovedit a fi fost singurul pozitiv. Oricât s-a mers pe ideea „scandalagiului” Băsescu, și pe vremea lui Constantinescu, și pe aceea a lui Năstase, dezinformarea n-a ținut. În clipa de față, din câte-mi dau seama, până și cei care-au votat împotriva lui îl creditează masiv. Prin votul de la 12 decembrie, în România a renăscut speranța. O speranță deocamdată timidă – cu părul rărit, în neorânduială, neîngrijită, aproape complet știrbă, asemeni conlocutoarei mele din tipografie. Dar totuși o speranță. E datoria lui Traian Băsescu și-a echipei sale să-i dea consistență. ■

**contrafort
de Mircea Mihaieș**

Președinția ca voință și reprezentare

rebuie să fil orb sau pesedist pentru a nu observa învigorarea atmosferei din România post-Iliescu. Venirea la Cotroceni a lui Traian Băsescu a energizat dintr-o dată viața publică românească. Televiziunile s-au dezmoșit, destul români au reînceput să zâmbescă după anii în care păream a fi o națiune de bolnavi de ficat și de ulceroși irecuperabili. Cu bunele și relele lui, Traian Băsescu își pune amprenta pe stilul politic românesc. Cei care strâmbau din nas considerându-l insuficient de arătos pentru a ne „reprezenta” în străinătate au dat dovadă nu doar de o imensă mârșărie, ci și de auto-iluzionare: uitați-vă pe stradă și-o să constatați că nu suntem nici pe departe o națiune de Feți-Frumoși și de Ilene Cosânzene.

din Italia – este iar plecată pentru o lună – că noi trebuie să votăm cu Vadim, pentru că el ne scoate din sărăcie. O să ia de la bogățani și o să ne dea nouă! Acuma, dac-a picat Vadim, o să votez cu Năstase!”

Inutil să încerc să-i spun cine e „tribunul” ei, așa că încerc altă strategie: „Vă înțeleg. Dar n-ați văzut ce-a scris Vadim despre Năstase?” „N-am citit, dar am auzit. Are dreptate. Are multe case și disprețuiește oamenii.” „Și atunci? Cum puteți vota pentru el?” „Nu-mi

în ceasul sfânt al revelației, printr-o criză? Ni s-o fi arătat din Ceruri că în fruntea nației trebuie pus, musai, Adonis? Mira-m-aș. N-am constatat nici o avalanșă la cabinetele dentare și nici sporirea vertiginoasă a kilogramului de detergent pe cap de locuitor. Am constatat, însă, altceva: eficacitatea extraordinară a aparatului de dezinformare.

Viteza cu care prostănaci patentați, băbuțe anemice ori bugetari flască au introdus în precar lor bagaj lingvistic vocabula „nere-

S-a scris, pe bună dreptate, despre gafele sale din campania electorală. Dar ele țin mai mult de stil, decât de substanță. Dacă le comparăm cu veritabilele catastrofe provocate de Iliescu sau Năstase, în exact aceeași perioadă, vom constata că micile derapaje băsesciene sunt floare la ureche pe lângă erorile cumplite ale liderilor P.S.D. Orice s-ar spune, una e să nu fi auzit de Mircea Cărtărescu și alta să-l pui în libertate de Miron Cozma! Una e să visezi la o axă

**România
literară®**

Director:
NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

ISSN 1220-6318

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
OANA MATEI - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: **CONSTANȚA BUZEA** (pag. 3, 7, 8, 14, 21, 26, 27, 30), **SIMONA GALAȚCHI** (pag. 2, 6, 15, 18, 19, 20, 28, 29), **ECATERINA IONESCU** (pag. 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13), **NINA PRUTEANU** (pag. 1, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 32).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**
Tema numărului: *Literatură pentru copii*

Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**
Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).
CORNELIU IONESCU (director administrativ), **MIRONA LAUDĂ** (economist principal), **GHEORGHE VLĂDAN** (difuzare, tel. 212.79.86).
Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista *România literară* este editată de Fundația *România literară* cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Oameni de stat, oameni politici, politicieniști

Într-un faimos articol publicat în 1903 *Oratori, retori, limbuți* Maiorescu, după ce constată că „atât oratorul, cât și retorul și limbutul au darul vorbirii”, definește cele trei categorii în următorii termeni: oratorul vorbește pentru „precizarea unei situații publice, afirmarea sau combaterea unei idei, convingerea unui auditoriu; mobilul retorului este dorința de a trece de orator sau îngâmfarea erudiției sau încântarea de sonoritatea propriilor cuvinte; pornirea limbutului este de a se amesteca și el în vorbă oriunde și oricum. Pe orator îl stăpânește scopul, pe retor deșertăciunea, pe guraliv, mângâierea de limbă. De aceea oratorul poate avea o valoare permanentă, retorul numai una trecătoare, limbutul, nici-una”.

Triada maiorească își are perechea în viața politică: aici întâlnim oameni de stat, oameni politici, politicieniști. Omul de stat este personalitatea cu vederi largi, capabilă să judece situațiile în sine și să înțeleagă liniile de evoluție pe termen lung, personalitatea care în momentele cruciale, favorabile sau nu, acționează în sensul interesului național, adică personalitatea care, gândind imperati-vele timpului, reușește împlinirea cadrului politic pentru exprimarea cât mai deplină a spiritului și vocației naționale; pentru un om de stat interesul de partid și ambiția personală trec în plan secundar, iar în unele cazuri se estompează în întregime. Omul politic urmărește exclusiv consolidarea partidului său, fără să fie preocupat decât în subsidiar de destinul național. În fine, politicianistul se află în treabă, urmărindu-și interesul, fără preocupare pentru chestiuni de ordin general și incapabil să le înțeleagă. Din rândul acestei categorii se recrutează cu precădere oportuniștii; și ei rămân structural oportuniști chiar dacă se mențin în aceeași formație, căci statornicia lor nu este decât efect de conjunctură și expresia lipsei de personalitate.

În decursul istoriei moderne România a beneficiat de personalități care aveau anvergura unor oameni de stat; numai așa se explică modernizarea rapidă a unei țări care a fost smulsă timp de mai multe secole spațiului de civilizație căruia îi aparținea prin vocație și tradiție: o țară dominată de moravuri și stil de viață oriental a evoluat într-un ritm neașteptat de accelerat în sensul Europei. Autorii unirii de la 1859 au dat dovadă de capacitate politică superioară și au acționat în sensul interesului româ-

nesc, găsind, în pofida voinței marilor puteri, soluțiile pentru împlinirea pasului necesar realizării unui stat coerent și puternic la gurile Dunării.

Lascăr Catargi a dat dovada capacității sale de om de stat când în „acea memorabilă zi de 11 martie 1871”, vorba lui Maiorescu, l-a convins pe principele Carol să renunțe la abdicare; dacă șeful conservatorilor s-ar fi lăsat orbit de orgolii și ambiții personale, ar fi luat act de abdicarea principelui și s-ar fi bucurat să se afle în fruntea statului în calitate de locotenent domnesc. Dar, Lascăr Catargi a gândit în termenii imperativului național și a asigurat prin gestul său stabilitatea internă și continuarea procesului de „integrare europeană” a țării.

Făuritorii unirii de la 1919 au acționat în convergență; inimițiile politice și personale au dispărut atunci când țara s-a aflat în primejdie: Regele Ferdinand, Ionel Brătianu, Alexandru Marghiloman și generalul Alexandru Averescu, ultimii trei adversari politici ireductibili, dar personalități politice responsabile cu anvergură de oameni de stat, au încheiat în 1917 un protocol prin care își împărțeau rolurile și precizau acțiunile care urmau să le întreprindă. Si-au transmis unul altuia ștafeta, și-au asumat responsabilități și riscuri, dând bărbătește bătălia pentru țară. În final, a câștigat România.

Și ce dovadă mai puternică de înțelegere a imperativelor epocii decât ideea reformei agrare inițiată și susținută de Ionel Brătianu încă înainte izbucnirii primului război mondial! Si asta în condițiile în care mulți fruntași ai partidului liberal erau mari moșieri interesați în menținerea

latifundiilor!

După încheierea războiului generalul Averescu a respins categoric cererile repetate adresate lui de numeroși partizani de a acapara *manu militari* puterea; el nu s-a lăsat împins de orgolii și de ambiții deșarte; dimpotrivă, refuzând aventura, el și-a sacrificat popularitatea enormă de care se bucura, dar a contribuit decisiv prin gestul său la consolidarea sistemului democratic românesc și, probabil, prin Liga Poporului la evitarea bolșevizării țării urmărite asiduă de Lenin.

Oameni cu inteligență politică și cu tărie de caracter care în momentele de cumpănă au acționat ca adevărați oameni de stat. Față de meritele lor enorme micile derapaje datorate slăbiciunilor firii omenești sunt insignifiante. De altminteri, în prețuia morții, cu conștiința datoriei împlinite, Alexandru Averescu avea să-i spună colaboratorului său Petre Papacostea: „pe cât am fost de mici în luptele dintre partide, pe atât am fost de uniți când a fost vorba de țară”.

La începuturi de ev istoric este nevoie de oameni de stat care, cu spirit de sacrificiu și inteligență politică, să determine evoluția pe termen lung în sensul vocației naționale. După căderea lui Ceaușescu s-a pus din nou chestiunea readucerii României la spațiul de civilizație și mentalitate european. Din nefericire, până acum n-au mai apărut ca în alte clipe similare de-a lungul istoriei noastre oameni de stat; a existat o singură personalitate înzestrată cu asemenea calități, Corneliu Coposu; vârsta înaintată și avatarurile vremurilor l-au împiedicat să joace rolul pe care ar fi meritat să-l joace în slujba țării. În schimb, am avut câțiva oameni politici și enorm de mulți, o adevărată inflație galopantă, de politicieniști. Despre această ultimă categorie nici nu merită să discutăm: prea sunt penibile exemplarele de care ne ciocnim zilnic. Din categoria oamenilor politici se distinge Ion Iliescu. Format la școala bolșevică, în ciuda faptului că între confrății săi a fost și este un luminat, el nu s-a ridicat nici-o clipă la rangul de om de stat. Dacă s-ar fi situat la nivelul pe care-l postulau timpurile de răscrucă istorică pe care le trăim, apoi România ar fi fost de mult un membru respectat al Uniunii Europene. Din nefericire Ion Iliescu a făcut tot ceea ce i-a stat în putere pentru a salva cât mai mult posibil din oamenii și structurile vechiului regim. Ce să mai discutăm despre tratatul de vasalitate încheiat cu Gorbaciov care demonstra clar în ce direcție se îndreaptă preferințele sale politice. Pe drept cuvânt Vladimir Bukovski în cartea *Judecată la Moscova* conchide în ceea ce privește țara noastră: „singura schimbare a constat în succedarea comunistului Iliescu comunistului Ceaușescu”.

Gheorghe CEAUȘESCU

(continuare în pag. 7)

Desen de Mihaela Șchiopu

Constanța Buzea

Despre ștafetă

Vine un ceas ce poate să cadă mult după miezul nopții, când înțelegi fără să te opui. Înțelegi că iluzia tinereții cadentei cu vremurile și cu semenii activi atât de diverși în gusturi și dezgusturi, se risipește brutal. Că nici pe departe n-ai atins într-o viață de om punctele ție hărăzite ale bucuriei de a fi.

Între atâtea pierderi și găsiți, nădejdea că te vei regăsi în ceva, că oboseala trecând, vei căuta mulțimea și frontul bătăliilor ei. Dar vine ceasul când simți că oboseala nu se mai ia. Stupoarea, în fața mâinilor trudite și totuși goale. Cu inima golită și ea de energie, privești îndărăt.

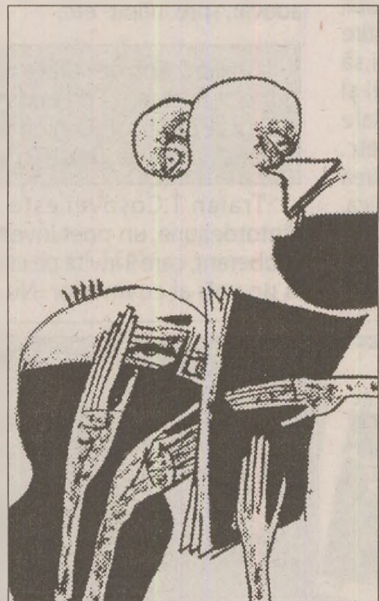
De nicăieri apropiindu-se de tine liniștea *acolo*, trăiești cu ultimele puteri o criză crâncenă *aici*, de care nu îndrăznești să spui nimic, nimănui. Află acut, dezumanizant, că pe nimeni nu interesează ce ți se întâmplă, că lumea activă și mereu sub presiunea unui veșnic *acum*, stă să te combată, indiferent ce ai face.

Aleargă în interiorul iluziei că ți-ine pasul, în vreme ce tu, din motive obscure, te-ai oprit. Intrat în acest stadiu, zbaterile ți-ar rămâne fără efect, cuvintele o împudoare, un început de nebunie. Până de curând imposibil de derutat, trăiești deruta celui șters din memoria lumii, devenit invizibil în peisaj.

E criza vârstnicului, a bolnavului, dar și a frustratului fără vârstă, a copilului nedorit, orfan de lume, singur cu mușenia pe buze, cu gustul neantic al singurătății fără revers. Între cerul închis și pământul primitiv, între o fericire pe care nu te-ai limitat într-atât încât s-o și atingi, împietrești și faci febră.

Și între ecurile ei agonice morgane vine un ceas pe care, dacă l-ai putea ignora, ai înțelege că el nu marchează sfârșitul, nici dispariția, ci o retragere eroică într-o dimensiune alta, căreia îi faci față, cu care te obișnuiești și în care te calmezi. Intră în posesia fondului tău, de pierdere după cortină.

Starea de spirit șoptindu-ți că ultima ieșire la rampă s-a consumat, că aplauzele s-au risipit ca și când nici n-au fost, că nu e obligatoriu să predai ștafeta ci s-o lași să-ți cadă, să se piardă, să se rățăcească, să nu mai fie de găsit un timp, la dispoziția unui alt căutător veritabil, cine știe când. ■

Mircea A. Diaconu, Studii și documente bucovinene, Iași, Ed. Timpul, 2004. 208 pag.

Mircea A. Diaconu a ajuns specialistul numărul 1 în istoria literaturii române din Bucovina. Volumul recent apărut aduce (din nou) în prim-plan scriitori ca Traian Chelariu, Iulian Vesper și Mircea Streinul. Studiile despre viața și opera lor se bazează pe o documentație bogată și pe capacitatea de a sistematiza și interpreta, cu perspicacitate și răbdare, informațiile. Mircea A. Diaconu nu se grăbește indecent, ca alți cercetători din generația sa, nu caută interpretări neapărat spectaculoase. Dar tocmai de aceea studiile sale inspiră încredere și captivează, ca operațiile de aducere la suprafață din adâncul mării a unor nave scufundate de multă vreme.

Indira Spătaru, Sălbaticul anotimp, prefată de Ioan Holban, Botoșani, Ed. Axa, 2004 (versuri). 70 pag.

Poezie fantezistă, plină de giubșlucuri și ghidușii. Autoarea (aflată la a cincea carte) se joacă la nesfârșit, uneori inteligent, alteori pueril. Ea modelează și remodelează realitatea capricios, ca pe o plastilină colorată:

„Doamna de la trei/ un cașalot ținea/ În cadă/ clandestin/ Într-o secundă cetaceul/ izbi și scufundă/ terasă și nivelul patru/ ateriză surprins domnul de sus/ iar cățelușă lui se smiorcăia/ printre papucii de casă/ ai doamnei de la trei/ se plictisea de moarte cetaceul/ prin spuma căzii/ încăierări cu alți masculi gheboși visa/ și-n altă zi mai mohorâtă/ trase dopul de lanț/ și spre oceanul năzuinței lui/ se strecură cu tot cu apă.” (Rarități).

Șerban Foață, Honorificabilitudinibus, Timișoara, Ed. Brumar, 2004 (publicistică). 240 pag.

Volumul cuprinde articole publicate de Șerban Foață într-un săptămânal din Timișoara, *Focus Vest*, în perioada 3 mai 2002 – 2 iulie 2004. Cuvântul „articole” este însă inadecvat în acest caz. Textele din carte ar trebui numite spectacole de idei, jocuri de artificii lingvistice, carnavaluri ale limbii române (cu participarea mai multor

cărți noi răsfoite de Alex. Ștefănescu

limbi străine) etc. (Ne putem întreba cum clasifică aceste texte contabilul publicației timișorene și, mai ales, cum găsea aurul necesar ca să le plătească.)

Nu lipsesc, din culegere, articolele în versuri, de un haz (rafinat) nebun: „Steaguri roșii-galbene-albastre, lângă banner-ul cu dungi și aște, falfăie prin piețe și în caste; jerbe tricolore, flori în glastre, noduri de emoție, -n epigastre, zâmbete dulcele sau salmastre, în studioul posturilor noastre de radio și televiziune. Telespecialiștii în dezastre ciipesc cu voci policastre, -n așteptarea Păsării Măiaștre pe aeroportul Otopeni. Pasărea măiastră *Erforșoan* zboară spre grădina lui

cinematografic) și își divulgă preferința pentru o simbolică expresionistă, cu termenul de garanție depășit.

Ioan Alexandru, Amintirea poetului, ediție sentimentală alcătuită de Ion Cocora, prefată de Aurel Rău, București, Ed. Palimpsest, 2003. 216 pag.

Ion Cocora, bun cunosător de poezie (și poet el însuși), oferă tinerilor cititori posibilitatea de a-l descoperi pe Ioan Alexandru (iar nouă, celor mai în vârstă, de a-l redescoperi) prin intermediul unei „antologii sentimentale”. Dând dovadă de luciditate și bun-gust,

Suferă însă de amatorism și nu-și poate găsi un loc în bibliografia domeniului

Iordan Dăcu, Contribuții la etnologia românească, București, Ed. Universal Daisi, 2004. 256 pag.

O carte care trebuie citită cu creionul în mână, nu răsfoită. Autorul, un etnolog erudit și, în același timp, un scriitor talentat ne dezvăluie într-un mod cuceritor o lume de „povești și doine, ghicitori, eresuri”. Studiile sale savante oferă numeroase surprize. Aflăm, de exemplu, că obiceiul de a împodobi un brad de Crăciun este la noi de

plictisit de poezie și nici n-a devenit plictisitor. Totuși, mișcările lui sunt executate cu o anumită prudență, ca și cum trecerea anilor i-ar fi adus dansatorului un început de reumatism:

„Iubito, dimineața pe plaja pustie/ Părul tău e aidoma unui curcubeu/ fotografiat de turiștii japonezi...// Noaptea. ești ploaia de stele/ filmată de turiștii americani// Până la urmă/ la malul mării/ ești creasta înspumată/ a unui val/ pe care/ nu alunecă nimeni.” (Surfing).

Ioan Radu Văcărescu, Gnoze, poeme, Botoșani, Ed. Axa, 2004. 84 pag.

Poeme discursive și, uneori, discursuri propriu-zise, poetizate convențional:

„Femeie: mamă, amantă, fecioară/ cu trup de cucuteni și de vioară” (Plângere).

Se remarcă elogiarea iscusită a iubitei, într-un fel de toasturi lirico-esecistice pe care ni le închipuim rostite cu paharul de șampanie în mână:

„Ești icoană a feminității din alt veac/ Cu trup divin și păr de iarbă dulce/ Cu ochi copilăroși sub genele uituce/ În văzul lor cad în genunchi și tac/ Iar gânduri melancolice fără leac/ Mă țin treaz să celebrez discret/ Icoană a feminității din alt veac.” (Rondelul feminității din alt veac).

P.S. Pe ultima copertă a cărții – o secvență din comedia critică. Trei specialiști în poezie fac considerații delirant-grandilocvente, fără nici o legătură cu modul de a scrie al lui Ioan Radu Văcărescu:

„Salvarea pare a fi, programatic pentru Ioan Radu Văcărescu, atributul frumuseții. Iar frumusețea se naște, chiar în episoadele traumatiche ale existenței, din iubire și din contemplarea naturii.” (Andrei Bodiu);

„Așa arăta o mini-machetă a viziunii poetului: pierderea sacralității lumii ne-a dus spre o cunoaștere a unei lumi lipsită de ființă, adică spre cunoașterea neființei.” (Dan Perșu).

„Poetica lui Ioan Radu Văcărescu se lasă percepută ca o țesătură de umbre și străfulgerări luminoase, o adevărată lecție despre cum pot fi surprinse simultan, atât fluxul lăuntric al lucrurilor și locurilor, cât și corporalitatea lor ultimă în sens structural criptică, metacorporalitatea.” (Dan Bogdan Hanu).

Ea modelează realitatea capricios, ca pe o plastilină colorată

lo(a)n, unde o așteaptă, cu elan și legitimă mândrie, vechiul clan, să-i confere gradul de colan (de, repet, colan, – iar nu golan) al ordinului Steaua României” etc.

Răsvan Popescu, Femeia visurilor, București, Ed. Du Style, 2004 (roman; prezentare pe ultima copertă de Dan Pița). 162 pag.

Roman lapidar, plin de dramatism, despre un regizor, Thomas, aflat la apogeul carierei, care face un ultim film, pentru a-și reprezenta și ordona propria existență. Ființa care îl obsedează este Noa, amanta sa (care încheie un patrilater conjugal – și ea, și Thomas fiind căsătorii). Răsvan Popescu analizează în stilul său binecunoscut – sobru, succint – modul cum ideea de film din mintea regizorului se vulgarizează pe măsură ce devine film. Actorii iremediabil prozaici, dar și inhibați de autoritarismul și nervozitatea lui Thomas, fac de nerecunoscut povestea de dragoste.

Romanul este compus din secvențe scurte și are un ritm alert (cinematografic; de altfel a și fost ca acceptat ca scenariu pentru un nou film regizat de Dan Pița, care semnează și prefata cărții). Autorul alunecă uneori într-un patetism excesiv (teatral, nu

autorul antologiei a luat în considerare doar versurile din primele patru cărți ale lui Ioan Alexandru (Cum să vă spun, 1964, Viața deocamdată, 1965, Infernul discutabil, 1966, Vămile pustiei, 1969), neinfestate încă de virusul imnografiei mistico-patriotarde). La câteva decenii după scrierea lor, textele regretatului poet nu și-au pierdut puterea de a emoționa:

„Beau lapte din șiștar și mă cuprind flori/ Că prea-i bun laptele proaspăt – cum să spun/ Parcă beau soare amestecat cu nori/ Sunt zeul tinereții ce-n lapte mă răzbun.” (Beau lapte);

„Cimitirul la noi e un pogon comun/ Înconjurat cu gard de piatră, / să nu se molipsească pământul rămas viu/ În libertate.” (Ca în Paradis).

Dan Iacob, Lasă-te locuit!, Iași, Ed. Timpul, 2004 (reflecții). 214 pag.

Reflecțiile unui bărbat sensibil și evlavios, care, având pregătire de inginer, a preferat totuși să se dedice teatrului, poeziei și filosofiei. În considerațiile sale asupra ființei, creației, iubirii etc. este puternic influențat de gândirea (și limbajul) lui Constantin Noica.

Cartea inspiră respect prin arzătoarea dorință a autorului de a trăi la un înalt nivel de spiritualizare.

dată relativ recentă, și că la sfârșitul secolului nouăsprezece P. Ispirescu și alții au dus o adevărată campanie împotriva acestui obicei, considerat „barbar”.

Ileana Morărescu, Nichita Stănescu: paradoxul ontologic, București, Ed. Palimpsest, 2003. 172 pag.

Autoarea citește greșit poezia lui Nichita Stănescu. O descifrează, ca pe un text filosofic dens (ratând ocazia de a se bucura de frumusețea ei literară):

„De aici începe însă uluitoarea aventură cognitivă a lui Nichita Stănescu, care percepe, o dată cu aceste zise, tot ceea ce se poate măsura ca înfinitudine a «spațiului catabasic». «Spațiul catabasic» e un spațiu de concentrație energetică maximă, un spațiu colaptic care se măsoară prin densitatea colapsului gravitațional din interiorul său, colaps ce poate să tindă, într-adevăr, spre infinit” etc.

Traian T. Coșovei, Greva căpsunelor, București, Ed. Fundației Culturale I. Ibră, col. „Contemporaneea”, 2004 (versuri). 102 pag.

Traian T. Coșovei este cel dintotdeauna, un poet inventiv, exuberant, care îl invită pe cititor la un vals al cuvintelor. Nu s-a

lecturi la zi de Marius Chivu

Cui îi e frică de plagiat?

Furați, autori, furați! Furați de sunteți săraci și aveți gust bun; dar mărturișiți păcatul vostru înaintea publicului, ca să scăpați de mustrarea cugetului și de înfricoșata critică a înaltului tribunal al literaților." Așa suna un îndemn Cătră autori scris de Ioan Penescu în deschiderea unei traduceri pe care a intitulat-o *mucalit Hoșle din Idelle unula din Visurile lui Lebrun, apărută la Brăila în 1840, an după care începe să se discute și la noi tot mai frecvent despre plagiat. O dată cu răspândirea tiparului și mai buna circulație a cărților a făcut ca scrisul să asigure, în a doua jumătate a secolului XIX, o anume notorietate. Înainte de a deveni obligatorie, semnarea textelor era un motiv de mândrie. Ceea ce nu înseamnă că scriitorii pașoptiști nu mai făceau – uneori cu bună știință – confuzie între original și traducere. În cartea sa*, Leon Volovici amintește de un George Fălcolanu care, prin 1843, se dăduse drept autorul Fedrei.*

Ce s-a întâmplat în modernitatea românească pe tărâmul plagiatului? Ei bine, o elocventă imagine ne oferă antologia de articole, pledoarii, eseuri sau cronici literare despre cele mai celebre cazuri de plagiat din cultura noastră, selecție realizată de Pavel Balmuș. C. Negruzzi, Alecu Donici, George Coșbuc, I.L. Caragiale, Lucian Blaga, Nae Ionescu, Al. Piru, Eugen Barbu și Ion Gheorghe sunt scriitorii acuzați, mai mult sau mai puțin convingător, cu dovezi concludente sau fără, de a fi plagiat opere semnate îndeobște de străini. Cazurile urmează un anume tipic deși nu toate se desfășoară la fel. Unele demascări sunt formulate rece, alte cu patimă, unele nu mai lasă loc nici unui dubiu, altele sunt cam subrede, există cazuri în care scriitorul acuzat intervine și dă explicații – G. Coșbuc, de pildă, se disculpă motivând că volumul său *Balade și idile* a fost editat de un prieten, pe când era plecat în străinătate, și de aceea au fost incluse în sumar și câteva traduceri –, altele se dă la fund sau, pur și simplu, nu se mai poate apăra în nici un fel (cazul lui Nae Ionescu acuzat postum). Unele acuzații sunt străvezii (cazul Lucian Blaga) sau de-a dreptul mincinoase (cazul I. L. Caragiale), alte limpezi ca lumina zilei (cazurile Al. Piru, Eugen Barbu, Ion Gheorghe). De regulă, tot ce era de spus s-a spus la momentul respectiv. O astfel de antologie este cumva istoricizată, textele fiind un material de pe urma căruia poți doar trage niște concluzii, privind mentalitatea scriitorilor sau chiar o posibilă teorie a plagiatului (lat. *plagium*, vinderea unor sclavi străini). Să ne oprim asupra cazului Eugen Barbu cu *Incognito*, de departe cel mai celebru și de cea mai

mare amploare.

Voi începe de la o frază borgesiană *avant la lettre* emisă de Grigori N. Lazu cel care dezvăluie traducerile lui Coșbuc: „De când există poezia, poet de la poet a învățat, fiecare aspiră aceleași idei și sentimente să le exprime și mai bine; unul prea altul imită, precum pasere pe pasere stămește să cânte; așa că – putem spune – din veac în veac și până astăzi, există ca o singură mare și sfântă poezie, compusă din atâtea și atâtea poezii înrudite între ele. Dar o asemenea imitațiune și emulațiune are o limită.” Și aceea limită este una textuală, arată acest Grigori N. Lazu care știe la 1893 cum e cu literatura mai bine decât Marian Popa aproape un secol mai târziu. Acesta din urmă, deși încă nu-l citise în 1979 pe Borges, intrat pe piața literară românească abia odată cu numărul special din *Secolul 20*, nr. 5-6/1982, preia ideea alegoriei lui Pierre Menard via Robbe Grillet. Mimând o perspectivă teoretică pentru o mai bună legitimitate a discursului său, iată ce scrie criticul în respingerea acuzației de plagiat adusă lui Eugen Barbu: „Un asemenea roman [de consum] își poate permite orice preluare: singura condiție este ca autorul lui să aibă acea personalitate care să fascineze scriitorul [...] Poate fi numită plagiat copierea unui text el însuși nesemnificativ, căruia nu i se acordă prin copiere o semnificație superioară textului copiat. Un mare scriitor nu va plagia niciodată, nici chiar atunci când va copia cu mâinile lui un text al altui scriitor [...] Să nu uităm că opera literară are valoare prin cel ce o asumă. Pe drept cuvânt, Alain Robbe Grillet făcea observația care poate provoca unora perplexitatea că, dacă

cineva ar copia azi cuvânt cu cuvânt *Don Quijote*, el ar da o cu totul altă operă decât aceea semnată de Cervantes.” Pe lângă faptul că Robbe Grillet nu e tocmai o voce teoretică creditabilă, nu e Butor, de pildă, M. Popa ratează în stil mare semnificația metaforei copierii unei opere consacrate tocmai pentru că nu înțelege că, de fapt, nu e vorba de o copiere propriu-zisă. Exactă în formulare, metafora copierii e însă siluită de interpretarea lui M. Popa. Iată fragmentul exact din Borges: „Pierre Menard nu voia să scrie un alt *Quijote* – ceea ce ar fi simplu – ci pe *Quijote*. Și-i fără rost să mai adaug aici să niciodată nu a încercat o transcriere mecanică a originalului; nu-și propunea să-l copieze. Admirabila sa ambiție era să producă niște pagini care să coincidă – cuvânt cu cuvânt și rând cu rând – cu cele ale lui Cervantes.” Cine a citit povestirea atent și până la capăt și-a dat seama că fascinantul proiect al lui Menard era doar ipotetic scriptural și că el întrevădea, de fapt, o artă a lecturii. Nu despre copierea *mot-à-mot* a unui text clasic este vorba, ci despre lectura unui text clasic ca și cum el ar fi fost scris astăzi. O obsesie a lui Borges reluată și în eseurile sale. Aici e secretul care se refuza deopotrivă lui Robbe Grillet și lui M. Popa. Care are totuși dreptatea lui. Dacă Nicolae Manolescu și-ar pierde, la o adică, uzul rațiunii și ar copia în *Istoria sa critică...* vreo 150 de pagini din *Istoria literaturii române de azi pe mâine* într-adevăr acele pagini ar avea o cu totul altă greutate sub noua semnătură. Cărtărescu, de pildă, ar putea la fel de bine să nu mai scrie ani întregi la *Aripa dreaptă*, ci să xeroxeze într-o dimineață, la colțul blocului, *Omul*

fără însușiri, să zicem. Și n-ar fi vorba – nu-i așa? – conform teoriei lui M. Popa, de plagiat înduioșătoare strădania pseudoteoretică a lui Marian Popa de a scoate o cârpă basma curată! De altfel, Mircea Iorgulescu îi dă o replică scurtă dar care rezolvă definitiv orice dilemă: „Atunci când lipsește originalitatea, în sens juridic avem de-a face cu un plagiat, când lipsește originalitatea estetică, avem o operă fără valoare.” În ceea ce privește romanul în chestie al lui Barbu, se confirmă, din păcate, ambele presupoziii.

Din lectura acestor texte despre plagiat selectate atent de Pavel Balmuș se poate reconstitui ușor atitudinea, mentalitatea plagiatorilor, nu atât din propriile intervenții, cât din cele ale celor care au sărit să-i apere. În fond, lucrurile nu sunt atât de complicate. Pot fi explicate în câteva fraze. Esențial, plagiatorul nu are vreun respect pentru proprietatea intelectuală pe care, mai grav, de fapt nu o înțelege. Majoritatea plagiatorilor sunt, inocenți. Dacă am putea accepta vreo scuză din partea lor, atunci aceasta ar fi: ei chiar nu-și înțeleg infracțiunea care nu e neapărat juridică, dar întotdeauna morală, mai întâi față de autorul al cărui text îl plagiază și apoi față de cititor căruia îi înșală încrederea. Luându-și drept motto dictoanele „Nimic nou sub soare” și „Cărțile se fac din cărți”, plagiatorul nu imită și nu dezvoltă, el reproduce, el nu citează, ci copiază făcând o gravă confuzie, cum bine remarcă Nicolae Manolescu, între filiație (ideea) și plagiatul propriu-zis (textul).

Pentru cei interesați de

Plagiatul la români, Selecție Pavel Balmuș, Prefață Dan C. Mihăilescu, Editura Arc, Chișinău, 2004, 200 p.

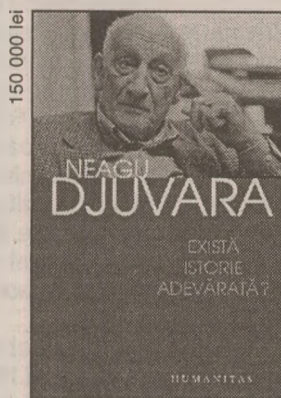
chestiunea plagiatului, le recomand să stăruie asupra spiritualei și informatiei prefețe a lui Dan C. Mihăilescu, intitulată inspirat *Fărădelegea îngăduinței*, și să (re)citească neapărat excelentul articol *Despre plagiat* al lui Nicolae Manolescu din *România literară* nr. 40/2002. Articol prilejuit de scandalul plagiatului după Maria Cvasnăi-Cătăneanu comis de Florina Rogalski în manualul de clasa a XII-a apărut la Editura Corint, sub îngrijirea acad. Eugen Simion, plagiat dezvoltat de Carmen Mușat într-un serial apărut în *Observator cultural* (nr. 138-139-142/2002). Căci, după cum se vede, sintagma „sfârșitul istoriei” nu se referă automat și la plagiat. ■

* *Apariția scriitorului în cultura română*, ed. a II-a, Ed. Curtea Veche, București, 2004.

HUMANITAS

bunul gust al libertății

Seria Djuvara

NEAGU DJUVARA
Există istorie adevărată?

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Seria Noica

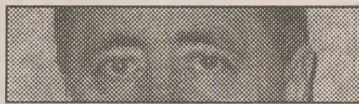
CONSTANTIN NOICA
Moartea omului de mâine

http://autori.humanitas.ro
www.humanitasrights.ro

Fragmente contemporane este, ca și precedentele carti tipărită de Gabriel Dimisianu la Editura Institutului Cultural Român, *Lumea criticului*, un volum compozit, reunind articole de atitudine, răspunsuri la diverse anchete literare, recenzii de carte, texte cu substrat memorialistic. La fel ca în *Lumea criticului*, autorul reușește și de această dată să își surprindă cititorii. Dacă la volumul din anul 2000 elementul surpriză a fost dat de formidabilele texte de factură confesivă, acum autorul introduce un foarte necesar capitol de istorie literară dedicat perioadei 1945-1948. Scriind acest capitol, criticul reușește o dublă performanță. Pe de o parte, realizează o izbîndă în plan personal infirmîndu-și autodeclarata inapetență pentru sinteze („Ce pot să spun altceva decît că sintezele mă impresionează, îmi impun, dar nu prea sînt de mine. Bine cu adevărat mă simt mai ales în fragment. M-am complăcut și mă complac în fragment, dar poate că și din fragmente se profilează, prin însumare, cine știe, o imagine a întregului, fie ea și aproximativă” – p. 252) și, ceea ce este chiar mai important, restituie literaturii române cîteva pagini rămase albe din cauza circumstanțelor istorice complet nefavorabile.

În scurtul intermezzo de democrație postbelică dintre arestarea mareșalului Antonescu și abdicarea Regelui Mihai I au fost scrise cîteva romane de luat în considerare, continuatoare ale tradiției literaturii din interbelic: *Blocada*, de Pavel Chihaia, *Frunzele nu mai sînt aceleași*, de Mihail Villara, *Ferestrele zidite*, de Alexandru Vona (roman scris în 1947 și publicat pentru prima dată abia după căderea comunismului, în 1993), *Moartea cotidiană*, de Dinu Pillat, *Trubenda*, de Virgiliu Monda sau *Zilele nu se întorc niciodată*, de Sorana Gurian. Acești autori și aceste cărți lipsesc din sintezele de literatură română publicate în perioada comunismului. Motivul nu este greu de ghicit. Unii dintre autori au părăsit țara o dată cu abdicarea regelui și instaurarea puterii comuniste (Mihail Villara, pseudonimul literar al fostului lider al tineretului liberal Mihail Fărcășanu, Alexandru Vona, Sorana Gurian), alții au suferit ani grei de închisoare comunistă (Dinu Pillat). Cert este că numele tuturor acestor autori au fost trecute la index, iar cărțile lor au avut o soartă mai mult decît ingrată. La vremea apariției, unele dintre aceste romane au avut parte de cronici, poate chiar de premii literare, dar, imediat după instalarea deplină a comuniștilor la putere, au fost scoase din circulație, iar asupra lor s-a așezat o lespede de uitare. Majoritatea au fost

**lecturi la zi
de Tudorel Urian**

Critica de acord fin

După mai bine de patru decenii de activitate, Gabriel Dimisianu este, fără îndoială, unul dintre cei mai respectați critici din arena actualității literare. Elementele definitorii ale scrisului său sînt lipsa de emfază, claritatea stilului, precizia interpretării dusă pînă la cele mai discrete nuanțe ale textului (o vorbă preferată a sa pare a fi „lucrurile sînt ceva mai complicate”), umorul fin, abia întrezărit și, desăvîrșita urbanitate a tonului (nici măcar în polemici nu este agresiv, are un bun simț al susținerii propriilor argumente care lasă întotdeauna loc de un „bună ziua”; ceea ce nu-l împiedică însă, de fiecare dată, să facă operelor literare pe care le discută toate obiecțiile necesare). În ultima vreme acestor elemente specifice ale brand-ului Gabriel Dimisianu li se mai poate adăuga unul: o anumită melancolie înțeleaptă, manifestată prin puseuri confesive care își fac loc decisiv chiar și în textele de pură interpretare critică. Aceste texte sau fragmente cu substrat memorialistic sporesc considerabil cota de interes, dar și farmecul scrisului lui Gabriel Dimisianu.

republicate după mai bine de patruzeci de ani, în ultimul deceniu al secolului trecut, cînd numele autorilor deveniseră aproape uitate, iar interesul general pentru lectura cărților de ficțiune scăzuse dramatic. În aceste circumstanțe, apariția pe piață a unor romane cu titluri cvasi-siropoase precum *Frunzele nu mai sînt aceleași* sau *Zilele nu se întorc niciodată* nu avea cum să stîmească un cine știe ce interes din partea cititorilor. De aceea, treaba făcută de Gabriel Dimisianu este una cu adevărat ieșită din comun. Criticul readuce în atenție istoria contorsionată a tuturor acestor cărți, dar face și o analiză complexă care demonstrează valabilitatea estetică a acestor produse literare, mult peste valoarea literaturii române din deceniul imediat următor, cînd cuvîntul de ordine devenise „realismul socialist”. Indirect, criticul realizează în felul acesta și un veritabil act de revizuire. Pentru că prin revizuire el înțelege – pe bună dreptate – nu doar retrogradarea scriitorilor supralicitați în anumite epoci pe considerente metaliterare (îndeosebi politice), ci și readucerea în tabloul literaturii a unor scriitori precum cei amintiți mai sus, abuziv eliminați în circumstanțe istorice tulburi. Foarte complexe și fermecătoare prezentări ale lui Gabriel Dimisianu îi deschid cititorului curiozitatea de a citi aceste pagini uitate. Și, în fond, acesta este lucrul cel mai important pe care îl poate face un critic literar.

Considerațiile lui Gabriel Dimisianu asupra perioadei 1945-1948 nu se opresc însă doar la literatura (proza) epocii. În stil de mare eseu, autorul face observații pertinente despre realitatea social-politică a unui interval pe care istoriile de tot felul îl înglobează

Gabriel Dimisianu, *Fragmente contemporane*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, 256 pag.

fără discernămînt perioadei comuniste (se vorbea despre perioada postbelică de pînă în 1989 ca aparținînd puterii comuniste, fără a se delimita prea mult realitatea politică a primilor trei ani de după război, în care Regele Mihai se afla încă pe tron; cel puțin aceasta era perspectiva istoriilor apărute în anii comunismului). Or, Gabriel Dimisianu are meritul de a ne face să înțelegem realitatea cotidiană a anilor 1945-1948, speranța care îi anima pe mulți, făcîndu-i să nu observe dinții fiarei aflate deja la pîndă. În felul acesta înțelegem mai bine cum a fost posibil ca multe dintre personalitățile politice și culturale din perioada interbelică să-și amîne plecarea salvatoare din țară pînă cînd aceasta nu a mai fost posibilă, ele ajungînd să își găsească sfîrșitul în temnițele comuniste. Descrie, perfect credibil, Gabriel Dimisianu, atmosfera optimistă a României din primii ani de după război: „Existaseră cu

toate acestea în acei ani semne credibile de revenire a țării la normalitate, după răvășirile războiului și măsurile de restrîngere a libertăților luate de regimul de dictatură militară. Constituția din 1923 fusese readoptată, funcționau partidele, parlamentul, instituția monarhică, apăreau ziare de diferite orientări, legăturile culturale cu lumea apuseană se relau. Toate acestea lăsa să se creadă că în România se reinstituiau formele vieții democratice, cum de altfel se știa că hotărîseră, pentru tot Estul, puterile învingătoare în abia încheiatul război, garantele democratizării, defascizării, ale libertății de opțiune a popoarelor etc.” (p. 246) Citind aceste rînduri înțelegem mai bine cum a fost posibil ca buncii noștri să stea ani de zile cu urechile pînă la aparatele de radio și cu ochii pe cer, ca și

perplexitatea lor după fiecare zîmbeață fără ca mult așteptate avioane americane să tulbur liniștea văzduhului. Cum să nu gîndești la fuga din țară sau să-ți imaginezi metodele de reeducare de la Pitești sau Sighet cîta vreme – o spune Gabriel Dimisianu pe urmele lui Dinu Pillat – pe Calea Victoriei lumea ieșea la plimbare purtînd „cocarda zîmbetului pe buze”.

În studiile sale de critică literară propriu-zisă, Gabriel Dimisianu este ceea ce s-ar putea numi un justiciar în *sotto voce*. El corectează în permanență, fără resentimente cu seninătate și umor, detalii referitoare la operele sau biografiile unor scriitori, unele dintre ele perpetuate în forma lor eronată la nivelul opiniei publice. Ca un indicator de mare precizie critică pune întotdeauna lucrurile la punct. El scoate în evidență voltele etice și estetice ale lui Tudor Argheș din perioada postbelică, vorbește despre curajul unuia dintre stîlp de susținere ai poeziei proletcultiste Dan Deșliu, de a demisiona în an '80 din partidul comunist și de se opune deschis politiciii lui Nicolae Ceaușescu într-un moment în care dictatura personală instaurată de acesta atinsese apogeul, îi desfidă alături de C. Stănescu, pe „conformiștii schimbării” apăruiți după decembrie 1989 în viața publică românească.

Indiferent de subiectul abordat, scrisul lui Gabriel Dimisianu atinge invariabil, zone de mare adîncime. De fiecare dată el produce revelații, aduce în atenție detalii sau unghii noi de privire care schimbă fizionomia unanim recunoscută a ansamblului. Este unul dintre acei autori care îți oferă, *a priori*, garanția că, citindu-i, vei avea numai de cîștigat în planul literaturii, în primul rînd, dar și în cel, mai larg, al modului de a înțelege viața. ■

EDITURA POLIROM

■ Herta Müller
Regele se-nclină și ucide

■ Plinius
Naturalis historia
Enciclopedia cunoștințelor din Antichitate.
Volumul al VI-lea: Mineralogie și istoria artei

■ Nick Hornby
High Fidelity

■ Georges Simenon
Maigret la New York

**Suplimentul
de CULTURĂ**

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Ziarul de Jap

www.polirom.ro

Oameni de stat, oameni politici, politicieniști

(urmărire din pag. 3)

În loc să acționeze în convergență cu forțele democratice revenite pe scena politică după aproape jumătate de secol de stăpânire bolșevică, cu societatea civilă în curs de formare (un acord putea fi ușor realizat în euforia care a cuprins țara după căderea lui Ceaușescu dacă din partea „emanației” ar fi existat voință), Ion Iliescu a lovit, utilizând din plin învățătura leninistă, în toate persoanele, formațiunile și instituțiile care aspirau la revenirea noastră la mentalitatea europeană: așa s-a ajuns la cea rușinoasă zi de 29 ianuarie 1990 când s-a strigat pe străzile unei capitale care se voia europeană „noi muncim, nu gândim”, „moarte intelectualilor”, „noi nu ne vindem țara”, la atrocitățile produse de minierii conduși de Miron Cosma, la încercarea de a desființa partidele istorice, de a zdrobi mișcarea studențească și de restaurare a controlului politic asupra presei; reacția occidentală categorică a zădărnicit planul de distrugere a democrației născându-se. Chiar dacă planul de instaurare a unui socialism cu față umană a eșuat, ideea n-a fost abandonată. În fapt partidul comunist, ajuns în final PSD îi datorează enorm fostului președinte: cu o abilitate demnă de o cauză mai bună el a reușit să asigure supraviețuirea vechiului sistem, adaptând instituții anacronice la noile realități, asigurând perpetuarea oamenilor și moravurilor vechiului regim. În unele momente a dat impresia unei metamorfoze benefice pentru țară; din nefericire totul s-a dovedit a fi fost un simplu joc tactic pentru a putea menține cât mai mult din practicile comuniste. Partidul zis social-democrat este o creație a lui Ion Iliescu: fără excepționala sa capacitate de manevră politică PSD ar fi jucat un rol cu totul secundar.

Că Ion Iliescu este om de partid și nu om de stat se vede și din faptul că a ținut să candideze pentru un fotoliu de senator și să intre în bătaie pentru conducerea PSD. Nu cunosc vreun caz când o personalitate politică, după ce a fost în fruntea statului,

să revină în poziții politice inferioare. Ni-l imaginăm pe generalul De Gaulle revenind în arena politică pentru a vâna un loc în parlament după ce n-a mai fost președintele Franței? O personalitate ajunsă pe treapta supremă a cursului onorurilor poate și are datoria în situații excepționale să accepte misiuni de mare importanță pentru țară. Atât și nimic mai mult! Chestiune mai ales de statură politică și abia apoi de demnitate personală. Prin gestul său Ion Iliescu a dovedit o dată în plus că este un om de partid și nu om de stat. Iar în partidul pe care vrea din nou să-l conducă se află o pleoră de politicieniști, în frunte cu fostul prim ministru, interesați vital în salvagardarea liniilor de forță ale vechiului regim cu modificările impuse de noile realități și, mai ales, de avantajul propriu. Cu alte cuvinte, un capitalism sub strict control politic și un electorat menținut într-o stare de spirit și mentalitate socialistă. Dar, România are nevoie de cu totul altceva.

Pe scena politică a apărut aproape pe neașteptate o nouă personalitate: Traian Băsescu. Cunoscut ca un ministru eficient, un om tranșant care n-a ezitat să demisioneze din parlament pentru a se putea pune la dispoziția justiției, fostul primar general al capitalei și-a dovedit din plin anvergura în timpul campaniilor electorale din anul 2004. El s-a manifestat ca un adversar implacabil față de regimul reprezentat de Ion Iliescu și Adrian Năstase. Până în prezent marinarul a manifestat o hotărâre, claritate și consecvență în acțiune, un spirit combativ și o energie surprinzătoare, calități care constituie premisa necesară pentru răpunerea definitivă a monstrului care a supus țara atâta amar de vreme. În cuvântarea de anul nou rostită în mijlocul tineretului în Piața Universității, fapt de bun augur, a spus o sentință importantă: „aveți încredere în voi!” Cu alte cuvinte, să ne cultivăm spiritul de inițiativă, să ne schimbăm mentalitatea abandonând blazarea și lipsa de curaj promovate de regimul comunist. Dacă Președintele țării se va păstra statornic pe această linie, dacă va reuși, așa cum intenționează, să coaleză toate forțele politice, parlamentare și neparlamentare, toate structurile societății civile, într-un cuvânt toate structurile care vor cu adevărat o schimbare de esență a țării și revenirea ei cu demnitate în spațiul european, atunci Traian Băsescu se va înscrie în galeria oamenilor de stat a României. Premisa a fost creată. Viitorul ne va arăta dacă, așa cum sper, ea se va împlini.

România are nevoie acută de oameni de stat.

Gheorghe CEAUȘESCU

cerșetorul de cafea
de Emil Brumaru

M-apropiam cu-atîta frică

M-apropiam cu-atîta frică
De degetul tău lung subțire
Ca să nu cadă căci se strică
Prins de-a paianjenilor fire

Și-i lins-prelins de melcii umezi
Și-i umilit printre furnice
Mă amăgeam c-o să te-ncumeți
Unghia crinii să-i despice

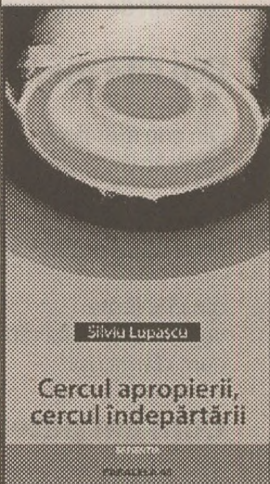
Să-i taie-n aer ca pe-o sticlă
Lăsînd parfume să respire
M-apropiam cu-atîta frică
De degetul tău lung subțire

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA SAPIENTIA

Silviu Lupășcu
Cercul apropierii,
cercul îndepărtării

format 10 x 18, 166 p., 32.000 lei

Vasile Andru
Exorcismele

format 10 x 18, 160 p., 80.000 lei

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparalela45.ro
Pentru detalii vizitați:
www.edituraparalela45.ro

g
h
e
o
r
g
h
e

Desen de Mihaela Schiopu

g
r
i
g
u
r
c
u

Unelte

Chei care se rotesc fără să creadă-n
ușa pe care-o deschid

cuie strîmbe din născare
care pipăie cercetează și nu se pot înfige

ciocane care bat pe nicovale posomorîte
bat distanțele le subțiază

pînă le fac rezonabile pînă le pot
restitui Universului.

Vai cum dispar

Vai cum dispar cele veșnice
ființe și lucruri deopotrivă
cum fără nici o rușine dispar
clipă de clipă trădîndu-ne
dar nu putem ști
(în veci nu vom ști)
dacă-nșelînd Providența
ori făcîndu-i pe plac.

Despre Nimic

Nimicul cel mare și Nimicul cel mic
stau la taifas

Nimicul cel mare dorește să-nghită
Nimicul cel mic
dar ezită

În schimb Nimicul cel mic
pe neașteptate
înghite Nimicul cel mare.

Atît de nepretențios

Atît de nepretențios de stîngaci elanul poetului
încît nu seamănă nici cu dragostea nici măcar cu
dorința

atît de nerespectuos cu cei mari
de nerezonabil atent cu cei mici

încît nu te-ar putea interesa

Îl ocolești sastisit enervat
dar afli că suferă
că stă-n loc pentru că nu cunoaște nici un drum

că e un rebut puțin nebunatic dar plin
de-o prematură durere
precum un elev repetent.

Ai grijă

Ai grijă să fii acolo unde se cuvine
la-nfrăgezitele cusături
ale nespusului

În croiala totdeauna greșită
a spusului
care-atît de mult te mîhnește zilnic.

Din cîte metafore

Din cîte metafore
se-alcătuiește prînzul norului

din cîte hiperbole
somnul de după-masă al vîntului

din cîte litote
veghea sufletului tău rece de-acum
cum clanța ușii.

Cum am putea?

Cum am putea sta de vorbă ca să vorbim?

ape curgătoare pînă la capătul pămîntului
care și-au devorat toți peștii

munți orizontali și vulturii lor
striviți de pașii oamenilor

nori săpînd galerii subterestre
aidoma cîrțișelor

și noi deasupra țepeni înfoiați
gesticulînd cum surdo-muții.

Poezia

Cuvinte jucîndu-se
cu alte cuvinte
așa cum pisica cu șoarecele.

Semn de carte

Niciodată văzduhul n-a fost mai curat
decît tremurînd deasupra mlaștinii
cum flacăra deasupra unei lumînări.

Vom mulțumi

Vom mulțumi vom părăsi împovărătoarele timpuri
viitorul supus ca un rob
precum și despoticul trecut

vom mulțumi vom trece
în limpezimea de sticlă-a prezentului
care-atît de liberi ne lasă
în fața primejdiei.

Se cuvine

Se cuvine să iei ceva
în care să te recunoști

se cuvine să pui ceva
în care să nu te recunoști

niciodată invers.

Piatra

Lunecînd de la o țară la alta
de la un mileniu la altul
piatra cum un melc.

Neîndemînatec

Neîndemînatec simțămîntul
ca un ochi ce caută
Lumea la Răspîntii în loc de-a căuta
doar Răspîntiile.

Și iar începi

Și iar începi să te-ndoiști
și iar să crezi și iar să te vaiieți

ca și cum ai suprapune două frunze ale
aceleiași plante

ori două pagini ale aceleiași cărți
ca și cum ți-ai suprapune sufletul cu
sufletul meu
ca și cum nici nu te-ai mira
că se potrivesc oarecum.

Confort

În față mușuroaie de cărămizi
în spate cîțiva arici pur și simplu
în dreapta bucăți de vînt
în stînga un soare pufos cum o blană

În adîncuri șerpi veninoși de benzi magnetice
deasupra Cineva ca și cînd ar fi Nimeni.

Exigență

Negru-n cerul gurii poemul
rău doar cu sine însuși. ■

Rar mi s-a întâmplat ca o carte să-mi provoace o asemenea reacție de empatie și recunoaștere în gândirea și sentimentele autorului ei ca *Ușa interzisă* a lui Gabriel Liiceanu. (Mi amintesc în sumară retrospectivă doar de alte două-trei titluri, între care *Jurnalul* lui Julien Green). Înșuși Liiceanu se referă la acel tip de lectură care se lipește într-un fel deosebit de tine, se contopește cu sufletul și mintea ta și te stimulează pe mai departe, atunci când afirmă că nu există idei care să poată pătrunde în lume neajutate de un impuls afectiv, ba mai mult, că lecturile bazate pe o intensitate specială a experienței personale nu înseamnă mare lucru dacă nu au efectul de a face să intre în vibrație coarda care ești tu însuși; și cu cât vibrația corzii pe care o reprezintă e mai puternică, cu atât reiese că lectura respectivă a depășit pragul unui simplu demers cultural, procesul recunoașterii propriilor trăiri în cele ale altuia însumând una din marile bucurii ale spiritului.

Autorul *Jurnalului de la Păltiniș, Declarației de dragoste și Ușii interzise* merge însă mai departe, el transcende acest prag ajungând din aproape în aproape la „gândul simplu” (pe care unii îl vor fi socotit poate narcisic sau lipsit de imaginație) că „trebuie să pornești de la tine pentru a ajunge la altul”, că trebuie să te îngrijești mai întâi de tine, să te iubești și să te întorci pe toate părțile, pentru a putea apoi să te apleci către altul și să-l iubești ca pe tine însuși. Și, prin extensie, că trebuie să te răfuiești mai întâi cu răul care ți-a bulversat propria viață și numai după aceea, și prin analogie cu el, să te deschizi către alte suferințe, către alte ipostaze ale răului, care altfel ar fi percepute mai greu. „Drumul meu către Shoah, scrie Gabriel Liiceanu, trece prin trauma comunismului, și, tocmai de aceea, pot să-l privesc pe orice evreu - în spaimele, urile și în memoria lui pentru suferințele alor lui - ca pe un frate al meu. E oare atât de mult să pretind un tratament simetric?”

Am avut impresia, citind aceste ultime rânduri, că Liiceanu, profund lezată de modul tranșant și exclusivist în care a fost interpretat de către unii intelectuali evrei textul lui anterior, „Sebastian, fratele meu”, pe marginea *Jurnalului* acestuia din urmă, (text în care-și afirma solidaritatea cu suferințele evreilor prin analogie cu propriile-i traume, umilințe și excluderi sub comunism, ceea ce pentru intelectualii amintiți a apărut ca o regretabilă pierdere minimalizatoare a simțului proporțiilor) a simțit nevoia să-și explicitizeze demersul, să dea glas unui protest. „De când există riscul ca o suferință să-și piardă aura de suferință pentru că există o alta? De unde refuzul orgolios al coabitării în suferință? De unde această revendicare, ce nu admite să fie contrariată, de victimă unică?”, întreabă el.

Poate că cel mai aproape de intențiile sale a fost colegul lui întru filozofie, Andrei Cornea, când scria în revista „22”, într-o scrisoare deschisă adresată lui Michael Finkelthal: „De acord, între «evreul» Liiceanu și evreul Sebastian persistă o diferență, de intensitate, de grad, de calitate chiar. O neagă cineva? Și totuși, cum poate un neevreu să se solidarizeze afectiv, empatic

cu un evreu, altfel decât invocând experiența personală a excluderii și a umilinței care l-a făcut să se simtă, undeva, cândva, în momentul, «evreu?» (...) Diferența nu anulează asemănările, aerul de familie nu conduce la identitate, la uniformitate. Marginalul, persecutatul nu devin automat echivalenți cu un evreu, dar există unele asemănări între condiția lor și aceea a evreului, și el adesea marginalizat (...) Unicitatea admite sau exclude comparația, relația? Da, le exclude, dar numai în cazul lui Dumnezeu: el este unic și, deopotrivă, incomparabil cu creatura. Antisemitismul este unic în alt sens: nu e incomparabil, e doar ireductibil (...) Comparațiile, relațiile sînt nu numai posibile, dar devin chiar dezirabile. Altminteri antisemitismul ar fi incomprehensibil pentru cei care nu l-au îndurat. Refuz să accept, acum și pururea - adaugă Andrei Cornea - verdictul clasificatoriu al persecutorilor. Refuz să accept că «fratele» meu este numai cel care «trebuie», atunci când «trebuie» și în felul în care «trebuie». Adevăratul meu frate este regele Christian al Danemarcei

Eseu

Coarda care vibrează

care în timpul ocupației naziste a purtat de bună voie steaua galbenă și i-a invitat pe supușii lui să-i urmeze exemplul”.

Atunci când proclamă în *Jurnalul* său că trebuie să pornești de la tine ca să ajungi la altul, că în „ograda omenirii nu poți intra decât pe porțița pe care este scrijelit numele tău”, Liiceanu atinge, cred, în mod subiacent o problemă filozofică, dar și o trăsătură fundamentală a receptării realității în viața de toate zilele de către fiecare individ în parte: subiectivitatea. Noi toți vedem și interpretăm diferitele evenimente, situații, personaje cu care ni se încrucișează cărările, în mod diferențiat, în funcție, îndeosebi, de modul în care am fost afectați de ele; ceea ce ne face între altele să reținem cu precădere anumite aspecte în dauna altora (chiar dacă în toate se află câte o părticică de adevăr), după principiul „cămașa mea mi-e mai aproape decât aceea a vecinului”.

În romanul meu *Singurătatea alergătorului de cursă scurtă*, apărut la finele anului trecut, fiecare dintre principalii protagoniști fusese cândva victimă directă sau indirectă a unuia din cele două mari flagele care au zguduit secolul XX. De unde, polemicile adînc marcate de subiectivismele și experiența de viață a fiecăruia. Pentru unii (întruchipați în roman de un fost procuror emigrat în Franța) Holocaustul, pentru alții

(în roman personajul Natalia) - Gulagul, au însemnat nu numai moarte, chinuri truștești și morale, uriașe suferințe și amintiri de nesuportat ale supraviețuitorilor, ci și deformări ale spiritului, remușcări, complexe de culpabilitate (de ce eu sînt în viață și cei dragi mie, nu?), replierea asupra sinelui, plonjarea în niște universuri interioare secrete, iar în alt plan, destrămarea și dezintegrarea familiilor, rupturi, alienări, nevroze. Dar într-un fel vorbește despre toate acestea fostul procuror, care consideră, aidoma multor oameni pe care îi cunosc, însăși ideea comparației dintre Gulag și Holocaust ca o blasfemie, și în alt fel Natalia, cândva urmărită și ridicată de acasă de Securitate, victimă a unui viol chiar în sediul acesteia. Ei bine, însăși ideea de a fi pus în gura celor două personaje întrucîtva contradictorii, în ciuda raporturilor amoroase dintre ele, păreri care le defineau personalitatea și traseul existențial mi-a fost reproșată de unii colegi din Israel, care pur și simplu puseseră parțial între paranteze, mai bine zis, trecuseră, ca și cum nici n-ar fi fost, peste pozițiile emoționale arhetipale,

deplora și să-l „demaște” de-a valma. Într-unul din romanele Simonei de Beauvoir personajul principal, confruntat la nesfârșit cu o imagine a sa monstruoasă în care nu se recunoaște, sfîrșește prin a sparge oglinda detestată, desființînd sursa vie a reflecției. La fel, după părerea mea, a arunca această acuză în fața unor interlocutori români, când se potrivește și când nu, poate avea doar rezultatul invers celui scontat.

Revenind la problematica schițată mai sus, aș spune că cea de-a doua cauză a incompatibilităților în asumarea ei, ar fi ignoranța. Așa cum, pînă nu de mult, în România nu se auzise mai nimic despre Holocaust (prigonirile, deportările în Transnistria, progromurile de la Iași, Dorohoi, București) în Israel marea masă ignoră aproape cu desăvîrșire caracterul criminal, al metodelor și practicilor regimului comunist ca și rezultatele lor devastatoare în rîndul populației românești. Nu prea le-a cunoscut pe propria-i piele și nu a căutat să afle despre ele din cărți. Nu pot uita remarcă unui prieten, distins intelectual de altfel, în timp ce mă pune să-i cercetez rafturile bibliotecii: „uite cîte volume vorbesc aici despre istoria antisemitismului. În schimb, în afară de memoriile lui Belu Zilber, nu am nimic despre Gulag. Nu m-a interesat”. De ce? Lipsă de curiozitate afectivă și intelectuală, de imaginație? Povestea cu cămașa? Cîte ceva din toate? A izbi fără preget în zidul ignoranței reciproce încercînd a te pune în locul „celuilalt”, iată după părerea mea singura cale de înlăturare a ideilor preconcepute, a intoleranței și a lipsei unei comunicări interetnice reale. Eu, ca fetiță, am purtat în '42-'43 steaua galbenă și am mîncat bătaie de la tinerii huliganii din grădina publică, pe cînd treceam pe acolo, ca să ajung vis-à-vis la locuința mea. Dacă aș fi fost băiat și mai mare în ani, poate că aș fi fost trimisă în taberele de muncă obligatorie. Dacă aș fi locuit nu în Moldova ci în Basarabia, aș fi fost poate deportată în Transnistria, aș fi suferit de foame, de frig, chiar de tifos exantematic. Ca tînră și adultă am trăit însă efectiv (nu la modul ipotetic) sub semnul comunismului, și toate percepțiile autorului *Ușii interzise* au fost și ale mele (atîta doar că el le înfățișează în cuvinte mai pregnante și mai inedite decât aș putea eu s-o fac, magnetismul acestei cărți sincere și atașante fiind nu numai ideatic, ci și al unui mare stilist). Am cunoscut, ca și el și mulți alții, „cursa cu obstacole” pe parcursul existenței de fiecare zi, cu spaima și oroarea de brațul lung al Securității a cărui umbră nefastă mă urmărea pretutindeni, pe stradă, în casă, în redacție; de șefii, șefuleții, responsabilii de cadre și de sindicat, lichelele și prostovani de tot soiul dictîndu-și legea, fîrîndu-mi liniștea unor clipe ireversibile ale prezentului, făcîndu-mă să mă tem de cele nepromițătoare de bine ale viitorului; de duplicitatea și minciuna în care trebuia să viețuim, de ședințe, lozinci, manifestații, de fariseismul și plictisul limbii de lemn care transforma cuvintele în contrarii lor, la fel ca și realitatea înconjurătoare. Și toate însoțite de nevroza devastatoare provocată de neputința autoîmplinirii. De unde tristețea unei tinereți irosite care n-a mai putut fi recuperată vreodată.

Gina SEBASTIAN ALCALAY

Se manifestă în ultima vreme la noi o critică tot mai severă la adresa jurnalelor și memoriilor, care n-ar fi compatibile cu un criteriu estetic și n-ar constitui o literatură de durată. Atitudinea este îndreptățită față de inflația acestui gen de scrieri, ce s-a produs după 1989, primite prea entuziast și neselectiv. Prețuitul nostru coleg Ion Simuț, într-un recent articol (*Defăimarea jurnalului*, „R.I”, 48/2004), crede că piața noastră literară a ajuns a fi saturată și expediază jurnalele și memoriile, tot cam neselectiv, în al doilea și al treilea rafat, „locul ce li se cuvine”. El invocă atitudinea lui G. Călinescu, negativă, care detesta confesiunea și considera jurnalul „o prostie” și „principal nesincer”. După opinia lui, „evenimentele intime importante sunt indescriptibile și cei care țin jurnale *pun pe hârtie fapte exterioare fără însemnătate*.” (s.n.) Se va vedea cât adevăr conține această afirmație. Oricât s-ar pronunța împotriva memorialisticii, recunoaște și Ion Simuț că G. Călinescu mergea „sfidător împotriva modernității”, mai mult, că „e ciudat de radical antisubiectiv... într-o epocă modernă a valorificării tocmai a surselor eului”. Autorul *Principiilor de estetică*, notează mai departe criticul nostru, nu avea aptitudine pentru confesiune și, așa cum se știe, a teoretizat obiectivitatea, „clasicismul”. Având această viziune, el a subapreciat, ba chiar a respins literatura experiențelor, autenticismul, pe Mircea Eliade, Mihail Sebastian ș.a. Cu toate acestea, Ion Simuț se dovedește și el destul de radical (altfel, cu bună intenție) cerând scriitorilor o revenire la ficțiune, aflată în suferință după 1990, reducând însă prea ușor memorialistica la „politica egolatriilor inflamate și a dezvăluirilor de culise” (s.m.).

Că prozatorii ar fi de dorit să se întoarcă la uneltele lor, cum au și început s-o facă, e o idee pe care o subscriem și noi, dar aceasta nu credem că e cazul să împingă literatura nonfictivă într-un fel de subsol. Constituie și ea un gen ca și romanul și are un specific al ei, uneori, nu prea departe de roman. Atunci când sunt expresive, când se remarcă prin arta povestirii, a evocării, a descrierii de scene epice, a portretului, a virtuților (auto) analitice, jurnalele și memoriile aparțin literaturii; când reprezintă numai valoare documentară, ceea ce nu e de neglijat, ele țin de istorie, de istoria culturii și de cea literară.

Cum am putea să trecem în raftul doi *Scrisorile* lui Ion Ghica, „muzeul Carnavalet al nostru, organizat de un bun artist” (G. Călinescu), *Amintirile* lui Radu Rosetti, „cea mai prețioasă memorialistică din literatura română” (E. Lovinescu), *Memoriile* lui E. Lovinescu însuși, sau, apropiindu-ne de noi, *Jurnalul fericii* de N. Steinhart, *Închisoarea noastră cea de toate zilele* de Ion Ioanid, *Jurnalul* lui Mircea Zăciu? Chiar dacă expresivitatea este inegală nu avem – cum să ignorăm, ca opere importante *Însemnările zilnice* ale lui Titu Maiorescu, memoriile lui N. Iorga, jurnalele lui Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Mihail Sebastian. Și sunt numai câteva exemple. Ele nu „pun pe hârtie fapte exterioare fără însemnătate” (s.m.), cum susținea G. Călinescu.

Sunt și scrieri memorialistice, care ni se relevă aproape exclusiv documentar, să zicem ca *Amintirile diplomatice* ale lui Ion Bălăceanu, *Revizuirile și adăugirile* lui C. Rădulescu-Motru, *Jurnalul* Reginei Maria, *Însemnările zilnice* ale lui G. T. Kirileanu, apărute recent la prestigioasa Editură Albatros. Pe acestea le voi comenta, meritând interesul nostru, deopotrivă.

G. T. Kirileanu (1872-1960), istoric, istoric literar, folclorist, e cunoscut mai ales ca autor al ediției critice a operei lui Ion Creangă (1939), cea conținând într-un număr de exemplare limitat și poveștile „corosive”. A publicat studii istorice (*Documente din epoca Unirii*), comunicări despre Titu Maiorescu, Eminescu și cu deosebire despre povestitorul humuleștean, culegeri de folclor (*Tradiții și legende, Orații de nuntă, Poezii populare din Maramureș*). Dăruit studiului – rămâne lungi perioade la Biblioteca Academiei Române și Arhivele Statului – alcătuindu-și în timp o vastă bibliotecă prin achiziționarea de manuscrise, documente și ediții rare, el a fost, cum îl numește și Iordan Datcu în Cuvântul

înainte al ediției *Însemnărilor zilnice*, un mare generos, oferind informații de prima mână multor generații de istorici, folcloriști, critici și istorici literari. G.T.K. a devenit cu vremea o adevărată instituție.

După ce îndeplinise diverse funcții administrative și pedagogice, susținut de Titu Maiorescu, pentru care va avea toată viața un cult, în 1906, e chemat la Palatul regal, fiind însărcinat să coordoneze tipărirea monografiilor consacrate Domeniilor regale, în vederea jubileului de 40 de ani de domnie a Regelui Carol I. Foarte apreciat de acesta, e numit în 1909 bibliotecar al Casei regale, unde va rămâne până în 1930, când îl va destitui Carol al II-lea, ca fost secretar al Regentei și apropiat al lui Ionel Brătianu și Barbu Știrbei. Nemaisuportând antipatia lui Carol, demisionează în 1935 din postul de Secretar general al Fundațiilor Regale, retrăgându-se la Piatra Neamț, lângă „moș Ceahlău”.

În anii lui buni, G. T. K. ajunge să aibă relații culturale și politice în societatea cea mai înaltă. Este invitat de

Restituiri

Jurnalul unui cărturar

prințul Știrbei la Buftea, ca profesor de Română al fiicelor acestuia, așa după cum va fi și al principesei Ileana. Se bucură de prețuirea lui Titu Maiorescu și a lui N. Iorga, în compania căruia se afla adesea. Bibliotecarul Palatului îl întreba când avea timp marele savant să citească atâtea cărți pentru proiectata istorie universală și el i-ar fi răspuns: „Parcă eu citesc pagină cu pagină? Eu știu să mă opresc acolo unde trebuie”. G. T. K. este acum o persoană influentă. Intervine pentru obținerea de fonduri necesare publicării unor lucrări de folclor (Al. Vasiliu-Tătăruși, Tudor Pamfile, C. Rădulescu-Codin, D. Furtună) creării Muzeului Limbii Române din Cluj, a Bibliotecii Universitare din Iași, de asemenea, cercetărilor sociologice ale lui D. Gusti, fost coleg de clasă la „Institutele Unite”. El sprijină tipărirea unei opere fundamentale ca *Dicționarul româno-german* al lui H. Tiktin, pledând în fața lui Ionel Brătianu și a Regelui Ferdinand, care-l va propune să fie premiat de Academia Română. G. T. K. a ajutat pe numeroși țărani, el însuși provenind dintr-o familie țărănească din ținutul Neamțului, pe pictorul Octav Băncilă. A manifestat o permanentă preocupare pentru folcloriști, ca, de exemplu, pentru revista „Sezătoarea”, condusă de Artur Gorovei, afirmându-se și ca un teoretician al folclorului și al tehnicii de culegere. O permanentă o reprezintă, cum e lesne de înțeles, Ion Creangă, G. T. K. propunând comemorarea (50 de ani de la moarte) la Academia Română. În 1927 intră în corespondență cu Jean Boutière, care-i cerea informații și material bibliografic pentru teza lui de doctorat *Viața și opera lui Ion Creangă*, sub conducerea lui Mario Roques, reputatul romanist

și românist. Mult mai târziu, același lucru îl va face și Vladimir Streinu, care-l va și vizita la Piatra Neamț. Pe alte subiecte, îl solicită și-i cercetează biblioteca A. Gorovei, Gh. Ungureanu, Adrian Fochi, Virgil Căndea ș. a.

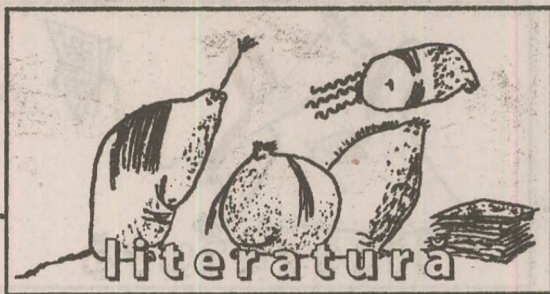
Retras la poalele Ceahlăului, G. T. K. nu va înceta să se bucure de miracolul naturii, de a lucra (v. printre altele, ediția Creangă), de a-și îmbogăți biblioteca și colecțiile de documente. Avea în arhiva lui extrase din toate manuscrisele lui Eminescu și din ziarul „Timpul” (colaborase la ediția *Scrieri politice și literare* a lui Ion Scurtu și publicase însuși ediția *Icoane vechi și nouă*), adunase materiale despre limba și literatura populară. Aplecat cu aceeași pasiune asupra lor, burlacul (căci nu se căsătorise niciodată) se dedică, în același timp, rudelor și prietenilor pe care îi ajută cât poate, ține o amplă corespondență cu importante personalități culturale și politice, precum principesa Ileana (viitoarea Maica Alexandra), Barbu Știrbei, N. Iorga, Sextil Pușcariu, H. Tiktin, S. Mehedinți, D. Gusti, V. Bogrea, Leca Morariu, Al. Rosetti, Petru Caraman, Ion Mușlea, Perpessiciu, Șerban Cioculescu și încă alții. În singurătatea lui, G. T. K. cultivă un permanent și intens dialog epistolar, ceea ce face să nu fie rupt de lumea literară, științifică și politică.

Deși în vara lui 1944, i se pun la dispoziție șapte vagoane de către Academia Română, el refuză să se refugieze. Trimite mai multe cutii de documente la Tarcău, pe care, din păcate, nu le va mai recupera. După ocuparea țării de către ruși, nu prea târziu, se declanșează prigoana comunistă împotriva elitelor. La 5 iunie 1948, i s-a comunicat că a fost ales membru de onoare al Academiei Române, dar numai peste zece zile, când înaltul for devine Academia R.P.R. este eliminat, o dată cu C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinți, D. Gusti, Ion Lupaș, C. C. Gurescu ș.a. Motivul: fusese „susținător al regimurilor burghezo-moșierești”. Rămâne fără pensie și cu interdicția de a publica. Pădurea lui de 10 ha. (în studiul introductiv al ediției se dă cifra 100 ha.) va fi naționalizată. Bătrân și bolnav, în 1954 este arestat la domiciliu pentru că ascultase Radio-Londra, fiind considerat „dușman al poporului”. Persecuția îi lovește și pe alți confrăți, care n-au ajuns încă în pușcărie: sociologul D. Gusti, pentru a-și duce existența lucrează la o cooperativă meșteșugărească din apropierea Capitalei, care confecționează jucării de cauciuc pentru copii”. Soții I. E. Torouțiu se sinucid. Și diaristul notează plin de revoltă: „Iată ce face regimul comunist cu oamenii mari de cultură ai neamului românesc.”

Din pricina lipsurilor materiale, dar și amenințat de pericolul că va fi arestat și condamnat, începe să vândă ediții vechi, documente și colecții de ziare și reviste Academiei R.P.R. Când G. Ștrempel, pe atunci tânăr cercetător, vine să ridice dosarele cu *Însemnări despre Curtea Regală*, o face cu teamă, observă G. T. K., care deținea veritabile rarități, precum tipărituri ale lui Coresi (sec. XV), *Biblia de la Blaj* (1795), *Letopisețele Țării Moldovei*, în ediția scoasă de M. Kogălniceanu.

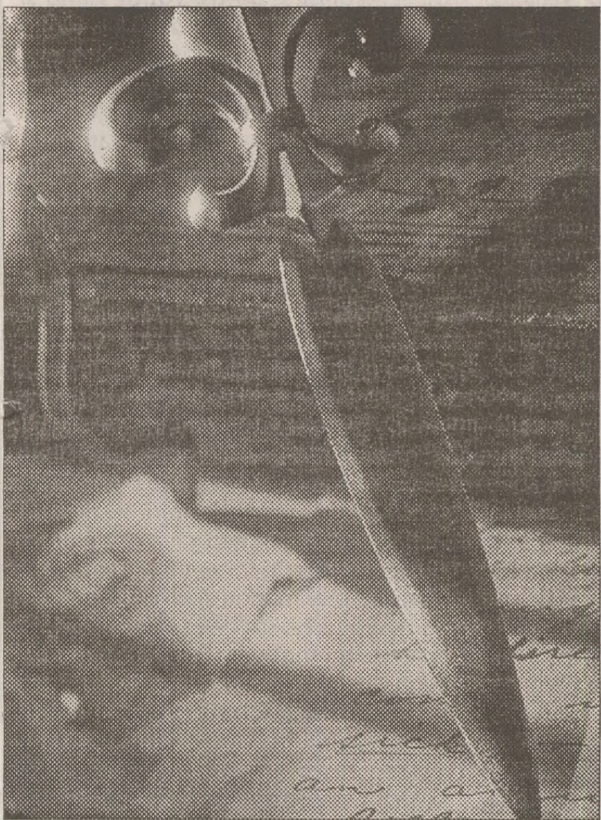
Stăpânit mereu de spaima că biblioteca lui ar putea să cadă pradă flăcărilor, ca acelea ce aparținuseră lui S. Mehedinți și D. Gusti, donează aproape 20.000 de volume Bibliotecii orășenești din Piatra Neamț, unde în urma intervenției lui Petru Groza și a lui Iorgu Iordan este angajat (1956), i se redă pensia și i se ridică interdicția de semnătură. Poate părea paradoxal, nepoții săi continuau să fie dați afară din servicii, pentru că unchiul lucrase la Palatul Regal. I se cere colaborarea la o nouă ediție (populară) Creangă. Cartea apărută la E.S.P.L.A. (1957) îl nemulțumește din cauza multelor greșeli de tipar.

Cu toate gesturile de bunăvoință (relativă) din partea regimului, G. T. K. rămâne mai departe un critic acerb al politicii staliniste față de intelectualitatea și cultura română. Semnalase, firește, în jurnal, încă din 1952, ofensiva contra limbii române pe care „specialiștii” sovietici o voiau de origine slavă și luase apărarea lui Iorgu Iordan, Al. Rosetti și Al. Graur, pentru atitudinea lor corectă, respectând adevărul istoric. Aceștia refuzaseră să-și însușească principiile lingvistice staliniste, drept care au și fost scoși temporar de la catedră.

O altă enormitate care-l revoltă pe G. T. K. este blamarea permanentă și interdicerea lui Titu Maiorescu, idolul său de o viață. Printre altele, articolul Georgetei Horodincă, *Adio, domnule Maiorescu*, publicat în „Gazeta literară” (8 dec. 1958) e socotit „o rușine pentru cultura românească”. Și de toate aceste mistificări și încă de altele, adevărate acte antinaționale, e făcut răspunzător în modul cel mai direct și justificat, nefastul M. Roller, „dirigitorul ideologiei românești, omul Moscovei, care a făcut mult rău culturii românești. Originar din Buhuși, fiu de rabin, comunist ilegalist, s-a apucat să «scrie» *Istoria României*, falsificându-o, mergând până acolo încât a negat originea latină a limbii și poporului român. Datorită lui și a multora ca el, istoricii noștri patrioți zac în închisori sau le este interzis să scrie, datorită originii lor burgheze”.

De-a lungul unei jumătăți de secol aproape, din care mai bine de jumătate o petrecuse în cercurile cele mai înalte ale societății, G. T. K. nu putea să nu reflecteze

asupra evenimentelor și a faunei politice. Multe lucruri sunt cunoscute, însă el vine să le adauge altele, inedite, fie și în detaliu.

O dată cu izbucnirea primului război mondial, opinia publică românească se situează, în majoritatea ei, de partea Antantei, pentru unirea cu Transilvania și realizarea unității naționale. O parte a clasei politice și familia regală, cu excepția Reginei Maria, se pronunțau categoric în favoarea Puterilor Centrale. După Consiliul de Coroană din vara lui 1914, Regele Carol, rămas aproape singur, se gândește să abdice, dar va muri în septembrie în același an. Declarații filo-germane face și viitorul Carol al II-lea: „...mă mir că se mai gădesc admiratori ai Franței; ar trebui împușcați”. Cu altă ocazie, i-ar fi spus Reginei Maria „că în el sunt 18 generații de Hohenzollerni peste care nu poate să calce.” În schimb, Ionel Brătianu, șeful guvernului, partizan convins al Antantei, ar fi afirmat că „dacă va vedea că nu poate servi interesele noastre își va trage un glonț în cap.” Deși îl aprecia pentru multele lui merite, Carol I scade în ochii lui G. T. K., pentru că a voit să ne lase total străini de politica externă. Se referă desigur la Tratatul secret cu Tripla Alianță, semnat în 1883. Diaristul înregistrează agitația politică a acestor ani-ai „neutralității”, dezorientarea din ajunul intrării noastre în război, cu o armată slab înzestrată, condusă de un rege șovăitor, Ferdinand, care, urcat pe tron în septembrie 1914, trebuia să renunțe la sentimentele sale de castă (Hohenzollern) și să se supună voinței populare, cum a și făcut-o. Portretul lui desenat de G. T. K.

le amintește pe acelea din jurnalul Reginei Maria și din memoriile lui Constantin Argetoianu. Era lipsit de voință, incapabil de hotărâri ferme, se vorbea că ar fi avut și patima băuturii. Altfel, își manifesta interesul față de țărâșime (în refugiu la Bicăz, se duce, fără să știe nimeni, la o clacă de despănușat porumb), față de vechea cultură și cântecele populare românești, cerându-i învățatului bibliotecar al Curții să-l ajute în descifrarea inscripțiilor de pe zidurile bisericilor, așa cum îl solicita să-i corecteze discursurile, uneori, să le și redacteze. Regina Maria se remarcă prin spirit de sacrificiu și dăruire umană, fusese în timpul războiului „mama răniților”. G. T. K. rămâne și el impresionat de frumusețea și farmecul Suveranei, de aspectul ei fizic, sugerând senzualitatea: „Regina, ca totdeauna, e cea mai încântătoare în alb. Mersul, mișcările, corpul, pielea, părul – toate o arată de 25 de ani nu de 39.” Și în alt loc: „...e un cal de rasă, cu ochiul cald, treaz și cu nările umflate de simțire.”

Pare curios, G. T. K. nu consemnează marile evenimente ale anului 1918: unirea Basarabiei și a Bucovinei, marea Unire, și, într-un fel e de înțeles, întrucât *Însemnările* lui, pe întreg parcursul, sunt discontinue, adesea conțin foarte puține și sumare notații, ca, de exemplu, în 1931, zece sau în 1932, doar cinci. Anumite lucruri însă nu-i scapă: devastările rușilor în retragere, manifestațiile de stradă, în frunte cu steagul roșu, amenințarea pe care începe s-o reprezinte bolșevismul. În acest context, G. T. K. comunică o știre de-a dreptul stupefiantă: Prințul Carol, care i se pare „închipuit și înfumurat” și care făcuse caz de originea lui princiară, veche de secole, după ce a renunțat la tron în 1918, când s-a căsătorit cu Zizi Lambrino, ar fi cerut înscrierea în partidul socialist, zicându-și „cetățeanul Carol” și explicându-și gestul prin faptul că ajunsese să fie sătul de „mascarada regală”. Sigur, o asemenea afirmație trebuie verificată. Pare-se că exista un sâmbure de adevăr în această afirmație, dar prințul, mereu instabil, revine curând asupra renunțării la domnie și chiar dacă, în spiritul său aventurier, va părăsi din nou țara, de astă dată, cu Elena Lupescu, nu va înceta să viseze la revenirea pe tron.

Un moment mai deosebit, evocat în *Însemnările...* lui G. T. K. este acel al Încoronării de la Alba Iulia, în 1922, solemnitatea și măreția („corul din biserică, punerea coroanelor pe cap sub baldachin”) fiind umbrite de o surprinzătoare apatie și absență. El constată că „tribunele erau goale, iar pe câmpia din față nu erau mulțimi, precum mă așteptam.”

În 1930, când „socialistul” Carol revine și-și detronează fiul (8 iunie), la Palat „panica a fost de nedescris.” De frica răzburării, simpatizanții lui Brătianu (decedat în 1927), mai exact, liberalii brătienști, dușmani ai capriciosului și zvânturatului prinț, pleacă din țară, stabilindu-se în străinătate.

G. T. K. semnalează pericolul legionar și al revizionismului internațional. În 1934 au loc mitinguri antirevizioniste, fiind condamnați Hitler, Mussolini și Horthy. Urmează derularea evenimentelor cunoscute, încheiate cu tragedia noastră națională din vara lui 1940 și, cu abdicarea lui Carol, „dărâmtorul de Țară”. Vin la putere legionarii care se dedau la crime abominabile (asasinarea lui N. Iorga) și la toate fărâdelegile. Iată un singur aspect din timpul rebeliunii legionare (ianuarie 1941) relatat într-o scrisoare trimisă lui G. T. K. de către prietenul său Artur Gorovei și transcrisă în *Însemnări*: „La Fălticeni, legionarii și-au făcut de cap, ca de altfel în multe orașe ale țării. Preot care a dus pe stradă o mitralieră la sediu, urmat de o sanie cu muniție de război; un polițist care trage cu revolverul asupra unui coleg, ca să-i predea poliția; nemernici care au ocupat telefonul; subprefect înarmat cu două revolve care ocupă prefectura; funcționari de stat care trec în grup cântând pe stradă... și alte multe ticăloșii ale scursurilor societății, care voiau să ocupe toate slujbele. În continuare îmi prezintă aspecte din țară.” „Am trăit ca să văd toate aceste fărâdelegii!” scrie Artur Gorovei. „Mai bine aș fi murit mai înainte.” (27 ian. 1941).

Începe războiul contra URSS, care lui G. T. K. i se pare „o mare aventură”. Urmează ocupația rusească și instaurarea

comunismului în România, un rol important, crede și diaristul nostru, care cândva îl sprijinise pe H. Tikin în publicarea celebrului *Dicționar*, l-au jucat evreii. Ei „dețin toate posturile chele în economie, cultură, viața politică și de stat”, ceea ce „provoacă indignarea românilor” (27 aug. 1946). Vin avalanșele de arestări de oameni politici, de intelectuali, țărani, studenți. Un grup dintre aceștia, ieșeni, care au avut curajul să aniverseze 500 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare sunt condamnați în 1958. Printre ei, istoricul Al. Zub. Schiturile din județul Neamț sunt închise, iar călugării arestați și ei sub acuza „că au făcut spionaj în favoarea puterilor străine.” La vârsta de 86 de ani, G. T. K. notează plin de o neagră tristețe și lipsit de orice speranță: „Sunt scârbit de ceea ce se întâmplă în România. Peste tot, teroare, jaf, minciună și umilințe. Fericiți cei care au murit! Nu mai văd nimic. Valul de arestări continuă. Până când?” (24 sept. 1958).

Acum, câteva cuvinte despre studiul introductiv, foarte temeinic, semnat de Constantin Prangati, cercetător necunoscut mie, care totuși exagerează când îl socotește pe G. T. K. „memorialist de necomparat”, și despre ediție.

În *Argument*, îngrijitorul afirmă că „întregirile în text între paranteze rotunde () aparțin autorului, iar cele între paranteze drepte [] sunt ale noastre.” Dar nu va fi consecvent, amestecându-le și încurcându-le mai ales din cauza explicațiilor (de ex. „Prințul Carol (viitorul rege Carol al II-lea”, p. 20), note ce trebuiau trecute în subsol, ca și traducerea expresiilor străine, făcute numai din franceză, nu și din latină și germană. Exemplele sunt nenumărate. Notele bibliografice din așa-zisa *Anexă* mi se par cu totul aleatorii și aproape inutile. Important este că editorul a scos la lumină manuscrisul păstrat la B.A.R., și pe care sperăm că l-a copiat corect. Acesta e un câștig indubitabil.

Revenind la text, sigur că *Însemnările zilnice* ale lui G. T. K. nu evidențiază vreo calitate literară în sensul romanului, dar ele exprimă dramatismul unei lumi, al unei culturi, care s-a confruntat în chip dureros cu istoria, confesiunea unui mare cărturar, o suită de mărturisiri neprelucrate în nici un fel, atrăgând acut luarea aminte prin relevanța lor, cu totul pregnantă. Nu se simte nervul epic, de exemplu, ca în memoriile lui Constantin Argetoianu, ele au doar meritul de a spune tranșant adevărul despre epoci sumbre, ca acelea ale legionarismului și comunismului, ce nu trebuie să fie uitat. Nu li se poate contesta sinceritatea pe care, principial, o nega G. Călinescu. Subiectivitatea lor, de regăsit și în alte scrieri similare, tinde să devină obiectivă.

AI. SÂNDULESCU

am primit la redacție

● Fănuș Neagu, *Asfințit de Europă, răsărit de Asie*, roman, Editura Semne, București, 2004, 332 p.

● Fănuș Neagu, *Jurnal cu fața ascunsă*, jurnalul romanului „Asfințit de Europă, răsărit de Asie”, Editura Semne, București, 2004, 226 p.

● Mihail Gălățanu, *Apocalipsa printr-o gură de om*, poezii, Editura Dominus, Galați, 2004, 88 p.

● Karl Marx în 1234 fragmente, alese și adnotate de Ion Ianoși, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2004, 396 p.

● Jerome K. Jerome, *Trei într-o barcă fără a mai socoti și câinele*, traducere din limba engleză de Const. Popescu, Editura Vremea XXI, București, 2004, 238 p.

Critica edițiilor

A. I. Odobescu (III)

Mai dificile și regretabile suflătește, pentru mine, au fost discuțiile cu Tudor Vianu despre prefața textologică. Regretabile pentru că zilele de colaborare la ediția de opere odobesciene alese, apărută la ESPLA, în 1955, creaseră între mine și profesor – așa mi se părea – un spațiu de sensibilitate delicată și de subtile corespondențe, care, tălmăcind subînțelesurile unor circumstanțe și gesturi, îmi făcea impresia că și profesorul îl simte real. Deosebiri de opinii textologice – ca să le zic așa –, între noi, cu privire la cum trebuie să fie îngrijită o ediție apăruseră încă de la prima noastră întâlnire aditorială, în 1953. Atunci profesorul îmi înmânase dactilograma unor texte odobesciene pe care le considera ca fiind îngrijite de dânsul, dar care, de fapt, erau niște copii după ediția, în două volume, de „opere alese” publicată, în 1941, de Alexandru Iordan, la editura „Cugătarea”; câteva texte neincluse în ediția lui Alexandru Iordan, fuseseră dactilografiate după ediția în patru volume a „operelor complete” îngrijite și prefăcute de Ilarie Chendi și Zaharia Caracalechi, apărute mai întâi între anii 1906 și 1919 și reeditate de mai multe ori. Opere complete? Bineînțeles că nu. Dar probabil că editorul sau poate chiar prefăcătorii și îngrijitorii îndrăzniseră să-i spună astfel ediției lor întrucât, în comparație cu toate celelalte ediții de texte odobesciene, avea cuprinsul cel mai bogat.

În 1961, ca și în 1953, Tudor Vianu – ca de altminteri, după cum am menționat într-un articol precedent, mai toți criticii și istoricii literari – nu acorda decât o minimă importanță, dacă nu cumva chiar nici-o importanță, reproducerii corecte, din punct de vedere lingvistic, a textelor și variantelor odobesciene autentice, cu alte cuvinte, în formele lor stabilite de autor și restabilite de îngrijitorul ediției pe baza analizei manuscriselor autografe și a tuturor edițiilor antume din publicațiile periodice, din broșuri, din volume, curățate adică de toată zgura grafiilor la modă în cei turburi ani din istoria limbii literare române. În câteva după-amieze de dialog (mai mult de monolog, pentru că, în majoritatea timpului petrecut împreună, eu eram cel ce vorbea, expunându-mi argumentele și „probele”, adunate încă din anii 1953-1954, dar tăcute atunci), am reușit, totuși, să-l conving pe profesor că, spre deosebire de „nota asupra ediției” care preceda cele două volume apărute la ESPLA, în 1955, de astă dată prefața

textologică trebuia să aibă în vedere toate textele lui Odobescu scrise și tipărite în limba română și că deci nu voi putea s-o definitivez decât spre mijlocul anului 1962. Profesorul nu a primit cu indiferență această veste, ci surâzând amar. Țin minte acel surâs, deși atunci nu i-am deslușit toate nuanțele. Am presupus că l-am dezamăgit și mă așteptam să renunțe la ajutorul meu. Nu a renunțat. Și doar mai târziu am înțeles că întristarea amară a surâsului de-atunci nu a fost numai a dezamăgirii, ci și a unui sfârșit presimțit sau poate că știut apropiat.

Travaliul minuțios impus de exigențele acestei prefețe, travaliu care a însemnat citirea și fișarea lingvistică – uneori și citirea comparată – a peste 5000 de pagini, cu creionul în mână și cu fișele alături, a început la finele anului 1961, și a durat, așa cum am prevăzut, până la mijlocul anului 1962. Numai atunci, după o muncă pe brânci, istovitoare, pentru îndeplinirea căreia trebuie să ai o anumită pregătire lingvistică și o îndârjire fermă, ambele necesare pentru a o duce nemțește până la capăt și ca să nu te lași derutat și descurajat de incertitudinile și de oscilațiile limbii noastre literare din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, precum și de incertitudinile și oscilațiile proprii scrisorii lui Odobescu, evidente în manuscrise și în tipărițele antume, numai atunci poți avea satisfacția oarecum perversă de a încheia acest calvar filologic cu o prefață care să sintetizeze toate normele generale necesare pentru stabilirea unitară a textelor și a variantelor unei ediții de opere complete ale unui scriitor de valoarea lui Odobescu și a unor texte pline de dificultăți lingvistice cum sunt textele lui Odobescu.

Firește, coordonarea fișelor, grupările și regroupările lor sistematice, verificarea și reverificarea unora, suspecte de a conține erori, confruntarea și re confruntarea unor texte, operațiuni – nu singurele – necesare pentru eliminarea propriilor incertitudini, parcurgerea și reparcurgerea unor comentarii privind istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea, precum și a soluțiilor adoptate de editorii anteriori în interpretarea și transcrierea câtorva tipuri de grafii mi-au furat, ca să zic așa, încă un timp din puținul pe care îl mai aveam la dispoziție până la expirarea termenului de predare la editură a textelor din volumul întâi. Dar abia după ce am fost sigur că prefața textologică este corectă – desigur, în măsura relativității termenilor –, că mă pot întemeia cu oarecare obiectivitate pe normele de transcriere elaborate, abia atunci am putut să încep stabilirea propriu-zisă a textelor și variantelor. În acest moment s-a ivit o altă problemă: indescifrabilitatea unor texte scrise de mână lui Odobescu în tinerețile sale. Scrisoarea lui de-atunci

nu era indescifrabilă fiind mărunță. Dimpotrivă, era mare, largă, generoasă, feminină. Îmi aducea aminte o pagină de manuscris autograf a Hortensiei Papadat-Bengescu. Dar era totodată foarte greu de deslușit, mai ales din cauza unei ciudățenii personale: după ce scria o pagină ca toată lumea de cultură latină, de la stânga la dreapta și din capul paginii până la baza ei, întorcea hârtia în așa fel încât marginea din stânga filei devenea capul paginii, și scria un alt text, perpendicular sau aproximativ perpendicular peste textul deja scris. Firește că încrucișările de litere și de cuvinte făceau adeseori grafiile quasi-indescifrabile și solicitau un mare efort prelungit pentru descălcirea firelor de cerneală din care erau țesute cuvintele, sintagmele, frazele, și care puteau ascunde, în încălcările lor, variante inexistente în versiunile tipărite ale aceluiași text. Și să adaug că, pe aceeași pagină de încălcături grafice, existau, tot încălcite, și variante genetice, care și ele trebuiau să fie extrase și incluse în ipoteticele lor contexte.

Văzând, într-o după-amiază – Tudor Vianu îmi dăduse voie să lucrez până la ore târzii din noapte în biroul lui de director general al Bibliotecii Academiei Române –, cum mă chinuiam să descifrez textul de pe o pagină, bunul și binevoitorul om din profesorul de estetică și de literatură comparată al Universității din București, mai totdeauna solemn, protocolar, mi-a adus a doua zi o mare lupă germană, ce cuprindea, în lățimea lentilei, toată lățimea de 25 cm a unei pagini și care, sprijinit pe doi frumoși suporturi roșii, mărea de patru ori textul de sub ea. Bineînțeles că i-am mulțumit pentru darul său prin care credea că-mi va cruța ochii de oboseală și, în același timp, că mă va ajuta să lucrez mai repede. Dar, spre dezamăgirea amândurora, frumoasa lupă germană nu făcea altceva decât să mărească de patru ori încălcăturile quasi-indescifrabile ale literelor și ale cuvintelor. Speriat de un infarct care-l lovise și temându-se că insistențele mele în stabilirea textelor și variantelor vor duce – cum au și dus – la întârzierea predării textelor și a variantelor din volumul întâi la editură, profesorul mi-a făcut, la un moment dat, câteva propuneri excesive, exprimând disperarea lui: să demisionez de la Editura pentru

Literatură, să renunț de a mai lucra la edițiile Tudor Arghezi, *Scrituri*, Ion Agârbiceanu, *Opere* și la edițiile de versuri ale lui Adrian Maniu, despre care-i vorbisem în dialogurile noastre pentru „menținerea prieteniei”, și, în final, la stabilirea variantelor manuscrise greu descifrabile.

Îndârjirea cu care îmi trăiam acei ani tineri, dorința învinsă de a-mi îndeplini obligațiile de cărtar sufletește asumate, coincidențe, unele, cu cele editoriale, precum și presiunea psihologică ostilă sub care mă ținea un „serviciu de cadre” condus de un „luptător de clasă” quasi-analfabet și quasi-imbecil, care-mi încorda îndârjirea, au fost, probabil, motivele ce m-au făcut să consider propunerile profesorului ca exagerate și să le refuz. Acest refuz a diminuat foarte mult spațiul de sensibilitate dintre Tudor Vianu și mine, spațiu ce s-a redus din ce în ce mai mult, pe măsura întârzierilor mele pe corecturile în șpalte și în pagini, profesorul lăsându-mi impresia că nu înțelege rostul acelor buchiseli pentru separarea cât mai exactă a grafiilor de fonetisme, precum și rostul indicării, alături de variantele vii, a variantelor genetice sau a variantelor moarte (forme scrise ale unui cuvânt sau ale unei sintagme notate marginal pe pagini, păstrate marginal, dar neintroduse în text, care, însă, ar fi putut deveni variante vii, și forme scrise ale unui cuvânt ori ale unei sintagme anulate, care ar fi putut ascunde, uneori, intenții de variante mai interesante decât variantele vii sau decât variantele genetice). Profesorul nu înțelegea, de asemenea, rostul notării lecțiunilor stabilite prin conjectură, a grafiilor cu ipotetică valoare fonetică etc., etc. Sau poate că, presimțindu-și sfârșitul aproape, nu-l mai interesa să înțeleagă argumentele cu care îmi motivam întârzierile *El știa că nu mai are timp*.

Volumul întâi al ediției a apărut curând după dispariția lui Tudor Vianu. Și – repet – mi-am reproșat și atunci și îmi reproșez și acum întristările pe care buchiselile mele târzielnice, dar nu leneșe, i le-au provocat și, poate, adăugându-se altora, multe, mai grave dar suportate de sensibilitatea lui delicată cu resemnare și blândă demnitate aristocratică, au contribuit la prea vremelnicul său sfârșit.

G. PIENESCU

am primit la redacție

● *Dacia literară*, nr. 6/2004. Iași. Director de onoare: Alexandru Zub. Inițiator și coordonator al seriei noi: Lucian Vasiliu. Redactor șef: Ștefan Oprea. Scriu în acest număr Alexandru Zub („Cultura națională în slujba regenerării”), Constantin Ciopraga („Reflecții de toamnă”), George Popa („Mitul orfic în *Memento mori*”), Constantin Cubleşan (despre I. E. Torouțiu), Ioan Holban, Paul Miron (un grupaj de poezii), Emil Iordache (despre Ivan Bunin), Constantin Coroiu (despre jurnalul intim al lui Petre Pandrea).

● *Reflex*, nr. 7-8-9/2004. Reșița. Director: Prof. Gheorghe Țunea. Redactor șef: Octavian Doclin. Un amplu interviu cu d-na Cornelia Ștefănescu realizează Doina Șovre. Mai scriu în acest număr Gheorghe Mocuța (despre „provincia literară”), Mircea Popa, Radu Ciobanu (despre cartea lui Andrei Pleșu „Obscenitatea publică”), Doru Popovici, Sabin Oprean (un poem). Dieter Schlesak și Gheorghe Azap sunt sărbătoriți la împlinirea vârstelor de 70 și, respectiv, 65 de ani.

A. I. Odobescu, *Opere* (13 vol.), București, Ed. Academiei Române, 1965-1996.

Am recitat de curând o selecție din povestirile lui Mihail Sadoveanu, alternativ cu reflecțiile și prozele lui Mircea Cărtărescu din volumul *De ce iubim femeile*. Nu există nici o similitudine, nici o intersectare între cele două lumi și două stiluri, radical diferite. Tocmai în aceasta consta plăcerea alternanței de lectură: în scurt-circuitarea a două modalități narative și a două viziuni incongruente. M-am gândit că ar fi interesant să adresez experimental personajelor lui Mihail Sadoveanu întrebarea din titlul cărții lui Mircea Cărtărescu.

Înainte de a răspunde, trebuie să spun câteva cuvinte despre antologia publicată de Editura Polirom, *Ochi de urs și alte povestiri*. Tânărul critic Marius Chivu, din cea mai recentă serie de cronicari literari, a realizat o selecție de douăzeci de povestiri sadoveniene, amplificând o mai veche antologie a lui Nicolae Manolescu, *Zece povestiri*, apărută în 1974, la Editura Minerva. Așa se explică de ce figurează alături cele două nume, în alcătuirea noii antologii. Marius Chivu a păstrat aceleași criterii: pe lângă reușita estetică, independența povestirilor, adică neapartenența lor la o construcție consacrată, cum sunt volumele *Hanu Ancuței* sau *Poveștile de la Bradu Strâmb* și altele de acest fel (în jur de douăzeci). Marea pondere o dețin și acum, ca și în mai vechea selecție a lui Nicolae Manolescu, povestirile din anii 1904-1922. Prima antologie reținuse din acest interval următoarele titluri: *Într-un sat, odată*, *În pădurea Petrișorului*, *O istorie de demult*, *Mergând spre Hârlău*, *Haia Sanis*, *Povestea cu Petrișor*, *Ochii ei arzători de mult s-au stâns...* și *Pe Deleleu*. La acestea, Marius Chivu adaugă acum: *Hanul Boului*, *Cănele*, *Păcat boieresc*, *Înecatul*, *Fântâna Hazului*, *Fiorul*, *Codrul*, *Hoțul* și *Bordeienii*. Din etapa deplinei maturități, Nicolae Manolescu reținuse 24 iunie (inclusă inițial în volumul *Ochi de urs*, 1938) și *Roxelana* (din volumul *Fantazii rășăritene*, 1946), arătând în nota asupra ediției că numai din motive de spațiu a renunțat la *Ochi de urs*. Nu ar fi fost rău ca mai tânărul critic să fi dat aceste informații despre sumarul antologiei la care se raportează și să-și fi motivat mai clar sensul amplificării ei. Altfel, și în prefață, Marius Chivu preia în mod deschis interpretarea manolesciană despre deplasarea prozei sadoveniene înspre livresc și „utopia cărții”, exemplificată prin ultimele povestiri cuprinse într-o antologie bine alcătuită. E lăudabil exercițiul de apropiere a lui Marius Chivu de unul din

marii noștri clasici, într-o vreme în care tinerii noștri critici aflați în arena actualității nu au nici o relație semnificativă cu istoria literaturii române.

Într-o literatură dominată, în sectorul epic, de povestitori,

Istorie literară

Cum iubesc personajele sadoveniene

Mihail Sadoveanu e campionul absolut: cel mai productiv și cel mai artist. Are rivali, de la Neculce și Creangă la Voiculescu și Bănulescu, dar nu are egali. E o banalitate să afirmi despre Mihail Sadoveanu că e un maestru al povestirii. Dovezile sunt la îndemână cu duiumul. E un loc comun nedislocabil. De aceea o antologie a povestirii sadoveniene ne plasează imediat în miezul operei. Problema receptării noastre de azi e dacă stilul și temele povestirii sadoveniene mai prezintă suficient interes. În finalul prefeței, Marius Chivu își exprimă temeri justificate: „Poate că temele literaturii lui Sadoveanu vor fi, tot mai mult de acum încolo, resimțite ca învechite pentru cititorul internaut, consumator exclusiv al ficțiunilor timpului său” (p. 10). Răspunsul e totuși neobișnuit de încrezător că opera lui Sadoveanu va prezenta în permanență o atracție irepresibilă nu numai pentru „marginalii lecturii”. S-ar putea să aibă dreptate, dacă ne gândim că în literatură nu e absolut necesar să regăsim lumea noastră, ci, tocmai dimpotrivă, uneori avem nevoie să ne proiectăm într-o ficțiune neobișnuită, insolită, cu alte reguli și cu altă atmosferă decât cele ale vremii noastre. Iar proza sadoveniană oferă ocazia de a ne instala într-o ficțiune compensatorie, într-o lume cu altfel de relații umane. Să luăm spre cercetare, așa cum am promis, modul cum iubesc personajele sadoveniene. Detaliile, la care nu mă pot opri aici decât puțin, au savoarea lor. Nu pot evita în comentariu alunecarea în frivolitate, de care Sadoveanu e aproape întotdeauna străin.

În *Hanul Boului*, boierul Dumitrașcu povestește cum s-a răătăcit la vânătoare, în tinerețea lui, și a ajuns, în ceață și noapte, epuizat, la un han ce părea fermecat și pustiu, până ce „deodată, două lumini fosforice, ca două stele gemene, izvorâră într-un colț, din întuneric” (p. 33). Erau ochii hangitei ce se

întorsese târziu de la târg, găsindu-și soțul beat și adormit și pe acest străin uimit, pentru că „o serpoaică mândră, o nevestică sprâncenată sta tăcută înaintea vetrei”. Pasiunea boierului se reaprinde după treizeci de ani în amintire: „Îmi

și paharul acesta și pe cai, că întârziem!” (p. 34). Suspansul nu e probabil pe placul tinerilor de azi, fie cititori, fie scriitori. Claudia Golea, Ionuț Chiva sau Ioana Băețica ar fi început proza tocmai din locul din care Sadoveanu

cu altițe, încinsă tare cu brâu îngust, pieptănată strâns, cu cosițe, mă privea cu ochi de întuneric, și nu știa ce să spuie” (p. 64-65). Urmează imediat primul sărut, care face ca ochii fetei să se aprindă „într-o văpaie neagră” (p. 66), iar sentimentele se instalează într-o „boală grabnică, arzătoare și dulce, care - după cum recunoaște boierul - mă purtase dintrodă spre fata unui vânător de pe malul unei bălți, din două vorbe, dintr-o privire!” (p. 67). Privirea aprinsă declanșează toate iubirile sadoveniene. Nu mai insist asupra deznodământului tragic.

Femei aprige, care își cuceresc, își subjugă bărbații și pot face chiar crimă pentru iubirea lor, există în toată proza sadoveniană. Prozatorul pune în patima lor ceva diavolesc. Așa este Anița din *O istorie de demult*, așa este și hangita din *Povestea cu Petrișor*, așa este, în fond, cu tot destinul ei nefericit, și Haia din *Haia Sanis*, nepotolită până nu-și împlinește visul de iubire, chiar dacă va fi, în cele din urmă, o victimă. Așa este Cristina, nevasta unui vechil mai în vârstă, din *Ochii ei arzători de mult s-au stâns...*, cucerindu-l de îndată pe un musafir întâmplător, un pădurar, care îi înțelege dorința tot din privirile ca de „flăcă necunoscută” (p. 306), căci „avea niște ochi rotunzi și arzători care străpungeau ca vârfuri de ace” (p. 304). O femeie aprigă este și rudăreasa din 24 iunie, care, după cum spune unul din cei șapte sau opt iubiti, „are ea într-însa un diavol, pe care nu-l știe nici ea singură” (p. 409). O rafinată cuceritoare și subtilă intrigantă în politica imperiului otoman e Roxelana, din proza care-i poartă numele: „Inteligența viperiană a acelei europene curând a înlănțuit deplin pe marele stăpân al lumii” (p. 439).

In povestirile sale de dragoste, Mihail Sadoveanu nu pune cenzură senzualității, dar pune severă cenzură sexualității. Bărbații sadovenieni se îndrăgostesc brusc, în funcție de felul în care privesc femeile. În nota specifică de spiritualizare a patimii, ochii aprinși și sprâncenele arcuite ale femeii sunt părțile cele mai atrăgătoare și mai grăitoare pentru bărbat. În descrierea corporală, Sadoveanu nu coboară mai jos de gât: o singură dată invocă sânii (p. 310) și de mai multe ori evaziv mijlocul strâns de un brâu. Violenta carnală a pasiunii, abia sugerată, se ascunde după o expresie a pudorii.

Ion SIMUȚ

Mihail Sadoveanu, *Ochi de urs și alte povestiri*, antologie de Nicolae Manolescu și Marius Chivu; cuvânt înainte, note și comentarii de Marius Chivu, Editura Polirom, Iași, 2004, 464 p.

aduc aminte numai de râsul luminos al nevestei și parcă văd încă cele două buze rumene desfăcându-se și sprâncenele îmbinate, pe când râdea, ridicându-se în arcuri fine, deasupra ochilor”. Scenariul cuceririi e tipic pentru relațiile umane sadoveniene. Femeia are inițiativa ispitirii: „Ea a sărit sprintenă, a pregătit măsura cu trei picioare, a acoperit-o cu o pânză curată, a adus vin, mi-a pus un pui fript dinainte și era, măi băieți, așa de rumână și de mândră, și sprâncenele celea, măi băieți, și ochi de foc... Nu mai spun nimic” (p. 34). Auto-cenzurarea e și ea semnificativă. Așa va proceda și altă dată Sadoveanu: își va lăsa bărbatul cucerit de vrăjile femeii să dea frâu liber senzualității, dar îi va opri relațiile în pragul sexualității, atât din pudor, cât și pentru a păstra misterul dragostei fulgerătoare. Ascultătorul se va interesa zadarnic de urmarea poveștii: „- Ei, cucoane Dumitrașcu? pe urmă? - Cum, pe urmă? zise boierul cu un zâmbet blajin; numaidecât să-ți spun ce-a fost pe urmă? Mai bine hai să bem

o încheie.

Tânărul boier Niculiță din *Păcat boieresc* se plictisește la moșia sa din Bărăgan și-și caută o alinare a singurătății în vânătoarea pe baltă, în locuri miraculoase prin vegetație, pește și păsăret, pe care le cunoaște foarte bine sihăstritul Marin, ghidul său de ocazie. Patima vânătorului, din ce în ce mai mare, îl duce pe boier spre iubirea sa clandestină pentru fiica pândarului. Întâlnirea dintre cei doi are loc tot noaptea, în zori, și fiorul patimii se dezlănțuie romantic, fără crescendo sau preparative. Chiva (acesta e numele fetei) îl întâmpină pe boierul care îl căuta pe tatăl ei cu o lampă de gaz, ridicată deasupra capului, ca să vadă mai departe în întunericul dimineții. Scrutarea celor doi are ceremonialul ei: „Ea își lăsase lumina în jos, în dreptul pieptului, și flacăra îmi descoperea o față curată, oacheșă, sprâncenată, cu doi ochi minunați. Acum ochii aceia străbătut de o înfiorare ciudată, acolo pe malul lezerului, în noaptea care mă impresura, sub ploaia care șuroia de-abia auzit în juru-mi, în singurătatea aceea mare în fața unei fete deodată - a unei fete care-mi izvorăse înainte ca din pământ, c-o lumină în mână, cu doi ochi sprâncenați așa de frumoși. Ceva cald îmi umplu coșul pieptului, apoi căldura mi se sui în obraz și în ochi. Pe buze îmi năvăli un roi de cuvinte îndrăznețe. Toată tinerețea înflăcărată, c-o dragoste iute, izvorâtă din întuneric, din necunoscut, mă pornea ca o izbire de val spre fata ce sta înainte-mi și zâmbea” (p. 63-64). Iubirea e configurată la Sadoveanu în toți termenii ei senzuali de la prima întâlnire: „Dragostea, fiorii fierbinți, pe care tinerețea mea îi aștepta de mult, mă învăluiră ca flăcările unui rug. Era de vină și ploaia, și noaptea, și necunoscutul fioros al locului, și lumina care descoperise ochi așa de mari și de negri... Fata, în rochia-i de stambă albastră, în cămașa-i albă

Un nou poet: Constantin Crețan

Poezia lui Constantin Crețan este o tăietură proaspătă în plumbul realității; de aceea lucește. Poetul redescoperă, cu încântare, nu și cu naivitate, ceea ce au descoperit alții înaintea lui, de sute de ori.

Stilul său decel, delicat-energic este foarte bine pus în valoare în poezia de dragoste. Tăndrețea înfinită față de femeia iubită nu este lipsită de o anumită cruzime. Îmbrățișarea are ceva tragic, ca o sinucidere în doi.

Totul este trăit intens, deși rămâne un joc. Patetismul și spiritul ludic, care par incompatibile, se asociază ingenios în poezia lui Constantin Crețan, un poet talentat, care vine, vine, vine, calcă toate ierarhiile literare în picioare.

În ce mă privește, mi-am făcut datoria de-a anunța venirea lui. De oprit oricum nu-l poate opri nimeni (decât propriul său capriciu, care l-a mai deviat de câteva ori până acum biografia). Nu ne rămâne decât să-l salutăm ca pe un oaspete de seamă, sosit pe neașteptate în spațiul poeziei.

Alex. ȘTEFĂNESCU

Fachir

Sînt un fachir pe-un așternut de cuneiforme.
Așează-mi pe piept mari blocuri de
piatră, de beton,
Așează-mi cartiere și orașe enorme
Și șoselele, făcute suluri, ca
asfaltul-carton.

Ele vor intra îndată-n levitație,
Vor deveni transparente pentru lumină,
Pentru gravitație.
Se vor legăna în ritm de respirație,
Vor tresări la fiecare bătaie de inimă.

Și poate că odată
Te vei așeza și tu și atunci
Voi lăsa cuiele să mă străbată
Și să se-nfigă-n tine, atît de multe și
atît de lungi
Că nu ne-am mai putea desprinde
vreodată.

Dorință

Aș vrea să am telecomanda
Cu care să îți sting lavanda
Feromonilor, atunci cînd pleci
În codrul de beton, cu înguste poteci.

Ți-aș face și imaginea mai întunecată,
Păstrînd doar pentru mine strălucirea
ta, toată.
Ți-aș da mai încet și sonorul, cuvîntul.
Dar mai ales aș vrea să opresc vîntul.

De cîte ori îți suflă în pînza unei rochii
Se dezlipesc retine și sîngerează
ochii.

Natură

Fluturii mei cu cap vidia
Sîrnesc în natură groaza, invidia.
Florile mele învățate să sîngere
O asupresc cu uimire, cu înfrîngere.

Lacrimile mele de diamant
Îi deschid răni, din care curge neant.
Fulgere globulare, ochii mei
Închid în ei
Și retopesc toată natura,
Ca în privirea ta s-o dau de-a dura.

Poetul

Poetul e asemeni păsării oarbe.
Își deschide aripile numai atunci
Cînd deja căderea îl absoarbe,
Cînd cerurile toate îi dau brînci.

Și zboară șui, la întîmplare,
Parcă trasează hieroglife prin văzduh
Ori parcă s-ar feri de-un avion de vînătoare,
Văzut numai de radarul din duh.

Poetul nu știe nici cum, nici cînd, nici
unde.

El știe numai stoluri de cuvinte
să-ngrozească
Și să le-mprășteie oricum, ori cînd, oriunde,
În altă limbă, negrăită și totuși omenească.

Nu

Nu-i vina ta că nu m-auzi.
Te strig cu ultrasunete, ca delfinii,
Și îmi răspunzi chiar cu ecoul meu,
În care ți-ai înfipt misterele ca spinii.

Nu-i vina ta că nu te mai vezi.
Te-am îmbrăcat numai în ultraviolete,
Doar ca să știu că te bronzezi
În nuanțe de culori secrete.

Cușca

Privesc printre oameni ca printre gratii.
Mai ajung la mine uneori cuvinte,
Printre zăbrelele de zgomot ale lumii
De acum și ale celei de dinainte.

Chiar și sărutul tău e vîrgat
Și-mbrățișările îmi tatuează pieptul
cu dungi

Iar sărutul tău are un gust de linii, ciudat,
Paralele și decît noi mult mai lungi.

Oraș

Sîntem atît de mulți, atît de-nghesuiți.
Respirăm doar aer la mîna a doua.
De umbre grele, de beton, sîntem striviți.
Scurpată de plămîni bolnavi pare și roua.

E o aglomerație ca-n cimitir,
Doar că sîntem îngropați în picioare
Și putrezirea noastră miroase a mir,
A benzină, a deodorante, a sudoare.

Miasma din lumina de neon
Se lasă în mine, mai grea ca o ceață.
Duhnește a motor turat și-a claxon
Și chiar și-n spray-ul tău, iubit,
S-a stins aroma de viață.

Fototeca „României literare”

Ana Blandiana, Mircea Iorgulescu, Al. Piru – 1971

prepeleac
de Constantin Ţoiu

Asfințit cu ghioc (de citit iarna)

In ziua aceea, de Sf. Ilie, patronul tunetelor, de dimineață, nu era căldură prea mare. Plouase violent în zori, potrivit tradiției, dar marea era bună, puteai să te scalzi în ea în voie. Ceea ce Dinu Căraușeanu... (– de fapt, rămâne între noi, pe numele adevărat al neamului lor de țărani moldoveni, Alucăruță; venind de la Fălticeni la București, studiind Dreptul și făcând o carieră strălucită, la care contribuise și căsătoria cu Sisi Ghica, o Ghiculeasă adevărată, deși neamul ei era de mult risipit; așa că Sisi, tocmai ea, urmașa de neam mare, îl obligase pe el, încă înainte de măritis, să-și schimbe numele, spunându-și Căraușeanu – fratele mai mic al Eleonorei, marea tragediană care făcea furori în Italia – înainte de a încheia legiunea pactul cu țărâniștii; deci în perioada, se poate spune romantică, a dreptei în ascensiunea ei accelerată; când Dinu, unul dintre studenții favoriți ai Profesorului, ținuse discursul acela faimos la moartea lui suspectă)... – ceea ce, cum spuneam, în ziua aceea de Sf. Ilie, Căraușeanu și făcuse baie, adică scăldându-se la Vama Veche, înotând ca de obicei până în larg, de unde zicea că se vedea spre sud, la bulgari, dacă aveai ochi buni, capul Caliacra.

De fapt, de locuit, locuia cu Sisi la Mangalia. În mahalaua de la miază-zi, căreia el, ca vechi al locului, trăgând vară de vară la nea Mitică, singurul român, ortodox, nu se știe cum pripășit pe aici, având o căruță la care înghăma doi măgari, îi spunea BĂZDAC. De când Sisi, o dată, pe vremuri, venind prima dată împreună aici, îi trăsese o palmă; nu se mai știe de ce și cum se petrecuseră de fapt lucrurile...

Plaja era pustie. Nisipul, încă ud după ploaia căzută în zori, lăsa îndărăt urme adânci.

Privea atent spre cazemata de alături, de pe țărm. Ca și cum de acolo s-ar fi așteptat să apară cineva, în timp ce se freca energic pe piept, pe spate, cu prosopul galben, lung, pe care scria mare, nemțește. WO? – unde, adică, cu semnul întrebării, – dând din cap cu expresia aceea amuzată când de fapt te trezești vorbind singur... gândindu-se... aducându-și aminte urletul de lupoaică al lui Sisi, întâia oară, în cazemata aia de pe țărm, în care se adăpostiseră amândoi de cealaltă ploaie torențială, căzută însă pe la amiază cu vreo douăzeci de ani în urmă, mușcându-se ca animalele de pradă, în general...

Sisi avea să facă socoteala și reieșise, după numărătoarea ei, că atunci s-ar fi prins Măriuca. Vorbea ca de iaurt.

Își pusese tricoul, își trăsese pantalonii de pânză, după care se scotoci cu grijă în buzunarul drept, de unde scoase unul după altul două ceasuri pe care le scutură la ureche să audă dacă mai merg... Unul din ele era mare, greu, un Anker nemțesc, cadran dublu, brățară de nichel, pe care și-l puse pe încheietura brațului stâng, și imediat deasupra puse și celălalt ceas, curios, de damă, mic, ușor, oval, de aur, un Alpha elvețian, rar, care în mod normal, ar fi trebuit să-l poarte ea, Sisi, ca mamă care murea de dorul Mărioarei, cum îi spunea ea, deși toți ceilalți, chiar și el, Dinu, îi spuneau Merry; cum o chema de fapt și pe bunica, pe elvențiancă, măritată de-a doua oară cu marele bijutier evreu Grüber, al cărui nume putea fi citit pe cele mai fine brățări din Europa; deși Sisi fusese de fapt făcută dinainte cu un român, un bărbat bine, frumos, dar mare cartofoi, care într-o noapte pierzând la cărți o sumă mare de bani, împrumutată, se spânzurase de un măsline, într-un păculeț din Montecarlo. Auzi, făcea Sisi, de ramura unui măsline! Copacul păcii! Așa că, urmașa Ghiculeștilor nu mai putea să vadă pe masă nici o măsline.

Bărbatul privi ceasul mic cu limbile arătând ora Canadei. Îl purta de când Merry, sau Mărioara, uitându-și ceasul ei scump acasă, fugise cu un bancher mai în vârstă de care abia la Toronto avea să afle că era ruinat, – sângele cartofoiului! Bărbatul clătină iar din cap ca atunci când nu ești de acord cu ceva.

Văzând ora – acum în Canada ar fi fost pe înserat, pe la opt, întinericul lor de vară, ușor, pregătindu-se să cadă mai mult în glumă, cu nopțile lor albe... Firesc, așadar, ar fi fost, cesulețul să-l poarte Sisi. Dar ea preferase să-l țină el în amintirea fiicei lor aventuriere. ■

(Va urma)

Numeralele care desemnează numere mari pot fi folosite pentru a exprima o atitudine, o participare afectivă a vorbitorului la un fapt evoluat negativ sau pozitiv. Hiperbola numerică se recunoaște ușor: ea recurge la *zeci, sute, mii, zeci și sute de mii, milioane*, în domenii în care cifrele numite sînt greu sau chiar imposibil de atins ori de verificat. De altfel, cu cît contrastul e mai mare, cu atît e mai probabil ca exagerarea voită să indice o atitudine ironică sau ludică. Procedul e probabil universal, dar selectarea cifrelor diferă de la o limbă la alta, de la cultură la cultură. În *Puțină... aritmetică* (1971), Al. Graur amintea că „așa-numitele numere mari nedeterminate, adică numere mari care nu trebuie luate în înțelesul lor precis, ci exprimă numai ideea că e vorba de o cantitate foarte mare” erau diferite la greci (care preferau termenul indicînd „zece mii”) față de latini (la care apăreau des „trei sute”, „șase sute”, „o mie” etc.). De fapt, chiar în interiorul aceleiași limbi, sistemele culturale și registrele stilistice selectează numere diferite. Variază pe de o parte nivelul cifrelor, pe de altă parte gradul de precizie al indicației numerice. În română, de exemplu, *nouă sute nouăzeci și nouă* e hiperbola tipică basmelor, în vreme ce *o mie* e forma potrivită conversației banale („ți-am spus de o mie de ori”); *milioni* e cu siguranță cult și modern („un milion de posibilități!”), iar *zecile de mii*, în forma fonetică redusă – *j’de mii* – caracterizează registrul familiar. În basm, e drept, cifrele oscilează între o lectură figurată și una fabuloasă, deci literală. În disputele copiilor, cifrele devin un mijloc de competiție și supralicitare, ținînd deopotrivă de fabulație și de performanța lingvistică; acestea sînt vizibile în scena din *Nostalgia (Mendibilul)* pe care Cărtărescu o deviază înspre filosofic și mitologic, „Tata mi-a adus de la demonstrație zece stegulețe”, zicea Paul. „Tata mi-a adus cîzeci”, zicea Nicușor. „Ba mie mi-a adus tata cinci sute de stegulețe”, zicea Paul. „Și mie mi-a adus un milion de stegulețe”, zicea Nicușor; disputa continuă cu numerele *un miliard, un catralion, cinci milioane de sute de catralioane, un infinit, un milion de infinituri*...

Care sînt totuși cifrele hiperbolei numerice preferate în româna de azi, în funcție de situație și de registrul de comunicare? Desigur, cifrele

rotunde (dar aproximative) indicate de substantivele-numerale *zece, o sută, o mie*, precum și formele de plural cu sens nedeterminat ale aceluiași numere: *zeci, sute, mii*. Aspectul cel mai surprinzător al limbii actuale mi se pare preferința pentru anumite combinații din zona zecilor de mii. E greu de făcut o ierarhizare a frecvenței între diversele posibilități, dar cred că orice vorbitor va fi de acord că *cinsprezece mii* e mult mai probabil, pentru a exprima

ani”, computergames.ro), *șap-tișpe* sau *șaptișpe* („păi sunt *șap-tișpe mii de feluri de cutii*”, daciclub.ro). În genere, par să fie preferate formele populare bisilabice și fără oscilații și complicații de pronunție (ceea ce ar explica popularitatea mai redusă de care se bucură trisilabicele, mai ales cu variații de pronunțare – *șaptișpe/șap-teșpe, optișpe/optușpe, nouășpe/nooșpe* – și de acord – *douășpe/dooșpe*). Nu e însă de exclus să fie și alți factori, pe lângă comoditatea formei, care să

păcatele limbii
de Rodica Zafiu

Hiperbole numerice

convenționalizat exagerarea, decît *douăsprezece mii* sau decît, de pildă, *treizeci și cinci de mii*. Mai exact, frecvențe mari înregistrează numeralul cu forma populară *cinspe*: „i-am dat ăluia *cinspe mii de picioare în cap*” (*Evenimentul zilei* = EZ 3823, 2004, 3); „au pus ăștia poza ta *de cinspe mii de ori*” (itiplac.ro). Contrastul dintre aparenta precizie a cifrei și faptele sau obiectele numărate e adesea comic: „mă doare capul de-mi vine să-l tai! Asta după două Nurofen forte, *cinspe mii de comprese reci și două cafele!*” (desprecopii.com); „Degeaba ți spui unui străin că Ștefan i-a bătut pe turci *de cinspe mii de ori*, dacă în clipa următoare el cade într-un canal rămas fără capac” (forum.softpedia.com). Surprinzător de frecvent e și numeralul *pașpe mii*: „să dați dovada de cât de maniaci sunteți apro-po de un anume gen încît să îl împărțiți în *pașpe mii de sub-genuri*” (computergames.ro); „să mă chinui *pașpe mii de ore* ca să fac niște uscături” (culinar.ro); „i-am explicat *de pașpe mii de ori*” (desprecopii.com); „*pașpe mii de alte variante și probabilități*” (Ioana Bradea, *Băgău*, p. 28), „*pașpe mii de volți de îndoieli și certitudini*” (id. ib.). Din seria de numere de la 11 la 19, mai apar în același tip de combinație hiperbolică *unșpe* („Nu ne mai agasați cu topicuri reluate *de unșpe mii de ori!*”, level.ro), mai rar *treișpe* („Ce scrie U. sau B. am mai citit în *treișpe mii de reviste!*”, forum.pixelrage.ro), *șaișpe* („au scos un muzical de succes acu’ *șaișpe mii de*

favorizeze anumite numereale. Oricum, relativ moderată (în comparație cu sutele de mii sau milioanele) și aparent precisă, seria popular-familiară pare a se fi specializat pentru conotații negative și ironice, sugerînd o stare de iritare, agasare sau exasperare.

Ar merita cercetate mai în amănunțime și preferințele pentru alte cifre mari: *șaptezeci de mii* („niște pagini mai serioase care să nu mă trimită în *șaptezeci de mii de părți!*”, price.ro), *o sută de mii* („acum mă felicit *de 100 de mii de ori* că am refuzat”, parinti.com) etc. *Milionul* pare să se răspîndească prin traduceri din engleză, sensul său colocvial hiperbolic, înregistrat și de dicționare, fiind destul de frecvent în limbajul publicitar-persuasiv: „provocarea e de un *million de ori* mai mare”, neogen.ro). Nu aparține stilului conversației curente repetiția coordonată – *zeci și zeci, sute și sute, mii și mii* – structura, caracterizînd mai curînd un limbaj livresc, artificial, voit poetic, era de altfel curentă în limba de lemn comunistă, cum o atestă o caricatură a lui Mihai Stănescu din volumul *Acum nu e momentul...*: „De ce nu vin și pe adresa mea *mii și mii de telegrame din toată țara!*” (p. 179). În fine, tipic familiar-argotice sînt *j’de mii* („la noi sunt *j’de-mii de papagali!*”, gazetadecluj.ro) și *n-șpe* („C.-S. a inventat *n-șpe partidulețe!*”, EZ 11.03.2002), amplificat într-o formulă care include *mille*: „și acum de ce pui *n-șpe mii de semne de întrebare?*” (price.ro). ■

Duminică,
20 noiembrie, ora 13

Prin geam se vede o agrafă albastră de cer, până de păun....

Pentru Dumnezeu, totul a fost nebunește de dulce, afară de sentimentul de clandestinitate și ilegalitate de care nu te puteai descotorosi.

Oh, mirosul trupului tău mă-nvăluie ca o apă, totul poartă urmele tale, mirosul tău mă îmbată. Sărut fiecare lucru pe care l-ai atins, îmi tăvălesc capul meu aprins în jîlțul verde...

Această nebulă e insuportabil de dulce și fiecare clipă aș plăti-o cu focul etern.

Crede-mă totuși că fabuloasa taină e de neînchipuit. Cu atât mai fantastic, cu cât mai greu și din ce în ce mai greu de gustat. Fetiță bună și dragă, nu uita deliciul în clipa ce-i urmează, căci faci o erezie. Nu uita....

Prin geam se vede o agrafă albastră de cer, până de păun.....

Ave, reginal!

Ora 19

E frumos și liniște aici, dar tu ai dreptate că nu trebuie să fim mereu împreună. Căci noi suntem harfe de vînt, în care sună capriciile neînțelese și fine ale Cuiva. Să nu ne opunem, nici nu putem, ci într-o blîndă uitare să trecem viața noastră ca un vis.

- Te uiți acum la luna pură, adînc scufundată-n prăpastii de ceruri?

Iar eu privesc (a mia oară) un craniu vechi ce-l țin în dulap dar m-am ferit să ți-l arăt. E craniul unei femei ce pare a fi fost frumoasă și mai demult o întâlneam în visuri.

Acum, urmărind liniile maxilarelor, formele cutiei craniene, simt cu oarecare groază că recunosc proporțiile chipului tău. Din ce în ce mai precis. Și bosa occipitală (mai sus de ceafă), pe care odată mi-ai arătat-o....

Nu fac literatură, Ani. Copii ce-am scris după ce-am aruncat craniul acela într-un perete și s-a spart ca un ulcior de lut. Am regretat, e o piesă frumoasă și după vreo oră de lucru am reușit să-l remontez. Apoi și-a reluat locul, pe raft, față-n față cu portretul meu de adolescent.

Doar mandibula nu se mai poate monta. Fie, renunț la ea.

Și bosa occipitalului (mai jos de sutura lambdoidă) e sfărîmată. Nu se mai poate repara.

Aștept ceasul de liniște când voi invoca grația puterilor secrete în scopul de a mi te face favorabilă.

Dilemă: dacă vreau să reușesc, trebuie să nu-ți expediez aceasta, dacă-ți trimet aceasta, nu pot căpăta grația; însă favoarea ta nu mi-i de folos dacă nu știi ce gîndesc astăzi. Iar noi suntem harfe de vînt în care sună neînțelesele și finele capricii ale Cuiva....

...Iar astăzi, Părintele meu m-a reînălțat în gloria cerului; și în albastrul fericirii absolute, m-am regăsit în locul meu, netulburat și egal numai sie-mi.

Durerile acelor vieți - năluci gonind în Caldeea, Egipt, Scitia, prin lumi de ghiță verde, atoluri de mărgean cu rodii și izvoare - sărmăne răătăciri, străine și departe...

... Eram arcaș sălbatec, în codrii negri de la Miază-noapte. În verzile mătăsurii se aprinsese fragii, și te-am găsit lîngă o apă ce curgea prin bolovani enormi de piatră înverzită... miros de ferigi și de brad. Sărutul tău mi-a dat însă o boală grea, și lînced, m-au luat rob, m-au biciuit și am murit de sete...

- Într-o cetate bolnavă mă osteneam să scot din pietre diamante și cercetam în taină după esența a cincea. Speculam tocmai asupra posibilităților de perfecționare a arcului, când am primit o vizită defectuasă și catastrofală...

Un templu alb, iar îngerii cădelnițau mirosuri tămîliete de salcîm. Din pajijștea albastră venea o adiere amăruie și toropitoare, eram inteligenți, civilizați, o domnișoară puțin sofisticată, un tînră interesant și de succes.

Cînd dintr-o dată ți se făcu rău, și palidă și țepănă ai început să vomîți; din gura ta ieșea încet și cu mișcări molie, un șarpe cafeniu și gros; tu mă priveai țintă și-n ochii castanii aveai un rîs putregăios, un fel de bale îți năpădeau pe chip.

Pe 10 septembrie s-au împlinit șase luni de la dispariția poetului Mihai Ursachi.

Timpul scurs de atunci, măsurat - cum spune poetul - în „pustietatea de piatră” a eternității, nu reprezintă, desigur, nimic. Același timp măsurat însă în clipe terestre chiar de „degetele de mumie” ale „unui biet orb” pare să cuprindă nu o jumătate de an, ci o jumătate de secol.

Ritmul trepidant al vieții noastre cotidiene nu lasă prea mult loc aducerilor aminte. Probabil că Mihai Ursachi, ducînd pe „umăr un crin ca pe o pușcă”, a meditat de multe ori la relativitatea și fragilitatea „eternității”. „O, slăbiciune, numele tău este artă!” exclama el.

Vremea, cum spune poetul într-un celebru autoportret, nu i s-a părut a fi pe măsura uneltelor sale modeste. El însuși s-a considerat a fi „ridicol și slab” nu atât pentru poezia pe care a scris-o, ci pentru „tîrziu oră” în care i-a fost dat să se nască.

Unii, care l-au cunoscut la maturitate, au văzut în această slăbiciune cabotinism. Alții cinism și goliciune lăuntrică. Mărturisesc că eu însumi, în anii tinereții, l-am adus reproșuri în acest sens, văzîndu-l ca pe un personaj teatral, livresc, desprins parcă dintr-un vodevil. Cu strîngere de inimă îmi reamintesc scena cînd după o preambulă prin Piața Unirii făcută cu Ursachi și Liviu Antonesei, iritat de aerul său aristocratic, mi-am apropiat la un moment dat urechea de pieptul magistrului și bătînd cu degetul arătător în coastele din partea stîngă, am exclamat: „sună a gol!” Se pare că gestul meu teribilist l-a provocat o mare durere poetului, care, la un pahar de bere băut la Barul Traian, i-a spus lui Liviu Antonesei: „Am încălzit la sînu-mi un pumnal...” Mi-am făcut deseori muștrări de conștiință pentru ieșirea mea. Ea s-a datorat în parte lipsei de comunicare și a automatismelor de care se folosea poetul pentru a nu se angaja în discuții sterile. În ce mă privește, eram un înfocat, un rebel în stare să dau foc unui oraș întreg pentru cauza literară... Cunoșcîndu-l mai bine de-a lungul anilor, mi-am dat seama că am greșit. Merga ursachiană ascundea în spatele ei un personaj fragil, de o mare sensibilitate sufletească.

Cum a fost în realitate Mihai Ursachi ne relevă corespondența sa din anii juneții, cînd încă nu devenise poet de notorietate și deci nu-și arborase pe chip năframa de geniu. Portretul schițat în scrisorile adresate d-nei Ana Cojan, care l-a fost iubită, soție și prietenă, dezvăluie un Mihai Ursachi romantic, naiv, copilăros, sentimental, deopotrivă senzual și idealist, capabil

și s-a deschis o groapă de noapte, iar templu și cununi și lumînări s-au năruit în trîmbițe și hohotele îngerilor falși - trimiși ai lui Satan...

...Iar lumea mea e o insulă rotundă ascunsă oricăror priviri; în mijloc e o stîncă goală din peretele căreia se lasă în chip de cascadă o pînză subțire de apă; îmbălsămat, eu zac de veacuri în spatele perdelei de-apururi curgătoare, un nufăr galben greu mi-apasă fruntea ca o stemă; în lumea mea totul e mort, doar apa vremii curge și pare că nu curge...

lași, duminică 3 iulie 1977

Scumpa și iubită mea Ani,
În noaptea de ieri și duminică de azi am înțeles definitiv (gîndul mi-a fost de altfel totdeauna prezent în conștiință) că e timpul să-ți mai scriu, ca altă dinioară, o scrisoare. E-o mare liniște aici, în acest Tîcâu pe care atîta îl iubesc - cochilia mea - și-i o mare pace în sufletul meu. Am sub ochi înțîia ta scrisoare pe

care am citit-o mereu în toți acești ani („Je suis venue auprès de ta maison...”) așa cum am în minte toate, absolut toate clipele noastre.

Nu-ți voi reproșa niciodată slăbiciunea de a nu mă fi cunoscut de la-nceput; de fapt m-ai cunoscut și n-ai crezut.

Dacă te-ai îndoit de dragostea mea, n-ai făcut decît să agravezi eroarea, dar de fapt nu te-ai îndoit cu adevărat. Eu am plătit cuvintele mele prin fapte esențiale și simbolice, în momentele capitale.

Viața nu s-a sfîrșit încă; dacă vei avea putere, vei avea prilejul să-ți dovedești ție însăși credința, și că în spatele erorii e totuși adevărul.

Sînt foarte senin și împăcat, eliberat de orice teamă, dorință, vanitate; așa cum în adînc sînt întotdeauna. Am socotit că dacă inițial iubirea mea nu ți-a spus totul, poezia de după aceea, da. Cred că de fapt așa a fost.

Mihai

să trăiască dragostea și arta. dau mîna și se duelează De Mișkin din *Idiotul* și Raskolnik sînt aceeași persoană: „O, Da pe-o vulpe-mpuțită, și eu hă și cu rușine!” și eu, vîntătorul închisorile comuniste, studen. Probabil, în sinea lui, el doi instaureze un alt sistem idear metafizic poartă amprenta din idei? Fiecare din cărăm „bulevardul Terțului Excluser figura înțîia”. Mișkin se luptă înving cînd unul, cînd celălalt un Ursachi robit simțurilor și în momentul izbînzii, înving „învinsum-am însumi” - este luptă cu sinele și poezia. I sau în Texax, sau pe Soseata Mihai Ursachi și-a găsit refu într-o lume ideală, clădită înfumurare) realitatea lumii utopii, încît spre finalul vieții devenit la fel de indiferentă

L-am cunoscut în anii adîntînit. Nu știam că este poet literatură. Aveam atunci cu împreună cu doi-trei colegi s în Rodu de Fier. El, am aflat mahalaua celestă Tîcâu. Îl împ pe cărarea ce șerpuia prin p mai multe ori era însoțit de tr erau blonzi, înalți, bronzăți, Urcau sau coborau fericit împletite din flori de lămîiș părea destul de bizar acest chestionez pe băleți din m

Cătăm fără mirare la zilele se duc, singurile noastre zile; încet, obișnuit.

Dar clipele noastre sînt nun fiecare din ele este o coincidență și de necrezut.

Voi pentru a muri aveți r de curaj, eu însă nu. Firesc, anume ceas, purtînd tăcut ci mea și semnele puterii, atîte am trecut... Ani, te-am iubi limpezime de care nu știu că-i slobod să se învredniceasc omenească. Nu idioțenii spiriti

Nu era trup, nici sufle doar tu, și mulțumeam lui Durr de neasemuit noroc. Nu știu d ai avut vreun merit la aceasta, p nu știu dacă ai acele vini ce durut înfricoșat.

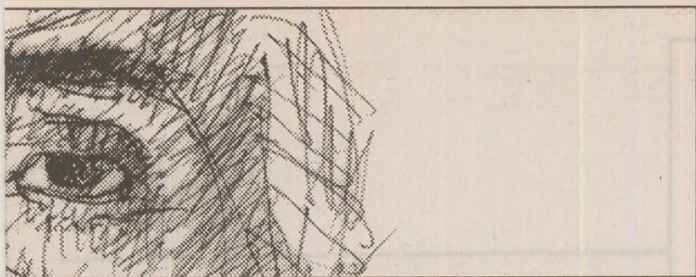
Nici prea curînd, nici prea totul va fi o poveste.

Nu voi avea mormîntul nic tot la timpul potrivit, îți vei de-un loc frumos pe care ț arătat în treacăt și de altmînt uitat. Vei ajunge înîmplătoare și vei ști precis dacă noi doi ei

m i h a i u r s a c h i

Scrisori pe t

— inedit

ize de arțar

Il de sine. În interiorul său își
Rujote. Dar și palidul prinț
vedeapsă. Vinătorul și victima
nă hăitulesc eu pe mine, ca
nainte cu spaimă de moarte
uțitul... Proaspăt scăpat din
este un revoltat și un exaltat.
omunismul și în locul lui să
Republica lui Platon. Orașul
ri. Orașul acesta e construit
tune... Poetul locuiește pe
a nr. 77, silogismul Barbara,
și Don Juan cu Don Quijote.
se dă de dragul bătaiei. Intre
ideilor. Nu învinge nimeni.
vins, iar învinsul învingător.
e desfășoară donquijoteasca
locuit în Fundacul Dochia
conacul Doi Peri, poetului
Bulevardul Terțiului Exclus,
nd cu obstinație (chiar cu
mult a ars crezând în aceste
dezamăgiri profunde, i-au
tea.

ot, nu l-am cunoscut, ci l-am
eu însumi voi scrie vreodată
reocupări. Mă duceam vara
il Ciric. Stăteam în apropiere,
a două aruncături de băț în
ilnic. Dimineața, dar și seara,
vedeam singur. Dar de cele
se semăna de altfel (amândoi
frumusețe cu plete brune.
coruptă, purtând coronite
de culoarea aramel. Mi se
mișcare. Am început să-l
ic din ce se mișca în jur nu

le scăpa din vedere – și să-i întreb ce hram poartă cei trei tineri. N-a fost
greu să aflui. Oprindu-mă la debarcader, i-am văzut pe cei doi tineri blonzi
stând tolăniți în barca de salvamar în timp ce delicata frumusețe brună –
din plictiseală, mi-am zis – citea o carte de poezii. Pe moment, interesul
meu față de grup a scăzut. Deci erau salvamari. Eu credeam că sînt cel
puțin – privindu-i cum arată - halterofili sau aruncători cu discul. „Halterofili”
aveau totuși un aer prea visător, prea romanitic, iar pe cărarea pe care
mergeam în urma lor, descopeream inscripții ciudate, scrijelite pe pămîntul
bătătorit, sau inscripții făcute din ramuri, frunze și flori. Țin minte și
acum că am văzut scris pe cărare, ca de altfel și pe arbori, cuvîntul Mihai
și cuvîntul Ana. Și desigur, „te iubesc”, sau „adio”... Peste cîtiva ani,
aveam să descopăr, cu totul întîmplător, deschizînd paginile revistei
„Cronica”, identitatea unuia dintre ei: era vorba de Mihai Ursachi. Tînărul
salvamar – pe care continuam să-l întîlnesc pe cărare – era și poet. Pe
celălalt „halterofil” l-am revăzut, după trei decenii, îmbrăcat în haine pretești
(venise din Elveția, unde slujea la o biserică rusească) la înmormîntarea
fratelui său Mihai. Stătea împietrit lingă sicriul (pe care l-am asemuit cu
o barcă), în apropiere de Ana.

Nu întîmplător am rememorat aceste scene. Scrisorile de dragoste de
care am pomenit datează din acea perioadă. Unele s-au pierdut, fiind
scrise, după cum mi-a mărturisit doamna Ana Cojan, pe frunze de arțar
și pe frunze de lotus. A fost o perioadă fastă și extrem de prolifică
pentru magistrul din Țicău.

Correspondența ne dezvăluie, după cum am spus, portretul psihologic
(poate chiar și umoral) al tînărului și visătorului Mihai Ursachi. Aceasta
pe de o parte. Pe de altă parte, scrisorile ne deschid alte unghiiuri de
înțelegere a lîcii sale. Ele reprezintă magma din care s-au născut celebrele
sale poezii din volumele *Inel cu enigmă*, *Missa solemnă*, *Poemul de purpură*
sau chiar *Nebunie și lumină*.

Am avut privilegiul, prin bunăvoința doamnei Ana Cojan, să citim o
parte din epistolele ce i-au fost adresate. Correspondența este însă mai
vastă, întinzîndu-se pe o perioadă de mai bine de 25 de ani, din 1964, cînd
tînărul Mihai Ursachi a fost eliberat din închisorile comuniste, și pînă în
1990, cînd poetul a revenit din exilul american.

În cele ce urmează, în memoria magistrului, dăm publicității cîteva
dintre ele.

Nichita DANILOV

e-acolo; nici nu puteam să fim.
nesimțite însă te va învălui
ai simți numai în apropierea-
n cutremur, în locul acela tu
ecunoaște ca altă dinioară,
l vioi și tineri ne fugăream
nzișuri și îți dădeam atîtea
nd neștiutor. Dar margareta
m s-o-ntreb, căci în privirea
eau toate lumile și ochii mei
prin tine și prin flori ca
ceață.
am vesel și ușor, păream
eștiutor și dornic, vroiam să
și să te am...
a de dor îți va fi de durere...

asta e o față din acel opuscul
care știi tot atît de mult și de
despre tine însuși. Pe cealaltă
ei voi scrie după. De altfel
rie, ci voi alege doar din cele
i vreme scrise; după e înainte,
uă fețe....

âmbătă, după ce dimineața

am primit poșta, am trăit cea mai
grea zi din viața mea. De ce a trebuit
Doamne, aceasta?

Astăzi, duminică, după întîlnirea
noastră, trăiesc cele mai limpezi clipe
ale vieții mele, o fericire deplină și
fără prihană. Doamne, vreau să rămîie
clipa aceasta....

Nu pentru că te-am văzut, căci
n-ai vrut sau n-ai putut să fii dulce
și dragălașă, sau iluminată ca-n alte
dăți. Mi-ai dat însă totul: certitudinea
că nu sînt rătăcit, că nu-s în eroare,
că Tu, ești Tu, mîntuirea spre care
sufletul meu tinde din nesfîrșit. Orice
s-ar mai întîmpla în ordinea terestră,
un ciclu complet al marii transfigurări
evolutive s-a încheiat. O liniște de
veci mi-a pogorît în suflet.

Seara asta mi-ai arătat din nou
îndoielile tale. Ani, dacă măcar înfîma
parte din ele ar avea temei, ar fi
groaznic. Ar fi Infernul, iar noi, îngerii
căzuți din cerul pe care Providența
ni l-a hărăzit. Am fi diavoli.

Crede, pe tot ce e sfânt în tine,
și nu te îndoi nici o clipă (îndoiala

e sursa acelei „neputinți” și cauza
căderii), că-n toate clipele tu ești
icoana mea, puritatea, Fecioara.

Consideră că o favoare a sorții
că am gustat din multe cupe. Numai
așa pot să știu că nici una nu e ca
a ta, și nici odată nu voi fi tentat sau
curios.

Ți trimit, copiate întocmai din-
tr-un caiet, două scrisori. Aminteș-
te-ți că au fost scrise atunci cînd erau
motive să nu le scriu, și nu le-am
expediat socotind că n-am cui le
expedia. Acum, și abia acum știi că
aveam

Mihai

Duminică (?) Noiembrie ora 24

De ce nu-mi scrii, de ce nu vii,
odorul meu, de ce nu primesc nici
un semn de la tine?

De ce mă agăț de ideea
că tu ești icoana din sufletul meu?

Nu pot gîndi să fii Ani, așa de
vulgară, lipsită de gust și nesimțitoare;
eu te știam ca pe-o vioară, vibrînd
așa de clar...

Poate am fost egoist; înainte de
a ne fi întîlnit noi, eu am cunoscut
cîteva femei, dintre care unele mi
se păreau cu o mie de farmece; și
știu, comparînd, că numai tu îmi poți
da alinarea.

Dar tu, copilă, ai socotit probabil
riscant să mi te hărăzești de tot, cînd
măcar într-o privință nu aveai termen
de comparație. Deși ofranda supremă
ce mi-ai fi dat-o pe pămînt era
încrederea întreagă și voința mîndră
de a nu compara, și nevinovăția
trupului de floare, încearcă și gustă
din oricîte cupe. Vei reveni cu
gust coclit și mult prea umilită; o
greață fără margini e în tot, doar
clipele noastre, atoluri de cristal...

Ani, salvează-ți sufletul; nu te
înjosi, nu te murdări; să fim demni
unul de altul, altminteri singura șansă,
singura rază este pierdută.

O, ce tulbure, ce vis urât e viața
cînd singura lumină este stinsă... o
lungă amorțeală chinuită de spasme...

(Seara, în parcul limpede unde
se joacă Odeta, Carmen, Monica și
Angela)

Acum e târziu și e frig. Voluptoa-
sele nimfe ale limbajului îmi scapă
din brațe acum, răsfățatele, mân-
gîietoarele cuvinte ce spun aidoma
contrariul de ceea ce se pare că
exprimă...

E prea mult Ana, e prea târziu
și frig, o ultimă dumnezeiască rătăcire...

Praestigiar, îți liniștește smintitele
tumbe subț lună, acum noi, stăpînul
tău, vorbim către aceea pe care o
am iubit-o mai mult pe pămînt. Iar
cerul asupra de stele e greu.

Ani, să fii liniștită și împăcată,
ființa omenească e lesne uitătoare.

Curînd după, vei fi alta, și umbra
mea îndepărtată – un impostor ridicul
și smintit. Căci e în toate cele o tainică
dreptate și de aceea batjocura și
hula e partea mie convenită, ca
unul ce nesăbuit am vrut să fiu și-am
fost pentru cîtva asupra creaturii
Cneaz; dar despre acelea tăcere...

Iar luna a tot ars pe ceruri pân-

a rămas din ea un sloi de gheață
străveziu.

Izbăvirea ta și izbăvirea noastră
ți s-a părut ispită, Ana. Și fără de
putere, cu aripile moi coboară gla-
sul sfânt în vagi pustietăți, sub cru-
cile din ierburi hodina țărniî cău-
tându-o....

Am scris acestea în noaptea du-
minicii de 22 octombrie anul 1967,
într-o pustietate. Recitind acum, cînd
îți trimet hîrtia, un hohot de rîs mă
îneacă și mă gîndesc: poți tu uita
într-adevăr sărutul prin flori de sînzîi-
ene – îți mai aduci aminte, în ziua
aceea clară cînd desculți, copii
neștiutori de lume, ne-am dus la iaz
la Aroneanu? Îți mai aduci aminte
ce de-a sînzîiene, în păr, în sîn, în
suflet... Buzele tale pot uita parfumul
acela amărui, cînd se lasă atinse de
cineva fără cunună, sufletul tău a
murit?

Ne amăgim Ani, dl. X e foarte
simpatic, dar știi precis (acum mă
uit în ochii tăi) că toată mizeria
sufocantă a lumii acestea nu poate
covârși lumina sfântă în care ne-am
scăldat... de ce te chinui alba, iubita
și prin iubire sfințita mea icoană?

O sete fără margini e-n sufletele
noastre, o sete de lumină, de floare,
de albastru.... și-s hărăzite prin
vieți, orgii de floare și stele iar nu
istoria sărmană pe care o urăști.

Dl. X mi-a spus c-ați fost și sunteți
foarte fericiti împreună; o, cât aș dori
să fie așa, dar știi că nu, oricât i-ai
spune tu că nu știi cum să scapi
de vizitele mele. E altceva, imens și
tainic, ce nu se poate spune, ce nu
se poate imita și contraface, ceva
deasupra noastră, care ne unește...
în rest, sărmane străduințe omenești.

Dar iată, acum târziu în noapte
îți spun, și ochii mei sunt țintă și
de foc iar mîna mea o țin întinsă
deasupra lumînării de sfântul Mihail:
cred în tine, orice ar fi, oricum ai fi,
cred nemăsurat mai mult decît în
nervii dureroși ai cărnii, cunoscuți
de mine la disecții....

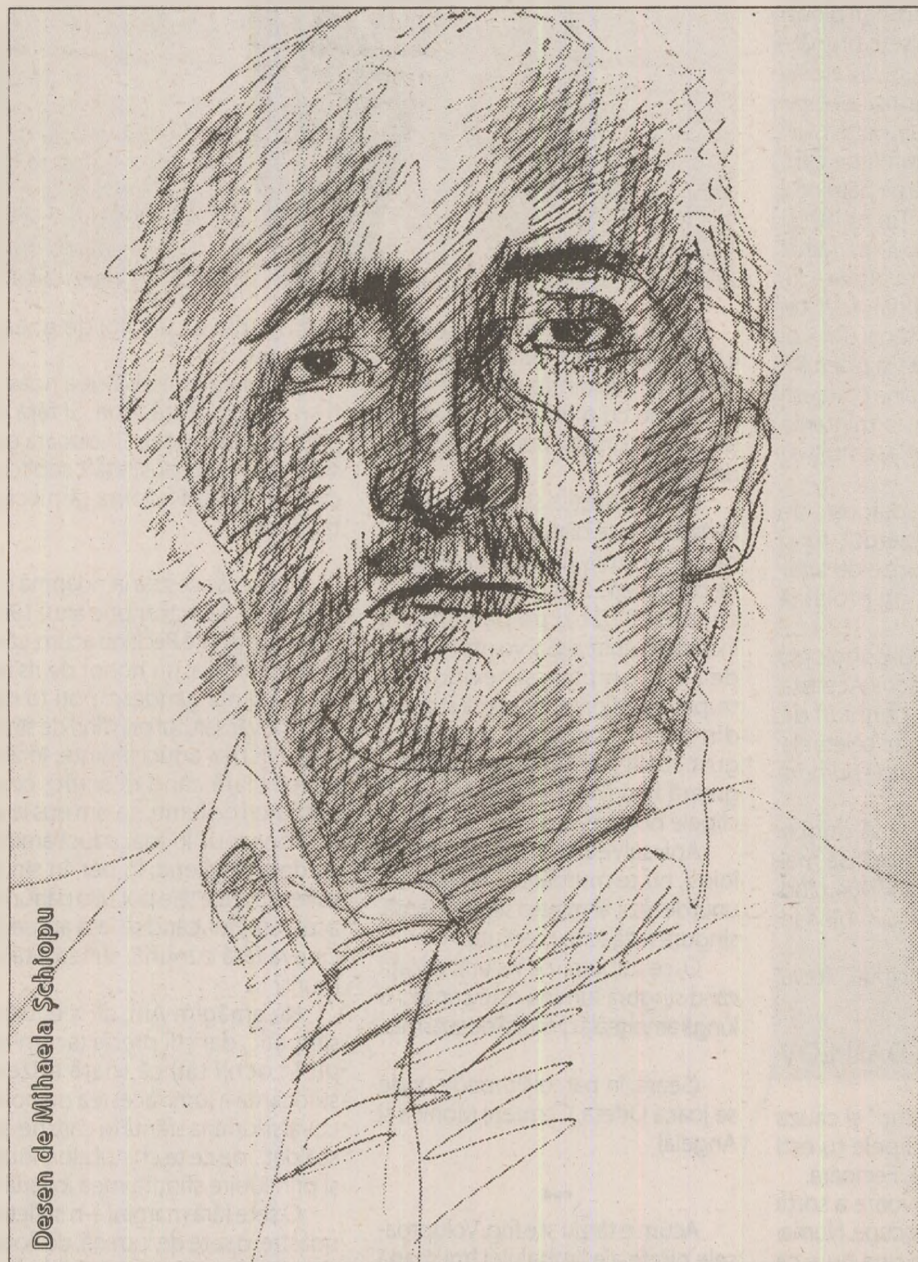
Mihai

(continuare în pag. 18)

Scrisori pe frunze de arțar

(urmare din pag. 17)

Desen de Mihaela Șchiopu

Mihai Ursachi

Melopee vesperală (variantă)

Noi am venit la Carnaval
foarte aproape de final
Când vremea rozelor s-a dus
Și când adie – un vînt fatal
Și cînd s-a spus tot ce-i de spus.

Tu ai privire de cristal
și chipul tău adînc și pal
mi-aduce-aminte de Iisus
naiv și blînd și triumfal
cînd vremea sfinților s-a dus.
Oh, blestemat sunt și sedus
și trupul tău – visatul Graal
pe cer răsare tot mai sus
naiv și blînd și triumfal
în strai de lacrimi liliac
cînd vremea stelelor s-a dus.

Aureola (variantă)

Și toate secundele mi le luminează
neșansa,
o șansă eternă făgăduindu-mi.
Fără cuvinte, iubito, fără columnă de
bronz,
noi pentru noi ne clădim pe noi înșine-n
noi,
cu nemîntuire și cutremurare
pe noi nouă înșine predestinîndu-ne.
Iată – ascult sub bătaia de sulji stelar
vestea fericite a perfecțiunii
și fruntea mea se înalță din neființă
aureolă ideală purtînd, întocmai ca
odinioară
sub astrul neșansei
pe noi nouă înșine predestinîndu-ne.

Alăuta

„De unde vii străine și încotro te duci
Pe calea cu spaime și cu năluci?”

„Din neguri vin, călătoresc spre ceață,
Trecui printr-o cetate cu numele de Viață;

Dar n-am stat mult, mă strigă glasuri
multe,
Tu n-ai vrea unei alăute?”

Capela de muzică

Aștept să-mi îngădui intrare-n capelă,
O, celesta...
Eu sunt magicianul venit de departe,
Îngăduie-mi doar să ating pentru o clipă
Viola de gamba,
Mă va cunoaște că sunt din Cremona...

O, dar violoncelul acesta nu trebuie –
atins –
Ființa lui e armonia-ntrupată: aceasta e
mîna
Divinului Maestru.

Viola alta, deși te iubesc ca pe înșăși
Madona,
Cu cele șapte coarde mă cheamă
vrăjit-plîngătoare
Viola d'amore.

Iași în Duminica de 24 Septembrie (?)

In memoriam

Sufletului meu, dulcea mea epavă,
Ce liman, din câte, să-i găsesc acum,
Ce liman de moarte și de scufundare
A comorii grele, otrăvit parfum?
Cu balsam și giulgiu să-i acopăr ochii
Nici o rază albă din trecut să-i vină,
Înecat sub ape în sicriu albastru
Rătăcească veșnic spre care lumină?
...Cel ce l-a fost înger păzitor și care
Întorcîndu-și fața l-a sortit pieirii,
Doarme-acum el însuși în sicriu albastru
Ferecat și rece somnul nemuririi...

Ana COJAN

cărți primite

● Șerban Foarță, *Ethernul pheminin*, Chișinău, Ed. Cartier, col. „Poesis”, 2004. 118 pag.

● Iordan Chimet, *Scrisori printre gratii*, București, Ed. Universal Dalsi, 2004. 100 pag.

● Marilena Donea, *Ateneu 40. Bibliografie 1964-2004*, cercetare bibliografică, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Bacău, Biblioteca Județeană „Costache Sturdza”, Bacău, 2004, vol. I 472 p., vol. II 370 p.

● Eugen Budău, *Bacăul literar*, studiu monografic, postfață de Constantin Dram, Editura Universității XXI, Iași, 2004, 824 p.

● *Caietele Echinox*, vol. VI, tema: germanistică și comparativă, cuvînt înainte de Corin Braga, Editura Dacia, Cluj, 2004, 295 p.

● Dan Bogdan Hanu, *Cartea invaziilor*, poezii, prefață de Al. Cistelean, Editura Vinea, București, 2004, 124 p.

● Valentin E. Busuioc, *Bărbatul din calea lactee*, poezii, prezentare de Octavian Soviany, Editura Eminescu, București, 2004, 70 p.

● Marieta Rădoi Mihăiță, *Poeme în direct*, prefață de Dumitru Radu Popescu, Editura Orion, București, 2004, 80 p.

● Valentin Munteanu, *Locuință pentru un strigăt*, poezii, cu un cuvînt de întâmpinare de Gheorghe Iorga, Editura Fundației Culturale Căncicov, Bacău, 2004, 94 p.

● Iordan Datcu, *Contribuții la etnologia românească*, București, Ed. Universal Dalsi, 2004. 256 pag.

● Bogdan Ulmu, *Dicționar ne-serios de personaje serioase*, localitate nementionată, Ed. Opera Magna, col. „Humoris causa”, 2004. 108 pag.

● *Viața cărților lui Ovidiu Papadima*, antologie, prefață, tabel cronologic, bibliografia operei și bibliografie critică selectivă de Dorina Grăsoiu, București, Ed. Vestala, 2004. 256 pag.

● Mircea Stăncel, *Cămașa de sare*, 2, versuri, Alba Iulia, Fundația Paem, 2004. 110 pag.

● Oleg Serebrian, *Politică și geopolitică*, Chișinău, Ed. Cartier, 2004. 160 pag.

● Nicolae Neagu, *Pretutindea femeii*, pseudo-roman erotic, București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2004. 132 pag.

● Valeriu Butulescu, *Pasărea de aur (Miracol vertical)*, dramă într-un act, prefață de Adrian Tîon, Craiova, Ed. Sitech, 2004. 92 pag.

Ștefan Cazimir

Între colonie și coniac

Încalcația ludică a lui Ștefan Cazimir reprezintă, am zice, o revanșă *sui generis*. Copilăria lui, fără a fi fost tristă, a fost timidă și solitară. I s-ar fi potrivit bine autoportretul lui Jean-Paul Sartre: „un băiet prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea”. A suferit, în anii de școală, de complexul obișnuit al premianților: teama de a nu se situa sub nivelul așteptărilor, de a nu fi clasat, grozăvie, pe locul 2! Riscul de a se transforma într-un ins ursuz și antipatic a fost totuși evitat. De pe la jumătatea cursului liceal și, mai ales, în anii de facultate, sub masca tînărului studios și ponderat s-a dezvoltat progresiv un tip plin de năstrușnicie, participant entuziast la toate șotiile colective, pe care adesea le și iniția. La Poșta Centrală existau trei uși tumante. În funcțiune – numai cea din mijloc. Celelalte două se puteau învîrți și ele, dar la stradă erau blocate prin grile metalice. Ce-i dă în gînd lui Cazimir, sprijinit cu înșuflețire de cîțiva colegi ai săi? Cînd un cetățean oarecare, ce-și terminase treaba la ghișeu, se îndrepta către ieșire, grupul de studenți aflați în holul central se năpusteau spre prima ușă blocată și pomeau să se învîrtească în spațiul acesteia, dînd impresia că intră sau că ies din clădire. Cetățeanul, tîrît de curent, intra și el în ușa cu pricina, executa o rotație și revenea nedumerit în hol, în rîsetele farșorilor bucuroși de izbîndă. Succesul era și mai mare în cazul unor reacții în lanț, cînd păcălitul îi antrena în mișcare și pe alții, devenind fără voie aliatul studenților, hazul atunci devenea exploziv. Într-o zi, pentru a restabili ordinea, un om de pază a fost instalat provizoriu în dreptul ușilor turnante. Ulterior, o măsură mai radicală va fi transformarea poștei în muzeu și introducerea unor uși de tip clasic. Dar Cazimir terminase de mult facultatea, iar vina lui fusese prescrisă.

Că zburdălniciile inocente puteau comporta și riscuri aflăm dintr-un „raport” adresat mamei către finele anului IV. Îl transcriem integral:

Despre acordarea și ridicarea sancțiunii „muștrare severă cu avertisment” grupului Zalis et comp.
– Istoric –

7 sept. 1954. La prima lecție de economie politică, numiții Zalis, Solomon, Avramescu

și Cazimir s-au jucat cu o sticlă de colonie, goală, avînd forma unui cățel. Sticla aparținea Mioarei Solomon, soția unuia dintre inculpați. La sfîrșitul orelor de curs, producîndu-se rumoare din cu totul alte motive, cei patru au fost trecuți pe o listă și transformați în ceea ce zoologia numește „țapi ispășitori”.

...sept. 1954. Acuzațiile împotriva celor patru iau proporții. Nu se mai vorbește de sticla de colonie, ci de faptul că inculpații aveau la ei o sticlă cu *coniac*, deci erau în stare de ebrietate. Problema e discutată și într-o adunare generală a anului IV. Inculpatul Cazimir ia cuvîntul și se declară incapabil de a demonstra prin ce transformări fonetice și semantice s-a ajuns de la colonie la coniac. Mare ilaritate în asistență. Graur, prezent la dezbateri, trage o concluzie: Cazimir e nesianos. Zalis ține un mare discurs, plin de greșeli tactice. Graur mai trage încă o concluzie: Cazimir îi mîină pe ceilalți din umră.

...oct. 1954. Printr-o hotărîre a Rectoratului, cei patru au fost sancționați cu „muștrare severă cu avertisment” și ridicarea bursei pe 10 zile*. Hotărîrea este afișată în holurile facultăților, la cămine și cantine și e citită în amfiteatre. Cu acest prilej, conf. univ. Dumitru Almaș își exprimă surprinderea și indignarea, în fața anului IV al Fac. de Istorie.

...oct. 1954. Trei din cei patru se prezintă prorectorului [Alexandru] Vianu, spre a protesta împotriva nedreptei sancțiuni. Prorectorul nu poate contesta caracterul fisticu al sancțiunii și sugerează celor loviți de ea să se adreseze decanului în vederea reabilitării.

...oct. 1954. Decanul, un as neîntrecut al ipocriziei moderne, primește cu dragoste pîrintească pe cei patru fii rătăcitori, le recomandă ca de acum încolo să fie buni, cuminți și silitori la învățătură. Dacă vor face astfel, totul va fi bine. „Noi n-avem interes ca voi să plecați din facultate cu sancțiuni.”

oct. 1954-febr. 1955. Mari eforturi în vederea reabilitării. De exemplu: Cazimir se opune sistematic oricărei inițiative din grupă care ar cere să se amîne vreun seminar, să se plece de la vreo oră etc. Dacă cineva îl întreabă de ce ia această atitudine, Cazimir răspunde plin de demnitate: „Sînt în perioada de reabilitare!”

...febr. 1955. Cei patru se prezintă decanului, ca să-i ceară, vorba cîntecului, „Scoate, neamțule, ce-ai furat!” Graur n-are încotro și, după ce face unele nazuri, fîgăduiește că va cere ridicarea sancțiunii.

martie-aprilie 1955. Se așteaptă ridicarea sancțiunii, care vine, dar mai încet.

...aprilie 1955. Graur anunță că sancțiunea s-a ridicat. Trei din cei patru, neîncetători, se deplasează la cadre și vîd cu ochii lor respectiva hotărîre. Ei pretind ca, la fel cu cea dintîi, să fie adusă la cunoștința generală.

mai 1955. Dorința le e îndeplinită. În plic închis, hotărîrea parvine acasă la părinții inculpaților. Iată reacțiile cîtorva dintre ei:

Mama lui Avramescu, citind textul fără ochelari, crede mai întîi că fiului i s-a aplicat (nu ridicat) o sancțiune. Mare emoție, turburări organice.

Părinții lui Solomon îi adresează o a doua scrisoare în decursul unei singure zile, spre a-și exprima cît mai prompt sentimentele legate de ridicarea sancțiunii.

În sfîrșit, mama lui Cazimir, membră distinsă a corpului didactic din Piatra Neamț, adresează fiului o scrisoare din care cităm: „Bine e că se ridică, dar de unde dracu' o mai fi căzînd și asta? Ai fi bun să-mi dai ceva detalii?” La această cerere, Cazimir răspunde printr-o scrisoare conținînd „ceva detalii”.

junie 1955. Istoria rămîne să consemneze evenimentele care vor avea loc de aici încolo.

Pentru conformitate:

Slt. Cazimir
București, 1.VI.1955

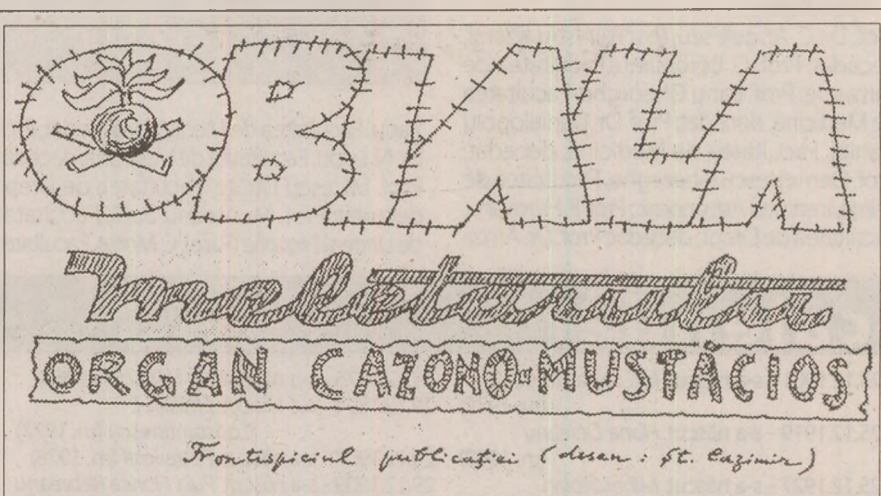
Nota vioaie și degajată a „raportului” exprimă o senzație de ușurare, după un răstimp de îngrijorări destul de grave. Nu era glumă în 1954, să primești „muștrare severă cu avertisment” din partea Rectoratului și, cu două luni mai tîrziu, „admonestare scrisă” din partea UTM-ului! Ambele – în anul terminal, în care dădeai examenul de stat și te prezentai la comisia de repartizare. În atmosfera specifică timpului, cînd stalinismul îi supraviețuia cu dîrzenie lui Stalin, neastîmpărul juvenil putea fi lesne asimilat cu subversiunea, iar o sfadă între colegi să genereze războaie politice. Omul nostru a avut noroc. Scăpase ca prin urechile acului, iar acum semna țanțoș „Slt. Cazimir”, mîndrindu-se nespuse cu gradul de sublocotenent dobîndit în urma convocării de la Florești, unde editase, împreună cu cîțiva colegi, revista *Obieci meletarului*. ■

Notă:

* A doua parte a sancțiunii nu s-a aplicat (N.r.)

1) Ștefan Cazimir, *Potcoave de purici*, Editura Albatros, București, 2003, p. 154.

2) *Regimentul 7 Aruncătoare Proiectile Reactive „Larom” „General Vasile Danacu” la a 80-a aniversare*. Tipografia Tir Invest S.R.L., 2003, p. 20.

● Istoria unității de artilerie de la Florești, jud. Cluj, este prezentată pe larg într-o lucrare întocmită de Secția de Istorie Militară Cluj-Napoca: *Hronicul lui „7 Artilerie”. File de istorie: 1923-1998* (Editura Argonaut, 1998). Înființat la 1 noiembrie 1923, Regimentul 7 Artilerie Grea a purtat ulterior diverse alte denumiri: Regimentul 37 Artilerie Grea, Brigada 2 Artilerie Grea, Brigada 54 Artilerie Grea T.A., Regimentul 54 Artilerie T.A. etc. În 2002 a devenit Regimentul 7 Aruncătoare Proiectile Reactive „Larom” „General Vasile Danacu”². În capitolul *Personalități* al *Hronicii* sînt citate 20 de nume care au ilustrat istoria regimentului; majoritatea – veterani de război, ofițeri sau subofițeri. Singurul civil strecurat printre ei este Ștefan Cazimir, militar cu termen redus: „A făcut stagiul militar în Regimentul 7 Artilerie Grea, fiind mîndru de acest lucru.” (*Op. cit.*, p. 246)

În 1990, ziua de 10 noiembrie (aniversarea nașterii lui Ștefan Cazimir) va fi proclamată Ziua Artileriei Române. Cu patru ani mai tîrziu, fostul redactor al *Obiei meletarului* primea un mesaj emoționant:

„Am deosebita onoare și plăcere, domnule profesor, să vă mulțumesc, în numele artileriștilor României, pentru evocarea Zilei Artileriei Române în cadrul emisiunii «Ceaiul de la ora cinci» din 10.11.1994.

Considerîndu-vă de-al nostru, artileriștii vă urează din toată inima multă sănătate, putere de muncă, împliniri și noi succese în activitatea de mare răspundere pe care o desfășurați.

Inspectorul pentru artilerie,
General-maior
(ss) Mihail Popescu”

Alte documente privind acțiunea universitarilor din 1944

În continuarea relatării unor evenimente din viața universitară în frământatul an 1944 (a se vedea "R.I." 45), semnalăm existența în dosarul Neculcea a altor documente, după cum urmează. Este vorba, firește, de punctul de vedere al partidului comunist, exprimat în primul rând de prof. Mihail Neculcea, de la Facultatea de Matematică a Univ. din București. Documentele sunt următoarele:

1) Lista celor 66 de cadre didactice universitare care au semnat Memoriul adresat Mareșalului Antonescu în aprilie 1944 (listă alcătuită în 1964);

2) Textul adresat prorectorului Universității din București, Alexandru Balaci, „Pentru istoricul Universității din București” redactat pentru a fi inclus în volumul dedicat centenarului acestei universități, din 1964;

3) Scrisoarea adresată în februarie 1964 de M. Neculcea lui Leonte Răutu, împreună cu un „Scurt istoric al Memoriului universitarilor din aprilie 1944”;

4) Lucrarea elaborată de M. Neculcea pentru Institutul de Istorie al PMR;

5) Scrisoarea adresată de un grup de universitari Mareșalului Antonescu, în legătură cu arestarea delegatului cu strângerea semnăturilor și confiscarea Memoriului.

Documentul menționat la punctul 2 se încheie cu fraza: „Reproducem mai jos textul Memoriului [...]”, dar acest text lipsește din dosar.

Dintre acestea, prezentăm în cele ce urmează documentul 1.

Solomon MARCUS

Din intervenția interesantă a d-lui Puiu Stoiculescu ("R.I." 49, p. 31), ca reacție la articolul nostru din "R.I." 45 și ținând seamă de cele arătate în articolul nostru din "R.I." 50, rezultă că au existat trei trimiteri din partea universitarilor către Mareșalul Antonescu. Prima, în aprilie 1944, semnată de 66 de universitari (după dl Stoiculescu, numai 65), a doua, în iunie 1944, constând în retrimiteră memoriului (în copie), însoțită de scrisoarea de protest față de arestarea celui care strângea semnăturile pe memoriu, și a treia, mult mai scurtă, datată 4 august 1944 și reproducă în facsimil în "R.I." 49; aceasta nu a mai fost semnată decât de zece universitari. Examinând cu atenție această reproducere în facsimil, am avut surpriza să recunoaștem printre semnături pe aceea a matematicianului Miron Nicolescu, profesor la Universitatea din București; semnătura sa nu figura printre cele 66 din primul memoriu. Ar fi interesant de clarificat cui aparțin celelalte semnături, în afară de cele clare ale lui Danielopolu și Gr. T. Popa.

Neconcordanțele de detaliu privind, de exemplu, ordinea semnăturilor, ar putea fi datorate unor acțiuni paralele ale celor care se ocupau de memoriu. Rămân însă neconcordanțele majore, la care ne-am referit în primul articol. (S.M.)

Semnatarii:

Prof. Dr. C. Angelescu, fost ministru liberal, decedat; Prof. C. Bordeianu, Facultatea de Farmacie; Prof. Banu Gheorghe, Facultatea de Medicină, decedat; Prof. Dr. Danielopolu Daniel, Facultatea de Medicină, decedat; Prof. Demetrescu Gheorghe, Facultatea de Științe, Institutul Astronomic; Prof. E. Herovanu, Facultatea de Drept, decedat; Prof. Dr. Amza

Jianu, Facultatea de Medicină, decedat; Prof. Dr. N. Lupu, Facultatea de Medicină, decedat; Prof. Micescu Istrate, Facultatea de Drept, decedat; Prof. Munteanu Bazil, Facultatea de Litere și Filozofie (Paris); C. Motaș, Facultatea

de Științe, Institutul Speologic; Prof. C. I. Parhon, Facultatea de Medicină, decedat; Prof. Popa Gr. T., Facultatea de Medicină, decedat; Prof. Popovici Const., Facultatea de Științe, decedat; Prof. Francisc Reiner,

Facultatea de Medicină, decedat; Prof. Ralea M., Facultatea de Litere și Filozofie, decedat; Prof. Rosetti Alex., Facultatea de Litere și Filozofie; Prof. Stănescu P. P., Facultatea de Farmacie, decedat; Prof. Theodorescu Dan, Facultatea de Medicină, decedat; Prof. Vranceanu Gheorghe, Facultatea de Științe; Conferințiar Dr. D. Bagdasar, Facultatea de Medicină, decedat; Prof. Dr. Enăchescu Marin, Facultatea de Medicină; Prof. Gerota D. D., Facultatea de Drept, decedat; Prof. Ghika Alexandru, Facultatea de Științe, decedat; Prof. Dr. Jovin, Facultatea de Medicină; Prof. Stefan Vencov, Facultatea de Științe, decedat; Prof. Zamfirescu Ion, Facultatea de Litere și Filozofie; Asistent Anton Dumitriu, Facultatea de Litere și Filozofie; Prof. Mezincescu Eduard, Facultatea de Medicină; Prof. Mezincescu Florica, Facultatea de Științe; Prof. Neculcea Mihail, Facultatea de Științe; Prof. Parhon, Facultatea de Medicină; Prof. Popa N., Facultatea de Medicină, Universitatea din Iași; Prof. Dan Bădărău, Facultatea de Litere și Filozofie, decedat; Prof. Botez I., Facultatea de Științe, decedat; Prof. Nalmuș Constantin, Facultatea de Litere și Filozofie, decedat; Prof. Cemătescu Radu, Facultatea de Științe, decedat; Prof. Claudiu Alexandru, Facultatea de Litere și Filozofie, decedat; Prof. C. Miha, Facultatea de Științe; Prof. Myller Alexandru, Facultatea de Științe, decedat; Prof. Oțetea Andrei, Facultatea de Litere și Filozofie; Prof. Rășcanu V., Facultatea de Medicină; Prof. Țițeica Șerban, Facultatea de Științe; Prof. Zane Gh. I., Facultatea de Drept; Prof. Pavelcu Vasile, Facultatea de Litere și Filozofie; Conferințiar Capri, Facultatea de Medicină; Prof. Caraman Petru, Facultatea de Litere și Filozofie; Prof. Popa Ilie, Facultatea de Științe; Prof. Stih Emil, Facultatea de Științe; Asistent Agavriiloaiei, Facultatea de Litere și Filozofie; Universitatea din Cluj: Prof. Daicoviciu Constantin, Facultatea de Litere și Filozofie, Prof. Moșoiu Tiberiu, Facultatea de Drept, decedat; Prof. Petrovici Emil, Facultatea de Litere și Filozofie, decedat; Prof. Popovici D.; Prof. Popovici G.; Prof. Pîrvulescu C., Facultatea de Științe, decedat; Politehnica București: Prof. Ciorănescu N., decedat; Prof. Pantazi Alex., decedat; Prof. N. Profiri, decedat; Conferințiar Roșca Radu; Asistent Gorciu Vasile; Prof. G. G. Constantinescu, Politehnica Iași: Conferințiar Potop Aurel, decedat; Asistent Davidescu Eugen; Conservatorul din Iași: șrpf. Bîrsan Mircea.

Observație: Ordinea dată în prezentul tabel, alfabetică și pe Institute de învățământ superior, nu coincide nici cu ordinea reală din memoriul original, nici cu ordinea apărută în ziarul "România liberă" din 6 septembrie 1944.

Numele persoanelor din prezentul tabel sînt numele universitarilor care au semnat Memoriul original, confiscat de Siguranță la Alba Iulia, și care au fost reproduse în copia înmînată lui I. Antonescu o dată cu protestul privind arestarea subsemnatului la Alba Iulia.

În lista semnatarilor publicată de "România Liberă" la 6 septembrie 1944 s-au strecurat următoarele greșeli de tipar, la numele citate mai jos:

În loc de: Radu Cemătescu s-a tipărit N. Cernescu; Anton Dumitriu s-a tipărit Anton D-tru; G. G. Constantinescu s-a tipărit G. C-tinescu. ■

calendar

25.12.1901 - s-a născut Ion Stoia Udrea (m. 1977)

25.12.1919 - s-a născut Horia Deleanu (m. 1998)

25.12.1927 - s-a născut Mihai Stoiian

25.12.1963 - a murit Tristan Tzara (n. 1896)

26.12.1912 - s-a născut Neagu Rădulescu (m. 1972)

26.12.1920 - s-a născut Felix Milorad

26.12.1943 - a murit Gh. Proca (n. 1867)

26.12.1962 - a murit Radu Stanca (n. 1920)

27.12.1887 - s-a născut Lazăr Ilescu (m. 1977)

27.12.1897 - s-a născut Tudor Vianu (m. 1964)

27.12.1906 - s-a născut Emil Giurgiuca (m. 1992)

27.12.1911 - s-a născut Ion Schintee

27.12.1926 - s-a născut Nicolai Savostin

27.12.1962 - a murit Erwin Wittstock (n. 1899)

27.12.1993 - a murit Manole Auneanu (n. 1935)

28.12.1917 - s-a născut Ștefan Stătescu

28.12.1920 - s-a născut Nagy Olga

28.12.1941 - s-a născut Ioana Em. Petrescu (m. 1990)

28.12.1942 - s-a născut Valentina Buzilă

28.12.2001 - a murit Ion Popa Argeșanu (n. 1941)

29.12.1873 - s-a născut Ovid Densusianu (m. 1938)

29.12.1876 - s-a născut Lia Hârșu (m. 1964)

29.12.1894 - s-a născut Emilian I. Constantinescu (m. 1977)

29.12.1907 - s-a născut Petre Iosif (m. 1978)

29.12.1909 - s-a născut Puia Florica Reboreanu (m. 1995)

29.12.1912 - s-a născut Radu Popescu (m. 1985)

29.12.1978 - a murit Franyó Zoltán (n. 1887)

29.12.2001 - a murit Ion Popa-Argeșanu (n. 1941)

30.12.1826 - s-a născut Iancu Alecsandri (m. 1884)

30.12.1892 - s-a născut George Magheru (m. 1952)

30.12.1894 - s-a născut Al. Marcu (m. 1955)

30.12.1894 - a murit Ion Păun-Pincio (n. 1868)

30.12.1924 - s-a născut Traian Bălăceanu (m. 1993)

30.12.1975 - a murit Zoe Verbiceanu (n. 1893)

30.12.1986 - a murit Ion Bănuță (n. 1914)

31.12.1842 - s-a născut Iacob Negruzzi (m. 1932)

31.12.1889 - a murit Ion Creangă (n. 1839)

31.12.1919 - s-a născut Jean Grosu

31.12.1953 - a murit Mărgărita Miller-Verghy (n. 1865)

31.12.1956 - a murit Eugen Herovanu (n. 1874)

31.12.1980 - a murit Ana Mășlea-Chirilă (n. 1938)

31.12.2002 - a murit Alexandru Cristea (n. 1930)

1.01.1868 - s-a născut I.A.I. Brătescu-Voinești (m. 1946)

1.01.1868 - s-a născut George Murnu (m. 1957)

1.01.1897 - s-a născut Vasile Băncilă (m. 1979)

1.01.1907 - s-a născut Constantin Fântăneru (m. 1975)

1.01.1917 - s-a născut Vera Hudici (m. 1999)

1.01.1923 - s-a născut Mihail Crama (m. 1994)

1.01.1928 - a murit Valeriu Braniște (n. 1869)

1.01.1928 - s-a născut Teodor Păcă (m. 1978)

1.01.1939 - s-a născut Emil Brumaru

1.01.1944 - s-a născut Mircea Muthu

1.01.1948 - s-a născut Dumitru M.Ion

1.01.1949 - s-a născut Radu Țuculescu

1.01.1950 - s-a născut Ion Ioachim

1.01.1954 - s-a născut Mircea Mihăieș

2.01.1891 - s-a născut Aron Cotruș (m. 1961)

2.01.1914 - s-a născut Petre Paulescu

2.01.1920 - s-a născut Francisc Păcurariu (m. 1998)

2.01.1933 - s-a născut Ion Băieșu (m. 1992)

3.01.1894 - s-a născut Sarina Cassvan (m. 1978)

3.01.1967 - a murit Alfred Margul Sperber (n. 1898)

cronica optimistei de Ioana Pârvulescu

Prima întâlnire

(continuare din anul trecut)

avusesem profesor, pentru că nu avea voie să predea la Litere și-l știam doar din vedere. Mi-am adunat așadar poeziile și curajul și m-am dus la facultate unde, parcă marțea după-masă, putea fi găsit de oricine avea nevoie de el. Se pare că unii optzeciști veneau să-i ceară împrumut chiar bani, pe care îi și primeau, fără grija restituirii, alții își spuneau păsurile de tot felul și aveau cele mai bizare pretenții. M-am dus și eu la vechea mea facultate, nehotărâtă, cu teancul de poezii îndelung selectate. Probabil am chiulit o zi de la școală sau am plecat mai devreme. Mi s-a părut ciudat că nimic nu se schimbaseră acolo, și cu toate astea rumoarea studentească m-a speriat puțin, mă dezobișnuisem. Am deschis cu precauție ușa catedrei de literatură de la etajul I. Or, acolo, așezat stînd de vorbă cu cineva, însă atît de străin de imaginea pe care o aveam despre el încît mi-a trebuit un timp să înțeleg că e el. În mod surprinzător avea părul lung, ca un poet romantic. M-am mirat atît de tare de acest alt Nicolae Manolescu, încît, profitînd și de faptul că era ocupat, am închis binișor ușa și am plecat repede acasă. M-am întors după o săptămînă: la fel de surprinzător, am dat atunci, pe hol, de vechiul Nicolae Manolescu. Pletele dispărușeră și, cum nici înainte, nici după nu l-am mai văzut așa, mă întreb și acum, ca sărmanul Dionis, „fost-au vis ori aieva?” Ceea ce știu sigur că s-a întîmplat însă este fraza cu care mi-am început micul discurs: „Vă rețin și eu o clipă!” Și, la fel de ciudat și de nesemnificativ, mi s-a mai agățat în cuierul memoriei un detaliu: eram încălțată cu niște pantofi de antilopă care mă costaseră cît un tablou de Ion Dumitriu și care, mi-a spus doamna care mi i-a vîndut, fuseseră cumpărați la Paris. Mă simțeam foarte occidentală în ei.

Mircea Cărtărescu

8 lei și 25 de bani costase cartea *Faruri, vitrine și fotografii* apărută la Cartea Românească în 1980, sub sigla „Debut”. O copertă stearsă, banală, care ar fi putut, ca mai toate în acei ani, să cîștige concursul de „cea mai neatrăgătoare copertă”. Alb pe față și pe dos, absolut nici o informație despre autor, nici o imagine, nimic care să-ți atragă atenția. Recunosc că poate aș fi trecut pe lîngă cartea fără s-o observ - eram în epoca bîjbîielilor, îmi însușeam părerile altora și le credeam descoperiri proprii - dacă nu mi-ar fi fost recomandată de un prieten cu 10 ani mai mare decît mine, în ale cărui verdicte credeam mai mult decît în ale mele. (S-a dovedit ulterior că rareori se înșela.) Am citit cartea cu bunăvoință apriorică și, cu excepția *Georgicelor* pe care nu eram pregătită să le înțeleg, mi-a plăcut atît de mult încît am rămas atentă la numele de Cărtărescu. Doi ani mai tîrziu mi-am cumpărat din proprie inițiativă *Aer cu diamante*, volum colectiv

care, scos „în regie proprie” la mica Editură Litera și beneficiind de coperta lui Tudor Jebeleanu scăpase cu poza autorilor pe coperta a 4-a, cocoțați pe o locomotivă. Am studiat atentă fotografia cu Ion Startan, Cărtărescu, Traian Coșovei și Florin Iaru și, constat acum, în 2005, mi-am notat pe cămașa fiecăruia, cu carioca portocalie întărită cu cemeală neagră (scriam cu stiloul) inițialele numelui, ca să nu-i încurc: I.S., M.C., T.C., F.I. Cînd i-am identificat și cum, nu-mi amintesc.

Oricum, în același an l-am văzut pentru prima dată pe Mircea Cărtărescu, ca și cum tocmai ar fi coborît de pe locomotivă, îmbrăcat în blugi și cămașă descheiată la gît, cu mustața lui neagră și privirea lui niciodată prinsă de lucruri reale. Văd, în amintire, un Mircea Cărtărescu în soare, în aceeași grădină cu vișă și Caragiale de la fosta librărie Cartea Românească și pe cineva fără chip, ca soarta însăși, prezentîndu-ne. Și-l mai văd pe Mircea Cărtărescu în umbra holului mare al Facultății de Litere, stînd jos pe o bancă de marmură. Nu știu care dintre gemeni, cel din lumina de vară sau cel din umbra de marmoră, a fost primul pe care l-am întîlnit.

Andrei Pleșu

Mezinul din *Jurnalul de la Păltiniș*, carte pentru care stătusem la o coadă lungă la librăria Eminescu, și care avea ca vecină de bibliotecă *Pitoresc și melancolie*, Andrei Pleșu, avea pentru mine un chip încadrat în barbă neagră. Nu-mi amintesc nicicum în ce poză îl văzusem, oricum însă, cînd l-am întîlnit pentru prima oară în București, l-am recunoscut. Era în anul cînd s-a dat în folosință stația de metrou de la Universitate, cu lungile ei scări rulante, care, în virtutea noutății, mi se păreau pur prilej de distracție. Cum trebuia să traversez pasajul, dar n-aveam nevoie de metrou - pînă la mica mea mansardă studentească, în care scrisesem 2 versuri de Rimbaud pe perete, mergeam pe jos - îmi făcusem un obicei să intru totuși la metrou, plătind intrarea, numai ca să cobor și să urc cu scara rulantă. Orice prilej de joacă într-o vreme a înfruntării searbede era binevenit, altfel n-aș putea să-mi explic de ce „mă dădeam cu scara”. Într-o astfel de zi l-am întîlnit în pasaj, înainte de intrarea la metrou, pe Andrei Pleșu. Mergea vioi, dar măsurat, ca un om grăbit care nu vrea totuși să atragă atenția asupra lui iuțind inelegant pasul. Mergeam și eu, pe drumul meu, în urma lui, așteptîndu-mă să-l văd oprit la unul din cele două peroane și parcă-mi părea deja rău că drumul „împreună” a fost atît de scurt. Ca și cum nevăzutul maestru de ceremonii ale vieții mi-ar fi auzit gîndurile, Andrei Pleșu a continuat să meargă pînă la capătul celălalt al peronului și, spre uimirea mea, să urce scara rulantă fără să ia nici un metrou. De ce făcuse acest ocol

„rulant” cu bilet plătit, pe care mă credeam singura din București să-l facă - nu știu nici astăzi. Iar dacă n-aș ști că secvența e adevărată, aș crede că am inventat-o.

Gabriel Liiceanu

Din întîlnirea cu Noica organizată în taină de Sanda Anghelescu imediat după apariția *Epistolarului* îmi rămăseseră două idei și atît. Eram la o vîrstă lirică și n-am simțit nevoia să știu mai multe decît scria în carte. Nu fusesem dintre cei care făcuseră drumul la Păltiniș, nici măcar ca să schiez, țineam distanța față de un loc pe care, cu judecata tranșantă și neștiutoare a adolescenței! socoteam neinteresant pentru preocupările mele și, oricum, prea frecventat de cei de vîrsta mea ca să-mi placă.

Abia în mai 1996 l-am cunoscut pe autorul *Jurnalului de la Păltiniș*, prietenul mezinului „de la metrou”. (Între timp amîndoi deveniseră persoane publice). Venise la Grupul de Dialog Social, unde, întîmplător, fusesem și eu invitată la nu mai știu ce dezbateri, dar mirarea mea a fost să-l văd „parcîndu-și”, în curtea de pe Calea Victoriei, bîcideta. Faptul că directorul Editurii Humanitas mergea în Bucureștiul anului 1996 pe bîcidetă era un lucru care pur și simplu m-a înveselit, deși n-aș putea să explic de ce. La un moment dat m-am ridicat să plec, înainte de terminarea dezbaterii și am constatat că, exact în același timp cu mine se ridica și Gabriel Liiceanu. Cum venisem în același timp, am ieșit din sală în același timp și stătuserăm alături, am fost nevoită să mă prezint, eu, care-l cunoșteam, după care am intrat într-un dialog ionescian bazat pe un *malentendu* total: „Îmi pare rău pentru...” am început eu, gîndindu-mă la niște atacuri în presă la adresa lui, cu ecouri și în *România literară*. „Și mie îmi pare foarte rău, a spus interlocutorul meu (între timp ieșisem în curtea însoțită a GDS-ului). Mă așteptam la o replică de tip „N-are importanță” și am fost puțin derutată. Continuarea dialogului a dovedit că Gabriel Liiceanu se gîndea, în simetrie inversă cu gîndul meu despre răul lui, la un rău care mi se întîmplase mie, și anume că tocmai căzusem la un concurs (pe atunci doar de dosare) la Colegiul Noua Europă. A spus ceva despre NEC. Cum nu știam această prescurtare englezească a lui New Europe College și nici că interlocutorul meu fusese în juriu, dialogul a mai continuat un timp paralel, cu uimiri nerostite de ambele părți. În ce mă privește, eram sigură că domnul cu care vorbesc mă confundă. În ce-l privește, nu știu ce gîndea, poate că totuși n-am picat degeaba. L-am revăzut pe Gabriel Liiceanu abia după un an, cînd am dat a doua oară concursul la NEC, de data asta cu interviu în fața unei comisii vizibile. Mă îndemnase atunci, la prima întîlnire, să nu mă dau bătută și cred că asta m-a și făcut să revin, căci de două ori n-am mai dat, în viață, decît concursul de șofer.

Astăzi firele de viață literară începuse atît de ciudat își arată deja modelul, „desenul din covor”. Imaginea tuturor celor de care îmi amintesc lucruri atît de nesemnificative s-a clarificat, și rostul acelei prime întîlniri a început să se vădească. Pornit de la o carte din bibliotecă, drumul se întoarce la carte. Nu pot decît să-i mulțumesc nevăzutului maestru de ceremonii care ne intersectează, la un moment dat, traseele vieții fără a ne spune să fim atenți. ■

um destinul nu ne dă aproape niciodată indicii asupra importanței unei întîlniri inițiale cu o persoană sau alta, asupra viitorului celor care înclină capul a salut și își strîng mîna politicos, amănuntele acelei intersectări de trasee se șterg cu totul din memorie sau se amestecă într-o zonă confuză, a unei zile îndeobște fără identitate. Vorba unei poete, laureată a premiului Nobel, „dacă o crimă s-ar fi comis în acea zi n-aș fi știut să mă apăr”. Sînt mulți scriitori importanți pentru mine, importanți pur și simplu, cu care nu-mi amintesc nici unde și nici cînd m-am întîlnit prima dată, și nici cine a fost intermediarul care va fi făcut prezentările. Sînt alții pe care îi pot plasa într-un spațiu al întîlnirii, dar cu prea puține elemente care să permită reconstituirea unei scene inaugurale. Știu sigur că pe Ana Blandiana mi-a arătat-o prima dată o colegă de facultate, în sala Teatrului Național, la o reprezentație Shakespeare cu o trupă din Anglia. Pe Șerban Foarță l-am întîlnit tîrziu, mult după 1990, la un Tîrg de Carte - Bookarest și, ciudat, îmi amintesc că am vorbit despre sinucigași. Pe inventatorul *Dulapului îndrăgostit* l-am întîlnit tot tîrziu, cred că la redacția *României literare*, sosit de la Iași, dar mai mult de-atît n-aș ști să spun. Pe autoarea *Dimineții pierdute* am văzut-o la Casa Școlii tocmai devenită „a Presei Libere”, nu știu însă cu ce prilej, iar pe Alexandru Paleologu cred că la o lansare a unei cărți de Ștefan Baciu. Pe Noica în casa și la inițiativa Sandei Anghelescu, împreună cu un grup de optzeciști. Dintre colegii mei de azi, îmi amintesc că pe Dl. Dimisianu îl tot întîlneam după 1990 pe stradă, prin preajma Casei Scriitorilor, nu ne cunoșteam, dar nici nu ne ignoram cu totul, așa că nu știam dacă ar fi potrivit să ne salutăm sau nu. Pe Alex. Ștefănescu l-am văzut prima dată la redacția revistei, cînd încă nu făceam parte din ea și-l țineam în minte pentru promptitudinea cu care mi-a dat atunci un plic de care aveam urgentă nevoie. Spunîndu-i că-i rămîn datoare, m-a dat gata protestînd într-un mod surprinzător: „Pe vremuri bărbații erau capabili să dăruiască femeilor coliere de diamante și castele, iar eu v-am dat un biet plic...”

În comunism apariția portretului cuiva pe coperta unei cărți era socotită periculoasă, iar idealul cenzurii era, probabil, construirea conceptului de „celebritate anonimă”. Cei mai mulți scriitori contemporani nu aveau voie să apară la televizor, nu erau persoane publice și păreau lipsiți de biografie, astfel că prima întîlnire cu ei îți lăsa o impresie puternică, asemenea întîlnirii fantastice cu cărțile întrupate sau cu însuși duhul scrisului. Vocile cărții erau acoperite de vocea unui om viu și uneori dădeai chiar mîna cu ea.

Nicolae Manolescu

Anul 1989 m-a prins făcînd naveta și citind săptămînal, în metrou și-n „rată”, *România literară* pe care o începeam de la pagina 9. Pagina 9 era semnată de Nicolae Manolescu. La începutul anului (n-aveam de unde să știu că era ultimul din viața de profesoară navetistă, ultimul an cu Bucureștiul „închis”), m-am hotărît să-l caut pe Nicolae Manolescu la facultate și să-i arăt producțiile mele poetice, chiar dacă nu mai ținea cenaclul de poezie, interzis de mai mult timp. Nu-l

Stau și citesc-răsfoiesc o carte. Un poem scris de un poet mare, mare, mi se pare că nu prețuit pe măsura anvergurii sale lingvistice și imagistice, un poet mai bătrîn decît mine, deși din aceeași generație cu mine, într-un fel, un tip timid care purta în el și peste el o lume în care colcăiau tristețea, nostalgia, viața, diurnul absolut cufundat în realitatea gol-goluță și nocturnul pătruns de abisul ființei sale, de angoase, frici și metafizici, de tăceri și de moarte. Cristian Popescu s-a născut pe 1 iunie 1959 și a murit pe 21 februarie 1995. Am petrecut, la intervale neregulate de timp, ore și ore împreună. Avea, mereu, un zîmbet timid, feciorelnic, afișat pe față, ca un scut de apărare împotriva loviturilor lumii. În tot ce făcea avea forță, enormă, și fragilitate, enormă. Îi povesteam despre bunicile mele, despre copilăria mea disputată între misterul bunicii mateme și al orașului Tumu-Severin și misterul fabulos și aristocrat al bunicii paterne, un personaj uriaș, un filolog și un profesor cu vocație, care a oftat toată viața că taică-su a întors-o de pe vaporul cu destinația Hollywood! Popescu rîdea atunci cu gura pînă la urechi, de i se cutremura părul lung, prins într-o coadă stufoasă de cal. Pe mama a chemat-o ca fată tot Popescu. Iar eu, pe vremea amicitiei noastre, aveam părul lung și frumos, pe care mi-l prindeam, ori de cîte ori ne întîlneam, în coadă de cal. Și ne suiam amîndoi cu sînge de Popescu în vine și cu părul în vînt pe un cal năzdrăvan care ne purta în raiul și în iadul poveștilor din noi, din lume. Întotdeauna ne-am privit sfios și ne-am respectat. Numele de Popescu, firește.

Cred că primul zbor din viața mea cu avionul l-am făcut tot cu Popescu. De fapt, nu sînt extrem de sigură dacă a fost realitate sau dacă totul s-a întîmplat numai în capul meu. Adică, dacă la Cluj a fost și poetul, în carne și oase sau doar în pomenirile noastre dese. Ar fi simplu, prea simplu, să-l întreb pe Cătălin Țirlea și să mă lămuresc. Sau pe oricare alt martor al evenimentelor. Dar nu vreau. Și nici n-am să o fac vreodată. Așadar, eram la Cluj, acum vreo treisprezece ani, oameni de teatru, filologi,

Societatea Română de Radiodifuziune, Teatrul Național Radiofonie, Arcuș, RAI, Un tramvai numit Popescu. Spectacol de teatru după opera poetului Cristian Popescu. Scenariu și regia: Gavril Pinte. Scenografia: Roxana Ionescu. Distribuția: Mihai Marinescu, Liliana Pană, Silvia Codreanu, Bogdana Darie, Anne-Marie Ziegler, Simona Popescu, Cătălin Panalțe, Adrian Anghel și violonistul Gheorghe Drăghici.

cronica dramatică de Marina Constantinescu

Un tramvai numit Popescu

bucureșteni, clujeni, veniți să vedem două spectacole după Caragiale, unul făcut de Măniușiu, celălalt, de Dabija. O întîlnire foarte specială, umană. Și Caragiale printre noi. Un entuziasm intelectual, și nu numai, care apare tot mai rar și tot mai greu pe la întîlnirile teatrale de tot felul. În fine. Eu aveam cumpărat, pentru întoarcere, bilet la trenul de noapte. Cei mai mulți, inclusiv cei doi colegi ai mei, Popescu și Țirlea, plecau cu avionul. S-au ținut de capul meu toată ziua să plecăm împreună, să schimb biletul, să nu-mi fie frică, în fond, și moartea este o experiență ce trebuie parcursă, aveau o ediție frumoasă Caragiale, cred, cu care mă ademeneau, de ce să pierd atîta timp cu trenul cînd avionul ne duce ca vîntul și ca gîndul. Mi-a fost rușine să continui cu frica, cu primul zbor. Mi-am luat inima în dinți și... de atunci, zbor mereu, amintindu-mi de fiecare dată seara primei decolări, de la Cluj. Și zîmbetul feciorelnic și sugubăț al poetului Cristian Popescu.

Stau și citesc, din nou, pînă la capăt – a cîta oară? – *Arta Popescu*, poem scris între 1987 și 1993 de Cristian Popescu. Am senzația stranie că pot recupera ceva din timpul nostru, din farmecul și nebunia lui, din freamătul unei vieți ce a vorbit într-una despre moarte, ca să-l găsească, deși nedrept de devreme, pregătit. Și-l văd pe Popescu și în altă ipostază, transfigurat de dramatizarea pe care le-a făcut, împreună cu regizorul, la spectacolele... *au pus cătușe florilor* de Fernando Arrabal și *La țigăncă* de Mircea Eliade, amîndouă puse în scenă de Alexander Hausvater, cu mare succes, la Teatrul Odeon. Spectacolul din el, din limba lui poetică, spiritul unei aventuri cît viața, teatralitatea poemelor sale, a imaginilor, ludicul formelor și formulărilor se amestecau teribil cu ceea ce era, atunci, șocant la Arrabal și fabulos la Eliade, tremura și se emoționa puternic cînd se făceau salturi peste sală, salturi mortale, ca la circ, cînd spectatorii

își țineau respirația și nu mai știau unde se află.

"Și-odată se suie, Doamne, poetu', tocmai sus, sub cupolă. Și toaca începe să bată. Rar. Iar el, agățat de trapez doar c-o mîină, își face cu cealaltă o cruce bătîndu-se cu pumnul-n piept de rîd în stal toți spectatorii. Și toaca bate din ce în ce mai repede. Și, dintr-o dată, sare poetu' de-acolo, de la treizeci de metri înălțime, drept într-o cristelniță obișnuită, umplută numa' pe jumătate cu apă de botez. Aoleuu, Doamne! Triplu salt mortal! Că rămîn înger-îngerășii înlemniți. Și iese poetu' teafăr, zîmbind și salutînd publicul. Iar dresoru' îi și pune aureola pe cap. Drept recompensă. Ștampila aia de calitate a luminii." (*Arta Popescu*)

Sau cînd stăteam cu toții pe scenă, actori și spectatori, înghesuiri într-o imaginară stație de pe strada Mîntuleasa și așteptam tramvaiul să ne ducă, să ne ducă, să ne rățim, să ne pierdem, la țigănci sau aiurea.

Așa am pătît de curînd, într-o după-amiază de duminică. M-am trezit că mă îmbrac și ies pe ușă cu pași grăbiți, temîndu-mă să nu pierd tramvaiul. Tramvaiul Popescu, despre Popescu, cu Popescu... Am ajuns în Piața Sf. Gheorghe, m-am învîrtit, nu-mi aminteam ce repere îmi fixase regizorul Gavril Pinte, eram zăpăcită. Știam doar că trebuie să mă urc într-un tramvai, să umblu cu el prin tot Bucureștiul urmînd un spectacol făcut după opera poetului. Am ajuns în dreptul unei bombe ordinare – să fi fost chiar întîmplat? – și am întrebat sfios despre un tramvai în care se joacă o piesă de teatru. "Habar n-am de-așa ceva. Eu am văzut un tramvai cu niște manechine îmbrăcate în rochii de mireasă, care stau lipite de geam și bolborosesc. Ce să caute teatru' în tramvai, doamnă, sau poate ai tras ceva mai mult ca mine, hai?!" În timpul acesta, a dat și din mîină, arătîndu-mi nu foarte vag și o direcție,

pe care am urmat-o. Așa am ajuns într-*Un tramvai numit Popescu*. Am urcat traversînd un alai de nuntă, privindu-l drept în ochi pe violonistul oacheș care anima distinsa adunare și, pe furiș, pe cei cîțiva actori pe care-i cunoșteam. Sau nu. Era frig și mi se părea că îl văd zîmbind pe poet la cîte un geam. Apărea și dispărea. Auzeam doar flîititul cozii de cal. Pe vagoane scria țanțoș: LOCAL FAMILIAL. Nu-i rău, mi-am șoptit în barbă. Și tramvai, și bodegă, și nuntă cu nuntași, ce i-ar fi plăcut lui Popescu! Și am plecat la drum. Un drum emoționant, de la idee, la faptă. Un drum de aproape două ore prin opera poetică a lui Cristian Popescu, structurată de regizorul Gavril Pinte într-un scenariu inspirat, care-i păstrează tușa teribil și prin orașe succesive, ce se numesc, toate, București. Două spectacole paralele, oarecum independente, care se nasc unul din celălalt, palpitant, autentic, ludic, care se ivesc și se consumă în același timp, fragmentar și straniu. Eu am acces la spectacolul din tramvai și la ce fur cu ochii pe geam, din cînd în cînd, cei de afară aud pasaje din ce se spune înăuntru și rămîn uimiți de așa drăcovenie, unii tac și stau nemișcați, alții încearcă să fugă după acest tramvai care nu oprește în nici-o stație, în care se vorbește într-una și altfel. Sînt povești succesive spuse în orașe succesive, pe voci diferite, în ritmuri diferite. Deși sînt născută și crescută aici, mărturisesc că nu le cunosc pe toate aceste "orașe"-lumi. Sau le cunosc, dar nu le-am străbătut niciodată așa. Din centru spre margine, de la kilometrul zero, la Mîntuleasa, Pache Protopopescu, Obor, Lacul Tei și retur. E dramatismul poetic al lui Cristian Popescu, înăuntru și afară. Bucurii, euforii, bahice și nu numai, boieri și aurolici, angoase, creatori, familia, scrisul, Arta Popescu, iubiri, iubite. Ca și pe stradă. Lumi care se pot urmări în oglindă, de multe ori. Chiar și buțile sau speculațiile pe care le face spectacolul mi se par timpi

necesari de aduceri aminte.

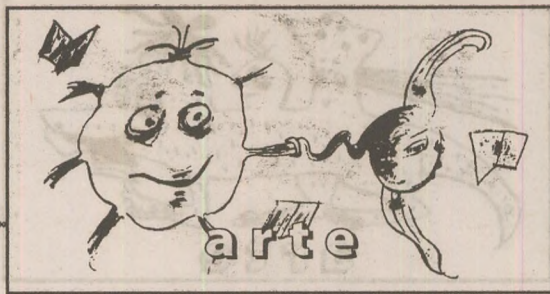
Toată lumea asta fabuloasă din tramvai este pusă în forme stranii, cu încărcături speciale, de scenografia Roxana Ionescu. Nu o cunosc și nu-mi dau seama dacă am mai văzut ceva făcut de ea. Are minuție în a completa vizual, în a defini universul fiecărui personaj: Mama, Tata, Sora, Mătușa, Arta Popescu și Popescu însuși. O lume la limită, parcă, tăcută, vulgară sau exuberantă, o lume ce pare să sîrșească în stereotipie, în șabloane, o lume care pare că se comportă și arată la fel. Și totuși, solo-uri-le, nuanțează. De fiecare dată cînd un nou personaj este introdus în scenă, alunecă pe bară de unde ne prindem, în mod obișnuit, cu mîinile cîte o compoziție vizuală reprezentativă, o instalație, dacă ar fi să apelăm la limbajul artei contemporane. Fotografii de nuntă de epocă, Ea și El micșorați, pitici, în sepia, sifoane, obiecte care mai de care de se găseau prin toate dughenele cînd eram copil, sticle și clondire de toate formele și mărimile, colivii care strîng în sîrma lor destine. Mă uit pe geam. Descopăr mici prăvălii pe care le credeam de mult dispărute: Remaiez ciorapi, Sifoane, Pantofărie, Chei-yale. Îi privesc pe actorii, tineri, care populează universul lui Cristian Popescu și mă întreb dacă l-au cunoscut, dacă au știut, pînă la propunerea regizorului Gavril Pinte, ce a scris, ce l-a durut, ce a plîns, ce a iubit. Mă uit și-mi place Mihai Marinescu-Popescu, și Silvia Codreanu-Mătușa, și Bogdana Darie-Bunica – m-am bucurat să o revăd jucînd pe această actriță cu un registru puternic, cu voce și dicție lucrate atent, impecabil, pe care o știu de cînd era studenta lui Ion Cojar – pe Anne-Marie Ziegler-Mama... Actorii bine pregătiți, cu sensibilități diferite, care știu să lucreze împreună, deși sînt angajați fiecare în alt teatru și știu, în același timp, să-și susțină, unul-altaia, recitalurile, momentele de protagoniști. Și Liliana Pană-Arta Popescu, o apariție care se naște firesc din jocul celorlalți și care urcă tensiunea, rigoarea, emoția la cote remarcabile.

Mă uit pe geam. Ne apropiem de capătul cursei. Geamurile sînt complet aburite acum. Ce idee, ce călătorie, ce lumi! Cîtă ironie! Și a sorții...

"Da, Doamne. Să stau liniștit. Ca un azil de bătrîni. Cu toți nemișcați. Aproape aliniați. Cu părul albindu-le numai pe-o parte, cum crește mușchiul pe copaci. Dar arătînd răsăritul. Așa să mă prindă sîrșitul.

Nici mai, nici chiar, nici prea, nici foarte. Și nici măcar Popescu. Nu, Doamne. Nici măcar atît." (*Arta Popescu*, Societatea Adevărul S.A., 1994).

Sar din tramvai. ■

În "noaptea dintre ani" televiziunile s-au întrecut în a difuza programe cât mai ușurele. Au predominat comedii și filmele de acțiune, dar s-a mai strecurat și o dramă. Singura televiziune care a încălcat acest protocol implicit a fost Național TV. Nu știu dacă au presupus că pe 1 ianuarie, ora 2.00, nu se mai uită nimeni la televizor, dar cert e că au difuzat un film greu de digerat: *Catifeaua albastră*, filmul lui David Lynch din 1986. Pentru fanii regizorului, acesta ar putea părea lungmetrajul cel mai simplu, în coerența sa, și cel mai convențional (cu sfârșit fericit), din filmografia sa. Ceea ce nu înseamnă că filmul nu e complex, accesibil multor tipuri de interpretări.

Acțiunea se petrece în idilicul orașel Lumberton. Tânărul Jeffrey (Kyle MacLachlan) găsește urechea tăiată a unui om aruncată într-un câmp. Poliția nu reușește să descopere prea multe așa că Jeffrey și Sandy, fiica detectivului (Laura Dern) încearcă să rezolve misterul pe cont propriu. Descoperă un mafiot patologic, Frank (Dennis Hopper) care, pentru a abuza de cântăreața Dorothy (Isabella Rossellini), i-a răpit copilul și i-a ucis soțul (posesorul urechii găsite de Jeffrey). Până la urmă, Frank e ucis, Dorothy își recapătă fiul, Jeffrey și Sandy rămân împreună, deși el avusese o aventură cu Dorothy.

Toate personajele acestui film, cu excepția lui Jeffrey, se împart în două categorii: cele ireale de normale (Sandy, tatăl ei, familia protagonistului) și cele ireale de disfuncționale (Frank și acoliții săi, Dorothy). Prima categorie e de o artificialitate excesivă, de la casele stas în care locuiesc personajele până la clișeele pe care le debitează. A doua e una extrem de vie și de mobilă, dar suprarealist de perversă. Nici una dintre aceste două lumi nu e realistă. Iar relațiile dintre personaje fac ca lungmetrajul să fie o deconstrucție a familiei tradiționale și a ierarhiei de putere pe care o presupune. Pentru a atinge acest scop, regizorul utilizează ingredientele melodramei, pentru că acesta e genul care se concentrează asupra familiei și valorilor morale. Punctul de pornire al filmului constă în două familii dezmembrate: cea a lui Jeffrey, el ocupând locul de *pater familias* în lipsa tatălui său, aflat în spital, și cea a lui Dorothy, separată prin forță de soțul și fiul ei. Sfârșitul redă bucuria celor două familii care s-au regăsit și potențiala formare a unei a treia familii – Jeffrey + Sandy. Personajul negativ e cel căruia îi lipsește o familie și cel care încearcă să obțină una prin uzurpare. Din acest miez melodramatic se dezvoltă relații patologice.

Feministele afirmă că, într-un context patriarhal, femeile nu pot să combine dorința și datoriile de mamă. Or, paradoxul lui Dorothy, sursa necazurilor ei, este dubla ei poziționare: ca obiect al dorinței și ca mamă. Pentru a-și păstra fiul în viață, ea trebuie să se culce cu Frank, să îndure capriciile lui sexuale sadice. Bizareria e că lui Dorothy îi plac aceste practici violente, în care ea e întotdeauna partea vătămată (la propriu!): când se culcă cu Jeffrey, îi cere s-o lovească. Dorothy nu e atât o *femme fatale* cât o *femme auto-fatale*, iar protagonistul observă propensitatea ei de a se distruge ("Cred că vrea să moară" spune Jeffrey despre ea). Personaje feminine masochiste s-au mai văzut, dar Dorothy face din ea însăși o mascaradă a feminității. Se oferă pe ea însăși

ca un spectacol, și, în același timp, subliniază artificialitatea acestui spectacol. De aceea, masochismul ei e subversiv și nu încurajează vreo identificare cu spectatoarele. Și jocul ei expresionist, inegal, cu gesturi bruște și schimbări dese ale timbrului vocii, sugerează labilitatea psihică a personajului.

Dar finalul filmului confirmă ipoteza feministă: Dorothy renunță la statutul ei de obiect al dorinței (și, implicit, la toți bărbații care o doreau) pentru a redeveni doar mamă. Ceea ce e interesant este că abia la sfârșitul lungmetrajului mama și fiul sunt arătați

împreună; deși se întâlnesc o dată, Lynch nu lasă spectatorul să vadă scena, ci doar să audă doar cuvintele ei: "Nu, nu, Donny, mama te iubește", ceea ce nu sugerează o relație filială tocmai reușită. Dorothy în ipostaza pozitivă de mamă e marginală pentru dezvoltarea dramatică a filmului. În schimb, ea se mișcă, după cum afirma Laura Mulvey, "printre iconografii contradictorii ale maternității".

Există și un aspect malefic al personajului, care oscilează – simbolic – între femeia falică și *vagina dentata*. Prima ipostază e evidentă

în scena când Dorothy îl amenință pe Jeffrey cu cuțitul, acesta ocupând prim planul și fiind luminat special pentru a fi evidențiat în cadru. A doua ipostază apare prin juxtapunerea a două cadre: de la buzele depărtate senzual ale lui Dorothy la o sculptură cu colți de lemn care atârnă pe peretele camerei lui Jeffrey.

Din punct de vedere psihanalitic, s-a încercat deja o interpretare – a Laurei Mulvey – bazată pe deja clasicul scenariu oedipian, cu Dorothy în locul mamei (substitut), Frank ca tată pre-oedipal și, evident, Jeffrey în rolul fiului. Dar această interpretare suferă de un anacronism major: din visul protagonistului se poate deduce că el se identifică cu mama (Dorothy) – ceea ce, în termenii lui Freud, este unul dintre posibilele efecte ale depășirii complexului oedipian.

Și totuși, modul în care Frank o tratează pe Dorothy face să fie clar că el are nevoie de ea pentru îndeplinirea unei fantezii de incest. O numește tot timpul, mai ales în scenele de sex, "mami". Iar scena de sex la care Jeffrey asistă, ascuns în dulap e departe de a fi una convențională, pentru că Frank suferă de un complex al castrării și se simte amenințat de sexualitatea lui Dorothy, acest fapt motivând și manifestările lui sadice față de ea. Vrea s-o posedă, dar are și o teamă patologică. Complexul castrării – reactivat la Frank de trăirea acestei fantezii – apare atunci când individul e conștient de caracterul ilicit al îndrăgostirii sale de mamă și așteaptă o pedeapsă care ia forma castrării. Cele două căi prin care se rezolvă această problemă sunt indicate tot de Freud, iar filmul le reflectă pe amândouă: homosexualitatea (înclinațiile lui Frank în această direcție reies din relația lui cu Ben, dar și din sărutul pe gură pe care i-l aplică lui Jeffrey înainte de a-l lovi) și fetișismul (fixația lui Frank pentru catifeaua albastră). Singurul mod în care Frank o poate poseda pe Dorothy e cu pumnul înfășurat în catifeaua albastră, fetiș care îi potolește cumva teama de castrare.

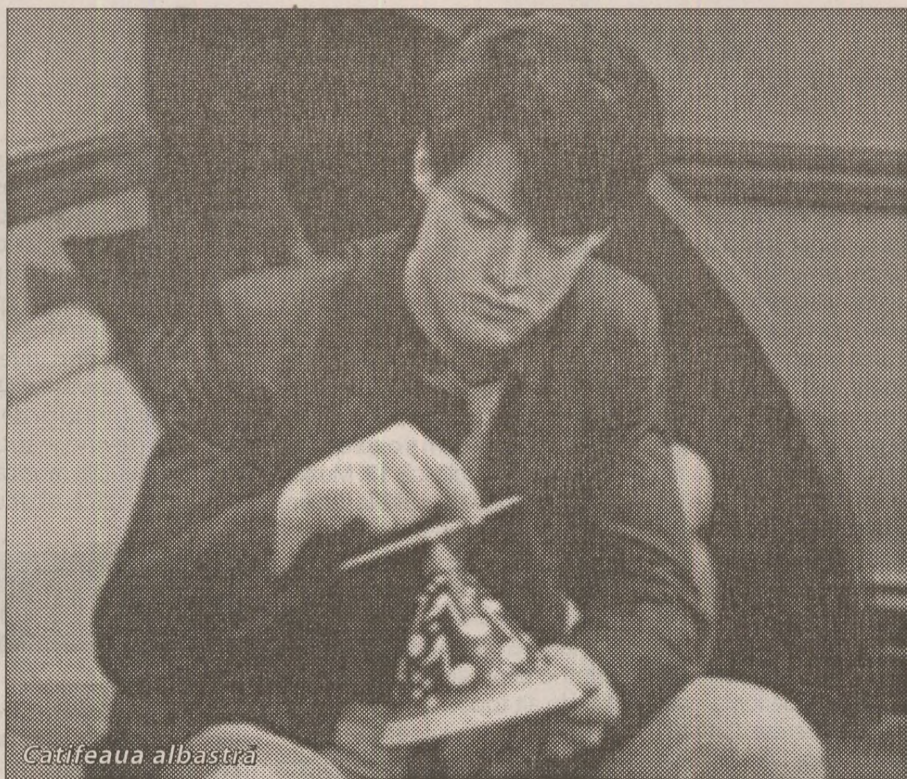
Luce Irigaray, comentând o contradicție în modul în care Freud descrie complexul lui Oedip, vorbea de competiția fraților al cărei obiect e mama. O relație pseudo-filială se înfiripă și între Dorothy și Jeffrey, în pofida relațiilor lor sexuale: ea i se adresează lui cu numele fiului ei și îl numește un "copil bun". Frank îl vede ca pe un potențial candidat la funcția de fiu al lui Dorothy, ceea ce împiedică desfășurarea fanteziei lui incestuoase. De aceea, pune în scenă umilirea și agresarea lui Jeffrey în fața ei, pentru a-și dovedi propria virilitate.

Lynch se folosește de un triunghi aparent doar amoros pentru a forma un fel de familie disfuncțională (mama – Dorothy, și cei doi fii – Frank și Jeffrey), ai cărei membri nu au în comun legături de sânge. Dar în contextul acestei familii, în care toți sunt adulți, Lynch lasă să se manifeste exacerbat stările, etapele de dezvoltare, chiar complexe, prezente în toate familiile. De aceea, în pofida unor convenții tipic melodramatice, filmul nu extrage lacrimi, ci teamă. Pentru că oricât de perverse sunt situațiile, oricât de mult ar friza absurdul, le poți explica, poți înțelege că s-a ajuns la ele prin degenerarea unor mecanisme psihologice care funcționează în oricine. Monstruoșitatea unui personaj ca Frank e cu atât mai mare cu cât o poți explica până la un anumit punct. ■

cronica filmului de Alexandra Olivotto

Fetișul lui David Lynch

1. Muzica savantă s-a constituit de-a lungul ultimului mileniu într-un instrument de descoperiri și de consolații, dar și într-un mijloc de conservare a stării de umanitate, în ciuda automatismelor diferitelor îndeletniciri ori constrângeri sociale; prin ea am năzuit să ajungem la unison; grație ei am întemeiat corective la tendințele de a fereca ființa umană prea strâns în jurul specialității ei. Dacă alte îndeletniciri și specializări izolează arta, în general, și muzica, în special, arta sunetelor conectează și conexează. 2. Muzica savantă s-a născut într-o societate de tip melancolic, ce a deprins câteva trăsături inconfundabile: visare, gratuitate și emotivitate. Extincția ei se va produce odată cu schimbarea paradigmei civilizatoare, atunci când societatea umană se va articula în baza unei tipologii colerice, bătute de viteză, pragmatism, exactitate, eficiență și, nu în ultimul rând, de cinism. 3. Dacă în societatea de tip melancolic primadone erau arta subtilă și rafinată, individualitatea și labilitatea, în societatea de tip coleric regine sunt concurența și reclama, înserierea și agrementarea. 4. Există, se pare, la nivelul toposului civilizațional, o anume structurare caracterologică analogă temperamentalității umane. S-au perindat, astfel, în ampla desfășurare ontică a civilizațiilor omenești, societăți de tip flegmatic, sangvin, melancolic și coleric, fiecare tip de societate trasând un traiect cultural ciclic, ce descrie o mișcare de revoluție în jurul unui centru de interes întreținut de o mentalitate și de o conduită excepționale. 5. În principiu, fiecare ciclu are alura unei bolți de pietre legate împreună, care s-ar prăbuși dacă una dintre ele nu ar susține-o pe cealaltă. O boltă a cărei cheie este autoritatea, raportul fondat pe o comunitate de sollicitări și de avantaje, ierarhia mai mult sau mai puțin riguroasă și justă de merite și de putințe, acordul de voințe a cărui sonoritate este o voință vectorială, totală, oricare notă din acord reprezentând voințe individuale, ce reclamă subordonare și chiar obediență. 6. Ciclu de tip melancolic a debutat cu situația în care pofta de muzică era cu mult mai însemnată decât cantitatea de muzică existentă și va sfârși atunci când volumul de muzică va fi infinit mai mare decât pofta pentru muzică. 7. Antichitatea greacă, de pildă, a prezentat semnalmenteale unui ciclu cultural de tip sanguin; cultura așa-zisă modernă a Europei s-a pliat pe un model melancolic; societatea post-industrială și post-modernă pare a fi una de gen coleric, în timp ce viitorul se anunță a fi de soi flegmatic. 8. Muzica savantă a fost erodată și cariată pe parcursul ciclului melancolic de absența consensului la nivelul indivizilor

asupra valorilor și obligațiilor; de forțele entropice și centrifuge, ce au impus perindarea a fel și fel de cârmaci și modele; de toiul veșnic al ambițiilor, dorințelor și aversiunilor în care este cu neputință să nu ajungi sau victimă sau complice; de spiritul din ce în ce mai viguros, conform căruia totul se scuză și se justifică atunci când virtutea este schimbată în viciu, iar unele vicii sunt ridicate la rangul de virtute; de împrejurări precum acelea în care nimănui nu-i pasă de o nenorocire ori de o suferință în care totul este doar aporie; de faptul că orice nouă acumulare și acaparare înseamnă o nouă inegalitate

accidentelor. În fine, de la originalitatea care nu înseamnă implicite incorectitudine, la incorectitudinea care indică nemijlocit originalitatea. 10. Varietatea sangvină atrage, culturalmente, exhibarea unei retorici raționale, logice, cea melancolică inflamează zonele crepusculare, tainice, dar și resorturile pasionale, ardente; specia colerică favorizează desfrâul, profuziunea, iar cea flegmatică divertismentul, deriziunea și anodinitatea. 11. Totodată, fiecareia dintre aceste caturi culturale i se poate lipi o etichetă preluată din sertarul categoriilor estetice: ciclul de tip sanguin cultivă cu predilecție sublimul; ciclul de tip

o muzică de un înspăimântător egoism, ce omoară în om tot ce-i blând și elevat. Chiar dacă lansează zmei, pe care sunt înscrise apelative precum *world music* sau *new age*, *fusion music* ori *new sound*, faza colerică anunță sfârșitul intimității prin instaurarea echivocului. Fiică a zeilor falși, o atare muzică este, paradoxal, intolerantă, bazându-se pe inteligență, dar excluzând hegemonia talentului. Oaspete răutăcios, compozitorul unei astfel de muzici pare a crede că totul începe de la el și se termină de unde a plecat. 17. Muzica epocilor colerice este dramatică tocmai pentru că mimează acțiuni grave

dimpotrivă, semidoctă. 18. În fine, când va fi fost crescută dintr-un topos flegmatic, cu siguranță că muzica ar fi fost să fie singurul lucru ce ne consolează de neplăcerile diurne, fiind totuși cea mai mare dintre neplăceri. Fără ea lumea s-ar plictisi, iar cu ea ar căuta un mijloc mai temeinic să scape de plictiseală. Este nevoia cea mai atrăgătoare, dar și cea mai terifiantă a naturii umane. 19. Muzica epocilor flegmatice dospește neconcordanța dintre aparență și esență, conținut și formă, scop și mijloace și, nu în ultimul rând, dintre intenție și mesaj. De multe ori este impostură. Alteori este o nenorocire, nu un viciu, aidoma celui ce nu știe să se servească, nu are idee de a se servi de ceea ce posedă; cu alte cuvinte, este imbecilitate. Întotdeauna însă e comică (ori grotescă) pentru că ajunge cu capul sus, în afara propriului trup și suflet, stând în același timp cu picioarele îngropate în tina iluziilor deșarte. 20. Generații consecutive de melomani și muzicieni au fost educate în spiritul paradigmei sonore de tip melancolic. Întreaga societate umană a gravitat în jurul unor trasee brăzdate pe un solid sol melancolic. Iată însă că atât solul, cât și traseele au suferit puternice procese de eroziune, ce au condus la apariția unei paradigme de tip coleric. O altă lume s-a ivit. Din ce în ce mai amenințătoare. Și mai grăbită. Dacă modelul sangvin al Antichității a durat, probabil, câteva milenii, modelul melancolic aproximativ un mileniu, cât va dura oare modelul coleric? Dar cel flegmatic?

Liviu DĂNCEANU

muzică

Un model sonor temperamental

în repartitia generală a visteriei comune; de posibilitatea ca mulți neisprăviți să treacă drept oameni deștepti, așa cum, prin compensație (?), o seamă de oameni remarcabili pot trece drept neisprăviți; de legea grație căreia apar mulți chemați, dar puțini aleși ori prin care alături de un păcălitor, dai întotdeauna peste un pungaș; de prea multa laudă a negustorilor de muzică, cei care cred că este bine să fie compuse muzici pentru a sluji oamenilor, dar și să fie creați oameni care să servească drept ladă de gunoi pentru aceste muzici; de secularizarea și sectarizarea îngăduinței reciproce, pe care fiecare individ o datorează tuturor și toți o datorează fiecăruia; în sfârșit, de lupta unei miriade de mici interese contrare, o luptă eternă a vanităților ce se întâlnesc, se lovesc, rând pe rând rănite și mor a doua zi în dezgustul unei înfrângerii ori în amintirea triumfului din ajun. 9. Trecerea de la ciclul melancolic la cel coleric antrenează schimbarea de perspectivă asupra sentimentului de a fi original: de la a vedea ca și cum ar fi noi, lucrurile vechi și cunoscute, văzute și revăzute, la a fi primul, unicul, autoritarul care vede ceva ne-mai-văzut, cu orice preț, prin orice mijloc. De la miezul faptului artistic la, vorba lui A. Rodin, „un cuvânt de flecar și de ignorant care a pierdut destui elevi și artiști”. De la a căuta să afirmăm lucruri extraordinare, simțite și judecate, la a emite blocuri de prejudecăți, în mare parte premeditate, suită de accidente menite să demoralizeze confortul facil, la un confort ușor ce vizează preîntâmpinarea

melancolic exersează preponderent grațiosul; cel de tip coleric dezvoltă în special dramaticul și tragicul, în timp ce varianta flegmatică se exprimă predominant în registru comic și, nu de puține ori, grotesc. 12. Dacă ar fi să evaluăm muzica toposului sanguin, va trebui să ținem cont de probabilitatea ca ea să emane o pletorică mobilitate și concordie, precum și o apreciabilă dimensiune apolinică. 13. Muzica epocilor sangvine aspiră la sublim, fără a sintetiza durerea (ce în graiul ei cel mai înalt se manifestă ca un fior) cu bucuria (ce poate escalada piscurile delirului). Este, mai curând, fructul unei gândiri ascuțite, redată printr-o expresie simplă, directă. 14. Un alt topos, cel melancolic, înlesnește (ca și cel sanguin) proliferarea muzicii savante (cele două toposuri fiind, de altfel, singurele care ocrotesc și hrănesc muzica de tip cult). De data aceasta însă creațiile sonore par a sta sub semnul pasiunii, ca sevă învietoare a afectivității ori ca presentiment al dragostei și al infinitului după care tânjește orice suflet sensibil. 15. Muzica epocilor melancolice se impune prin eleganță și eficacitatea soluțiilor, dar și prin tempoul desfășurării și al modulațiilor într-o precipitare din ce în ce mai accentuată a mijloacelor și, în final, a scopului. Totala depășire a dificultăților de finalizare sau de modelare a unei structuri sonore devine, cu timpul, parțială, apoi insuficientă și, în cele din urmă, insurmontabilă. Grațiosul se transformă, iată, în grosolanie. Misticitatea în mistificare. 16. Toposul de nuanță colerică ascunde

și complicate ori pentru că ia totul în tragic și nimic în serios. Este, de asemenea, tragică deoarece avizează pieirea unor valori sonore ce nu și-au epuizat încă resursele potențiale, precum și datorită faptului că arborează o frumusețe inversată și reafirmată prin inversare, ce înfioară și strivește. Din artă a sacrificiului, muzica de sorginte colerică devine instrument al sacrilegiului. Din muzică savantă, devine muzică obscură. Sau,

Editura AULA

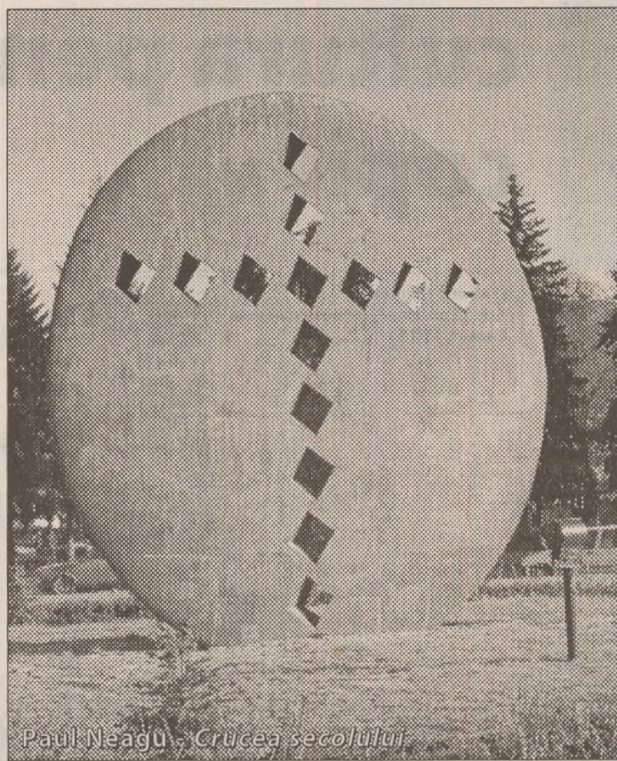
Nicolae Manolescu	
Literatura română postbelică (Vol. 1-3)	1.324 p. 270.000 lei
Istoria critică a literaturii române. Vol. 1	432 p. 109.000 lei
Poeți moderni	224 p. 79.000 lei
Despre poezie	208 p. 69.000 lei
Lectura pe înțelesul tuturor	256 p. 69.000 lei
Iulian Boldea	
Poezia clasică și romantică	272 p. 79.000 lei
Simbolism, modernism, tradiționalism...	208 p. 69.000 lei
Mircea A. Diaconu Poezia postmodernă	192 p. 69.000 lei
Emil Brumaru Poeme alese (1959-1998)	192 p. 89.000 lei
Mircea Ivănescu Poeme alese (1966-1989)	272 p. 89.000 lei
Florin Iaru Poeme alese (1975-1990)	208 p. 79.000 lei
Alexandru Mușina Poeme alese (1975-2000)	224 p. 79.000 lei
Proza secolului XIX (antologie)	400 p. 89.000 lei
Basmul românesc cult (antologie)	112 p. 49.000 lei
Antologia poeziei generației 80	400 p. 99.000 lei
Matei Vișniec	
Istoria comunismului povestită pentru ...	176 p. 79.000 lei
Ovidiu Verdeș Muzici și faze (roman)	384 p. 119.000 lei
Ioan Groșan	
O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p. 89.000 lei
Epopeea spațială 2084* Planeta Mediocrilor	144 p. 79.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

**cronică plastică
de Pavel Șușara**

Monumentul public și perver(tirea)siunea magică

etc., apostoli, cu toții, ai unei noi mitologii cu aspirații mîntuitoare. Iar cînd comunismul însuși a obosit de moarte, cînd mesianismul său măsurat în cincinale a fost lovit de amnezie și și-a pierdut, una cîte una, toate profețiile fondatoare, amplele mișcări politico-sociale din țările de est au redescoperit voluptatea conflictelor magice. Steagurile au fost decupate în zona însemnelor, lozincile au fost martelate, asemenea sfinților din lăcașurile creștine de către hoardele venite din stepele Asiei, iar statuile imperturbabile, care-i preamăreau pe patriarhii paradisului imanent, au căzut și ele sub furia mulțimilor dezlănțuite. Așa s-a dus statuia lui Petru Groza de lîngă facultatea de medicină, așa s-au dus nenumăratele busturi bărboase ale clasicilor fericii pe pămînt, coclite prin parcuri și prin grădini publice, așa s-a dus și statuia lui Lenin din fața Casei Scînteii și tot așa era s-o pățească și bietul Dobrogeanu Gherea, asimilat și el, prin lectură înfierbîntată, grupului de *întemeietori*. Moartea (sau numai criogenizarea) simbolurilor comuniste a reactivat memoria de grup și disponibilitatea spațiului public, ceea ce a făcut ca, imediat după 1990, fie să se reinstaleze vechile monumente, cazul statuii lui Brătianu de Mestrovici, fie să se

comande altele noi. Și, în acest moment, a început dezastrul! Criza enormă prin care a trecut România în cele cinci decenii de comunism, disoluția reperelor și dezordinea spirituală cronicizată, alături de încă multe alte disfuncții care nu intră acum în discuție, și-au dezvăluit cu adevărat anvergura o dată cu dedașarea acestei furii a reconstrucției simbolice. Posedați mai mult decît ne-am fi așteptat de duhul Cîntării României, educați eficient să înțelegem lumea ca pe o enormă construcție butaforică și nu ca pe un set de valori imediate, îndotrinați de o propagandă infailibilă să ne citim epopeic propria existență și să delegăm trecutului mitic prerogativele de reprezentare a prezentului, ne-am trezit dintr-o dată, în plină libertate, mai aproape ca oricînd de acel scenariu de tip magic după care *adevăratele realitate, existența noastră desăvîrșită*, sînt probleme care privesc lumea eroico-ficțională, aceea a imaginilor atemporale, și nicidecum aceea a gesturilor simple și a nenumăratelor evenimente pe care ni le oferă istoria mică. Prinși în această avalanșă a narcisismului magic și a mîntuirii în efigie, aproape că nu a existat componentă a societății românești care să nu se vrea reprezentată și să nu se viseze gravată în paradisul

de bronz, de piatră, de oțel și, la rigoare, chiar de ciment. Organizații, comitete, fundații, asociații, parohii, prieteni, neamuri etc., dar, *nota bene*, majoritatea provenind din structuri militare, au pomit galopul apocaliptic al ridicării de monumente. Ce a ieșit din această cavalcadă, e foarte ușor de văzut și astăzi. Nu există colțișor în biata noastră țărișoară, în care să nu se ițească vreun bust de erou civilizator cu bătaie județeană, dacă nu cumva chiar comunală, vreun cavaler, vreo cruce – impozantă ca dimensiuni și catastrofală ca proporții –, vreun cărturar în exercițiul funcțiunii, vreun insurgent romantic sau vreun mare voievod călare sau pedestru. Dacă e să arondăm geografia națională în funcție de presiunile istoriei, atunci putem spune horărit că Transilvania este fieful simbolic al lăncului, avînd drept cap de serie acea capodoperă a deriziunii din Clujul lui Funar – anomalie care, în noile condiții, ar trebui pur și simplu eliminată –, Muntenia este posesiunea lui Mihai Viteazul, întodeauna călare, iar Moldova..., ei, aici lucrurile se complică oarecum pentru că producția simbolică a fost ceva mai slabă, Moldova rămîne, așadar, feuda trio-ului tradițional Hrebenciuc-Cozmâncă-Iacubov. Antonescu a prins mai mult

în sud, Slobozia și Călărași, cu ceva extensii și prin mediile parohialo-militare din București și cele naționaliste din Ardeal, mai exact din Tîrgu-Mureș, iar crucile de toate felurile și soboarele de preoți ortodocși s-au răspîndit cam peste tot, ultimile căpătînd o slăbiciune patetică pentru chipurile cioplite, drept pentru care și-au tot scuturat busuiocul pe unde au fost convocate, fără crîcnire, fără prejudecăți și, mai ales, fără pic de rușine. Doar Timișoara și București au scăpat de această epidemie a pseudo-monumentului, aici realizîndu-se și cîteva dintre cele mai reprezentative lucrări de for public din ultimii cincizeci de ani. Dacă la Timișoara lucrurile sînt oarecum de înțeles pentru că spiritul locului și o educație istorică bine sedimentată au blocat natural orice tentație militaro-edezialo-propagandisao-naționalistă de modelare a spațiului public, în București acuratețea inventarului statuar din ultimii ani i se datorează, într-o mare măsură, Dlui Ștefan Damian, atît în calitatea sa de director al Direcției pentru Cultură a Primăriei Municipiului București cît și, în ultimii patru ani, în aceea de director al Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național a municipiului București, instituție din sistemul Ministerului Culturii.

Rezumînd, arta noastră monumentală de după 1990 este marcată profund de ficționalizarea istoriei din perioada comunistă, de narcisism romantic și mitologizant și, mai ales, de cultul eroilor, de tropismul exemplarității pe care țările civilizate ale Europei l-au consumat cam pînă prin secolul XIX.

Așadar, în loc să ne manifestăm astăzi în spiritul timpului în care trăim și să ne exprimăm simbolic solidar cu dinamica acestuia, aspirația noastră este retroactivă și arogantă, ea încercînd mai degrabă să recupereze ceea ce nu s-a făcut la vreme și să se refugieze la adăpostul poncifelor, decît să construiască fără angoase și fără prejudecăți. Cele cîteva lucrări de for public care s-au ridicat pînă acum și care sînt, simultan, forme ale timpului și creații de mare anvergură, pot fi numărate pe degete: *Discul* lui Paul Neagu din Piața Televiziunii, *Iuliu Maniu* al lui Mircea Spătaru, *Monumentul infanteriei* al lui Ion Bolborea, toate din București, și *Memorialul* de la Timișoara care include lucrări de Paul Neagu, Ingo Glass, Gheorghe Iliescu-Călinești, Marian Zidaru etc. și, mai ales, compoziția *Sf. Gheorghe* a Silviei Radu, o adevărată capodoperă. Un alt ansamblu remarcabil, unic pînă acum în spațiul artei noastre contemporane, este cel realizat de Alexandru Chira pe dealurile comunei Tăușeni din jud. Cluj.

După cum bine se știe, încă de pe vremea romanilor, schimbarea împăraților – prin extensie, a regimurilor – aducea după sine

schimbarea capetelor vechilor busturi sau, la rigoare, înlocuirea în întregime a unei statui cu alta. Existența simbolică, în efigie, cea care prelungește o prezență determinată, și cu atît mai mult una exemplară, dincolo de parametrii săi omenești, declanșează stări și comportamente care se înscriu într-un registru foarte larg, de la reculegerea smerită și pioasă și pînă la revolta morală și la furia destructivă. Mari momente din istoria omenirii, de la năvălirile barbare și pînă la revoluțiile mai mult sau mai puțin sistematizate, au fost, simultan, și mari bătălii duse împotriva însemnelor, a statuiilor și a simbolurilor consacrate. Pentru că oricît ar fi evoluat umanitatea, pe parcursul a cîtorva mii sau chiar zeci de mii de ani, din punct de vedere al civilizației, al cunoștințelor științifice și al posibilităților tehnice, din punctul de vedere al faptelor de conștiință și al reperelor morale ea a rămas captivă aceluiași set de reprezentări magice și de aspirații simbolice. Față de trogloditul paleolitic, cel care aducea bizonul sau cerbul în interiorul peșterii prin conturarea imaginii sale, apoi îl săgeta acolo în efigie și socotea vînătoarea din pădure doar o simplă formalitate în consecința actului definitiv al identificării și al uciderii magice, omul contemporan nu se deosebește aproape deloc sau, în cel mai bun caz, se deosebește doar prin iconografie și prin recuzită. Locul peșterii l-au luat acum spațiul public, panoul publicitar, semnul grafic, mediile și, de ce nu, însăși capacitatea noastră fabulatorie.

Venirea comuniștilor la putere a însemnat, înainte de naționalizare, înainte de expropriere, înainte chiar de inaugurarea marilor șantieri și lagăre de muncă în care au fost exterminați sute de mii de oameni, vinovați doar pentru că s-au remarcat în profesie sau că și-au asumat anumite responsabilități publice, a însemnat, așadar, un război crunt împotriva imaginilor, a însemnelor, a reprezentărilor de tot felul. Cu alte cuvinte, un război împotriva statuiilor. O întreagă lume de imagini și de forme a fost dizlocată, compromisă și, finalmente, aneantizată, pentru a fi înlocuită cu alta, purtătoare a acelorași mesaje cvasitranscendente, dar stocată în alte repere iconografice. Astfel, unde altădată se ridicau statuile lui Ferdinand, Brătianu, Pache Protopopescu etc.etc., au început să prindă viață magico-simbolică monumentele impenetrabile și ostentative ale lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, Groza

Convorbirile "României literare"

Jean Perrot

Literatura și cultura pentru copii

La sfârșitul lunii noiembrie, Parisul a găzduit două evenimente deosebit de importante pentru recunoașterea literaturii pentru copii și tineret ca literatură deplină, propriu-zisă, care în era video-sferei tinde să se extindă către o cultură a copilăriei.

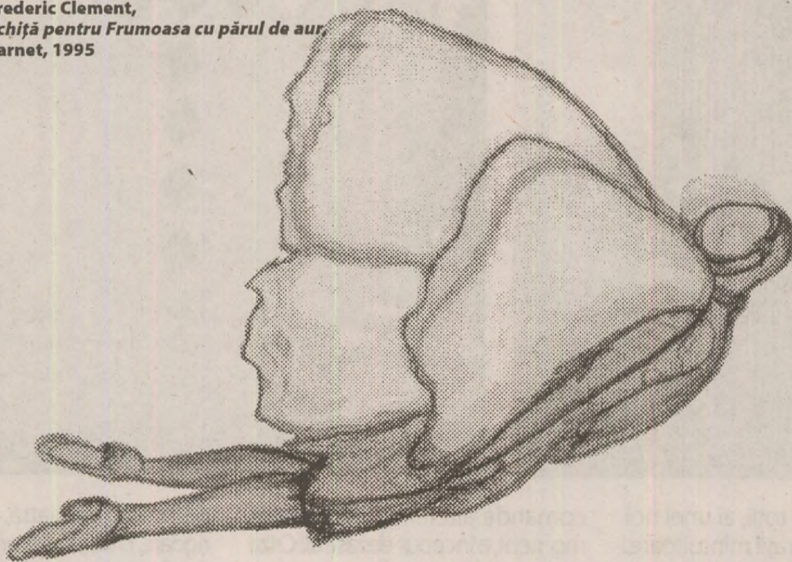
Pe de o parte, coloevul de o deosebită amploare (80 de participanți din 25 de țări), organizat pentru a celebra cei 10 ani de activitate ai Institutului Internațional Charles Perrault (IICP) – *Literatura de copii între moștenire și cultura de masă* –, pe de altă parte a 20-a ediție a Salonului de carte și presa pentru tineret de la Montreuil, având ca temă pofta, lăcomia de a citi.

Cu această ocazie, președintele fondator al IICP, profesorul Jean Perrot a avut amabilitatea să ne răspundă la câteva întrebări.

Muguraș Constantinescu – Domnule Jean Perrot, sînteți președintele fondator al IICP, care în acest an sărbătorește 10 ani de activitate cu un bilanț foarte fructuos. Este, după știința mea, un institut unic în Franța, care are dificilă și complexă misiune de a studia și a face cunoscută literatura pentru copii și, în același timp, de a forma pe tinerii cititori. Cum s-a născut ideea de a fonda acest Institut? Care sînt obiectivele sale, modalitățile de a le împlini?

Jean Perrot – Institutul a fost creat în 1994. El are trei funcții: o funcție internațională de federare a cercetătorilor și de promovare a lucrărilor de specialitate, o funcție de cercetare-formare națională, aceea de a studia literatura noastră pentru copii și de a contribui la formarea specialiștilor în domeniu și o funcție culturală locală (colaborare cu bibliotecă, cu primăria pentru crearea unei Premii național al criticii care în curînd se va extinde la literatura francofonă, cu școlile și cu IUFM 5 Institute Universitare de Formare a Învățătorilor). Obiectivul principal al IICP este de a vedea cercetătorii, de a le face cunoștință cu cercetători străini, de a-i invita pe aceștia în Franța pentru a crea rețele internaționale și de a ajuta pe cercetătorii francezi să participe la congrese în străinătate. Recent, în 2003, a fost

Frederic Clement,
Schită pentru Frumoasa cu părul de aur,
Carnet, 1995

creată complementar AFELOCE – Asociația franceză de Cercetare a literaturii și a obiectelor culturale ale copilăriei, care are ca scop să cerceteze și domeniul jucăriei și al altor obiecte culturale ale copilăriei. Pentru a înțelege condițiile în care IICP a fost creat e necesară prezentarea cîtorva elemente din istoria noastră universitară. La îndemnul soției mele, în acea vreme profesor într-o școală normală, actualmente IUFM, am luat la cunoștință utilitatea și necesitatea de a studia literatura pentru copii și tineret. Specialist în literatura engleză și comparată la Universitatea din Amiens, nu-i măsurasem pînă atunci importanța. După cîteva studii despre Dostoievski, am făcut un doctorat despre Henry James a cărui viziune asupra copilăriei este capitală pentru înțelegerea literaturii de sfîrșit de secol. Am început să mă familiarizez cu textele destinate copiilor. Odată sedus de acest domeniu nu a mai fost chip să mă despart de el. Un alt element hotărîtor în orientarea mea a fost crearea în 1980 la Universitatea Paris XIII a unui Departament al Științelor Educației și Jocului. Este vorba de o diplomă unică în Europa: studenții lucrează un an întreg asupra problemelor jocului și se specializează apoi în joc și psihologie sau în joc și literatură. Eram pe atunci trei profesori în acest departament: Michel Manson, istoric, specialist în istoria jucăriei, teoriile pedagogice

și literatura de copii, Gilles Brugères, filozof, specialist în joc și științele educației și eu însumi. Trei cercetători în compania practicienilor, a fabricantilor de jucării, a conectorilor etc.

M.C. – Cum ați devenit specialistul recunoscut de astăzi?

J.P. – Am publicat, mai întîi, în colaborare *Jocuri grafice în albumul pentru tineret* în 1991; am început apoi să-mi pun problema ludismului infantil, destul de neglijat în epocă, am aprofundat acest domeniu și asta m-a condus la cartea *Despre joc, copii și cărți*. Inițierea într-un câmp nou de cercetare m-a condus treptat să constat necesități de formare tot mai precise. Asigurînd stagii de formare ale bibliotecarilor, ale învățătorilor și organizînd cîteva colocvii, am întîlnit și alți specialiști care își puneau aceleași probleme ca și mine. Așadar, începuturile mele au fost oarecum solitare. Trebuie spus totuși că în epocă existau deja lucrările lui Marc Soriano despre poveștile lui Perrault și ghidul său de literatură de copii și cele ale Denisei Escarpit care și-a dat doctoratul pe tema *Motanului Încălțat în literatura franceză și engleză*. Colocviul organizat de aceasta din urmă în 1985 despre *Reprezentarea copilului în literatura pentru copii* a fost un adevărat dedic al unei cercetări cu adevărat internaționale.

M.C. – În Franța literatura de copii este recunoscută ca materie de studiu în Universitate

unde se susțin doctorate în acest domeniu, uneori puțin cunoscut. Ați putea să ne dați cîteva amănunte despre locul literaturii de copii în universitățile și în cercetarea din Franța?

J.P. – Cercetarea în domeniul literaturii pentru copii a fost multă vreme ruda săracă în Universitate. În anii '30 au fost lucrările lui Paul Hazard, în anii '50 cele ale lui Marc Soriano, apoi ale Denisei Escarpit, care în anii '80 a creat și o revistă în acest domeniu. Erau așadar puține personalități, în general independente, între care la Rennes Isabelle Nières. Cred că putem vorbi de o adevărată mutație în ultimii 10 ani și mai ales la sfîrșitul secolului XX care a înregistrat un număr considerabil de doctorate susținute și publicate în acest domeniu.

Cei cîțiva cercetători care eram atunci, Isabelle Nières, Denise Escarpit și Francis Marcoin am contribuit la formarea unor specialiști care s-au lansat între timp. Denise Escarpit a fost prima care a avut o catedră de literatură de copii la Bordeaux, eu, mai tîrziu, la Paris XIII. Recent s-a creat un astfel de post la Universitatea din Tours. În prezent există o mare deschidere în domeniu; astfel avem un Centru de Cercetări la Universitatea din Bordeaux, un altul la Arras unde lucrează Francis et Françoise Marcoin și unde apare revista *Les Cahiers de Robinson*. La Universitatea din Rennes Centrul funcționează acum pe Internet. La Paris XIII, Jacques Tramson conduce doctorate în domeniul benzii desenate, în științele jocului, în editarea cărții pentru copii. Să nu-i uităm pe specialiștii în poveste, Nadine Décourt la Universitatea din Lyon și Bernadette Bricout la Universitatea Paris VII-Jussieu.

M.C. – Ce înseamnă pentru autorul unor volume de referință precum *Arta barocă*, artă a copilăriei, Literatura pentru tineret la încrucișarea de culturi, Jocuri și mize ale literaturii pentru copii și tineret, *Metamorfozele poveștii, literatura de copii, pe care o vedeți mereu într-o relație fertilă cu arta, cu jocul, cu ilustrația și cultura*.

J.P. Trebuie spus că de la început literatura de copii, în forma ei scrisă, este într-o strînsă legătură cu ilustrația, și de cînd, prin anii 1604-1695 John Locke arăta marea nevoie de imagini a copilului, text și imagine sînt mereu asociate. Literatura de copii, prin specificitatea percepției copilului, este întotdeauna asociată cu imaginea, jocul

Claudia Lapointe,
Carnet din
Martinica, 1998

Hector Sonon, O.J.R. George Bada:
Falma și frumoasa ei nuntă, Abidjan,
NEI, 2002

J.I.I Granville, *Scena din viața privată și publică a animalelor*, 1842

și obiectele culturale ale copilăriei.

Istoria culturii pentru copii este destul de complexă și depinde de pătura socială. În epoca lui Ludovic al XIII-lea, prințul copil avea la dispoziție un întreg material, o serie de preceptori care să-l formeze. Fénelon și apoi Rousseau au arătat că acest copil privilegiat, aristocrat pentru Fénelon, burghez pentru Rousseau trebuia să devină copilul oricui după Revoluție, chiar dacă lucrurile s-au petrecut cu o oarecare întârziere în Franța.

Literatura pentru copii e greu de definit și lucrurile se cer nuanțate. Unii cercetători au definit-o pornind de la text, de la intenționalitatea lui. Dar și aici lucrurile sînt relative; *Robison Crusoe* a fost, prin intenționalitate, o carte pentru adulți, pentru a deveni mai târziu un clasic al literaturii pentru copii. După cum s-a văzut la acest ultim colocviiu, literatura pentru copii este tot mai mult amestecată cu multe alte arte, cu media, cinematograful, cd-ul, cd romul, jocuri, jucării etc.

Textele trebuie să aibă o veritabilă calitate literară; cărțile care contează sînt cele care inovează, care aduc ceva diferit. Ele inovează în sensul căutării estetice, sau, în cazul cărților angajate, în sensul descoperirii altor popoare, altor culturi, științe. După mine, literatura pentru copii nu e un gen, ci un ansamblu uriaș, deschis în care intră foarte bine și romanul și albumul și banda desenată, povestea, cartea polițistă etc. Ea nu mai e doar o librărie sau o mediatecă ci un mare magazin, în care copilul găsește ce să citească și asta pentru a-l face să progreseze, să-și dezvolte mintea, morala, estetica, civismul etc.

M.C. – În cărți precum *Camete* de ilustratori, *Arta ilustrației* - de la Alice la Robinson - vă interesați îndeaproape de ilustrația pentru copii, analizându-i construcția, simbolistica, raporturile între formă, culoare, textură etc. Care sînt marile tendințe ale ilustrației pentru copii?

J.P. – Ilustrația este întrucîtva asemănătoare cu arta contemporană. Există o avangardă care încearcă să facă în acest domeniu, ce au făcut Miró sau Picasso în artă. O altă tendință este aceea de a reproduce desenul

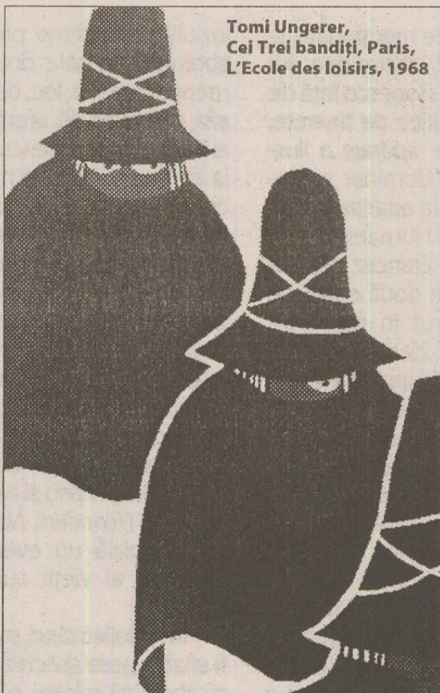
copiilor; plecînd de la desenele de copii, ilustratorul rafinează în acest sens; se recurge la inocența, la naivitatea, cam cum au făcut-o suprarealiștii, Juan Gris și alții, care s-au inspirat din arta africană, din arta copilului precum Kandinsky. Mai există o tendință reprezentată de Claverie, Lemoine, Lapointe, Ponti, care constă în lucrarea cu mare finețe a desenului, un anumit realism grafic, care se inspiră adeseori din marii maeștri ai trecutului sau din umoriștii secolului al XIX-lea. Dar, de fiecare dată, ilustratorul, adevăratul ilustrator reușește să-și degajeze stilul propriu, o manieră personală de expresie. Fiecare își va făuri o semnătură, o imagine. E vorba aici de plăcerea estetică, însoțită și susținută de o lucrare intelectuală.

M.C. – Există în Franța o critică a literaturii și a graficii pentru copii. În ce măsură această critică influențează o anumită tendință la inflație în acest domeniu?

J.P. – Cred că autorii și ilustratorii au nevoie de critică și atunci cînd nu o au sînt nemulțumiți pentru că ea este un mijloc de recunoaștere din partea specialistului. Este, cred, o necesitate instituțională. Problema este dacă asta îi va ajuta să progreseze. Oricum ea permitea dezbaterea, exprimarea punctelor de vedere diferite. Uneori un ilustrator îmi spune: « m-ai făcut să văd mai bine », alteori un altul e indignat și contestă ca fals punctul de vedere al criticului. Orice artist, ca și orice critic, are un punct orb, venind din inșconștient iar arta criticului nu este de a distruge, de a critica fără măsură ci de a încerca, cu dragoste, să deplaseze privirea critică a creatorului, astfel încît el să nu se repete, să evolueze.

În ceea ce privește inflația, cred că ea este un fenomen editorial care nu poate fi influențat de critică.

M.C. – În prezent conceptul de literatură de copii se lărgește la cel de cultură pentru copii care ia în considerare toate practicile

Tomi Ungerer, *Cei Trei bandiți, Paris, L'Ecole des loisirs, 1968*

multimedia, jocul, produsele derivate – jucării electronice, cărți de joc, benzi desenate, desene animate, filme, seriale televizate, parcuri de distracții etc. Acest din urmă concept îl va înlocui pe primul? Care ar fi pericolele și avantajele acestui fenomen?

J.P. – Copilul zilelor noastre trăiește între video-sferă și ciocolată. S-ar părea că în

ultimii doi ani bibliotecarii semnalează că cititorii copii vin mai rar la bibliotecă și stau mai mult în fața ordinatorilor. E poate o schimbare de civilizație în care cartea pierde din importanță. Totuși, eu cred, cartea nu poate fi înlocuită, cartea va rezista, va dura, va fi ajutată de noi forme de lectură, adică ce-ul, ordinatorul. De altfel, fenomenul e reciproc și e interesant de observat că va consuma mai bine ordinatorul copilul care a fost format prin lectură, lucru valabil și în cazul televiziunii. Aici intervine rolul părinților și al profesorilor.

Care ar fi pericolul video-sferei? Neputința de a lua distanță față de imagini, de a se

lăsa înghițit de ele.

M.C. – Cum vedeți în acest caz pentru copilul viitorului dorința și intimitatea de lectură?

J.P. – Cred că cititorul copil poate foarte bine să se retragă undeva într-un colț și să savureze lectura, chiar și noaptea și asta s-a văzut în cazul cărților cu Harry Potter care i-au readus la lectură pe mulți copii. De altfel în biblioteci, în unele librării se amenajează colțuri speciale pentru citit.

A consemnat
Muguraș CONSTANTINESCU

Eseu

Războiul din ochi și pacea din ureche

Nu am curajul scriitorilor de sentințe lapidare. Altminteri aș spune că în prologul celor *O mie și una de nopți* dezastrul începe prin ochi, se repară prin ureche și atât. Din lașitate, am să înșir câteva cuvinte cu iz de explicație. Fratele cel mic, Șahzaman, stăpînul veacului și al timpului, vede fața ascunsă a palatului său, reversul strălucirii, lumea întoarsă pe dos. Soția lui se desfată în miez de noapte cu un sclav negru. Albul se unește cu negrul. Susul îmbrățișează josul. În lumina zilei stau echilibrul și fastul curții regale, ierarhia de nimic tulburată. În profunzimea nopții stă dezordinea sau altă ordine, intolerabilă, pe care șahul o taie cu sabia. Memoria răului văzut este atât de vie încît șahul își schimbă înfățișarea. Galben la chip, slab, întunecat de tristețe, Șahzaman refuză să se elibereze prin cuvânt, ascunde cauza răului. Semnele suferinței sunt vizibile. Ochiul află în parte. Cunoașterea întregă se va petrece între gură și ureche, odată ce regele va vorbi. Trupul arată în prezentul imediat ceea ce sufletul și mintea, posesoare ale trecutului, refuză să dezvăluie și să vindece. Împăcarea cu sine și cu lumea se produce abia în urma unei noi întâmplări văzute. Fratele mai mic își vede cumnata precurvînd cu un sclav negru și se înșeninează, pentru că delictul i se pare mai grav decît propria lui nenorocire. Era insuportabil să fie singur în durere, pe culme. Acum în vârful durerii stă fratele mai mare. Cei doi frați se hotărăsc să-și lase împărățiile în seama vizirilor și să devină drumeți anonimi în căutarea unei nefericiri mai înalte decît a lor. Dacă nu vor găsi o înșelăciune mai cumplită, se hotărăsc să moară. E important să observăm că Șahriar aude din gura lui Șahzaman istoria adulterului, dar ține mai presus de orice să vadă cu ochii lui. Calitatea de martor vizual este obligatorie. Nici o clipă nu le-a trecut prin minte strălucirilor șahi să caute o femeie cinstită. Ei nu caută binele, ci vindecarea parțială a răului, printr-un rău mai mare, urcă scara răului, ca tine și ca mine.

Unicul mod de cunoaștere este cel vizual, care pretinde trăirea directă, timpul prezent și spațiul larg. Te încredințezi văzând cu ochii și umblînd. Nu poți cunoaște stînd acasă. Cum știți, urmează execuțiile. Timp de trei ani, Șahriar răpește noapte de noapte fecioria unei tinere supuse și o ucide la ivirea zorilor. Repetiția maniacală a asasinatului interzice viitorul, în care se putea instala adulterul, dar și maternitatea.

Fratele mai mic dispare ca prin farmec din poveste, iar Șahriar devine unic posesor al fecioarelor virtuozitate.

Șeherezada povestește doar în întuneric și, la ivirea zorilor, se oprește sfioasă. Povestea pătrunde în trecutul nevăzut, cu neputință de văzut, se mișcă în sistemul poveștilor, se leagă neapărat de altă poveste și îl leagă pe ascultător, obligându-l să iasă din ritmul dement al nopților identice și să descopere o altă putere decît cea a ochiului. Cuvintele "văd" în timp și aduc pacea pe care ochiul n-o poate instaura. Cruzimea întâmplărilor văzute este alta decît a întâmplărilor spuse. Cele din urmă produc salvarea și pacea, în vreme ce primele aduc disperarea și moartea. Cultura arborescentă a auzului e suverană în povestirea-prolog. Spun auz, fiindcă Șeherezada, cunosătoare desăvârșită a cărților, le transformă în pură oralitate nocturnă. De fiecare dată, după iubirea trupească urmează corpul nevăzut și protector al poveștii. Desigur, o astfel de așezare a vederii mai jos decît auzul nu ne face să uităm cunoașterea prin plecarea de acasă, prin călătorie eroică, a lui Sindbad, de pildă. Jocul între ochi și ureche, între cei patru pereți ai casei și lumea largă, între vizibil și invizibil are o mie și una de fețe. Dar, vezi tu, frate vitreg și geamăn, apaticul meu cititor, se ivesc zorii.

Șerban ANGHELESCU

La zece ani de la moartea marelui dramaturg de origine română, Editura Gallimard a tipărit ediția franceză a cărții lui Marie-France Ionesco, *Portrait de l'écrivain dans le siècle. Eugène Ionesco 1909-1994*.

Ediția românească a cărții, *Portretul scriitorului în secol. Eugène Ionesco 1909-1994*, a apărut anul trecut la Editura Humanitas în traducerea Monei Tepe-neag, beneficiind de o ilustrare fotografică mult mai bogată decât ediția franceză.

Astfel, având acum în față ambele ediții, putem să deslușim mai bine intențiile autoarei și, în același timp, să apreciem posibilele efecte ale demersului său.

În Franța, volumul semnat de Marie-France Ionesco a fost lansat la Paris, în transmisiune directă pe Radio France Culture, cu ocazia unei dezbateri publice organizată pe 19 octombrie la El Sur și consacrată teatrului lui Eugène Ionesco, României în general. Alături de autoare, moderatorul dezbaterii, Jean Lebrun, i-a avut ca invitați pe André Godin, istoric al religiilor și director de cercetări la CNRS, pe actorul Hugues Quester, care joacă acum în *Rinocerii*, și pe regizorul Georges Werler, autorul celei mai recente montări a piesei *Regele moare* la Teatrul Hebertot, avându-i în distribuție pe Michel Bouchet, Juliette Carré, Valérie Karsenti, Jacques Echântillon, Zabor și Nathalie Niel.

Numărul pe luna decembrie 2004 al revistei „Lire” a publicat, sub titlul *Les belles amoureuses* („Trois femmes éclaircissent l'intimité de leur mari ou père: Greene, Simenon, Ionesco”), următorul comentariu al lui Michel Grisolia la cartea în discuție aici: „Eugène Ionesco nu avea decât prieteni. Cu toate acestea, câte procese de intenție nu i s-au intentat, mai ales pentru greșelile de tinerețe, așa-zisele simpatii fasciste? Pentru a răspunde detractorilor, Marie-France Ionesco a scris un fel de scrisoare de dragoste, dar și de punere la punct. Mai mult decât o hagiografie, este vorba de un eseu despre marele dramaturg, despre care se spune că nu aprecia o operă decât în funcție de «gradul de demonism» pe care îl conținea. Să fie vorba de o provocare? În momentul de față, când noile montări cu *Regele moare* și *Rinocerii* reprezintă adevărate triumfuri ale sezonului teatral, este salutară apariția acestui mic volum, scris într-un stil percutant, fără patimă, dar cât de pasionant!”.

Cartea semnată de fiica lui Eugène Ionesco și dedicată

regretatei Irina Nicolau a avut ca punct de pornire intenția Gabrielei Adameșteanu de a realiza în iarna anului 2002 un interviu cu Marie-France Ionesco (a se vedea, în acest sens, suplimentul „22 literar”, nr. 29/3-9 septembrie 2002).

Între timp apărând cartea Martei Petreu, *Ionesco în țara tatălui* (Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2001) și cea a Alexandrei Laignel-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionesco: l'oubli du fascisme* (ediția franceză: PUF, 2002; ediția românească: Editura Est, 2004), proiectul interviului nu numai că s-a

tr-o expunere clară și percutantă, să deceleze esența metafizică a operei lui Ionesco. Prin invocarea unor simple fapte biografice, printr-o interpretare clară și argumentată a textelor, ea schițează un portret nou al omului Ionesco, reușind, mai ales, să prezinte opera lui Ionesco într-o lumină inedită. Dincolo de polemică, acest portret, care cuprinde multe documente inedite, are semnificația unei prețioase relecturi a întregii opere a lui Ionesco”.

Aceeași dublă interpretare a demersului lui Marie-France Ionesco: de *răspuns polemic* în

Consider și eu că, în momentul de față, putem interpreta *altfel* această carte, anume excluzând din start atât premisa lecturii polemice, cât și pe cea a posibilului partizanat filial, astfel încât câștigul sufletesc și intelectual – pentru cititorul și spectatorul teatrului ionescian – nu poate fi decât înzecit.

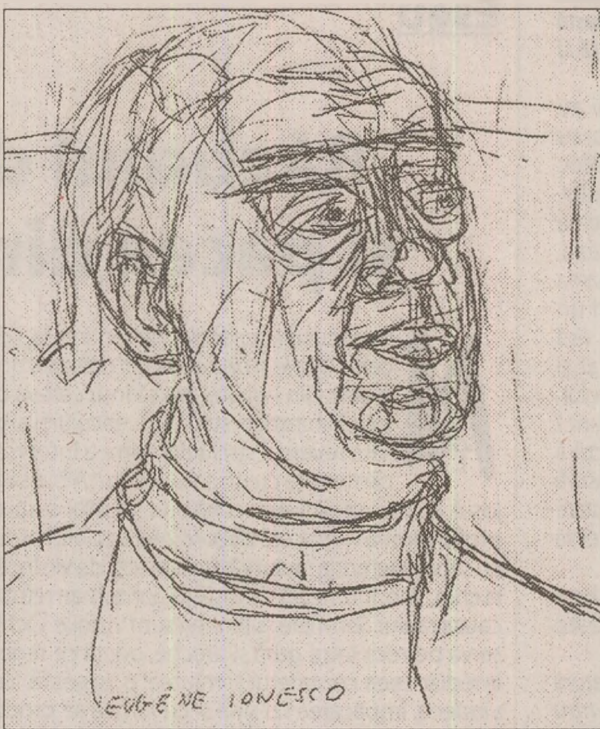
În primul rând, cartea semnată de Marie-France Ionesco a apărut și în contextul unor excepționale eforturi de recuperare și valorizare în România a gândirii și operei dramaturgului, din păcate căzute în umbra spectacu-

France Ionesco îl reprezintă portretul inedit al unui om care a marcat și, la rândul său, a fost marcat de veacul în care a trăit și a creat. „Opera sa – afirmă autoarea – este înainte de toate existențială, iar discursul său exprimă o constantă tensiune dramatică. Întreaga sa operă, inclusiv *Nu*, reprezintă o regizare a conflictelor și întrebărilor spirituale, etice și afective”.

Întreprinsă cu spirit liber, călătoria în fascinanta țară *Ionesquie* ne dezvăluie peisaje sufletești și intelectuale mai puțin vizitate. Am descoperi astfel, printre eboșele clasicului portret al „părintelui teatrului absurdului”, pe tânărul baudelairean, autor al tezei neterminate *Le thème de la mort et du péché dans la poésie française depuis Baudelaire*, pe cititorul îndrăgostit de Alain Fournier („maestrul adolescenței mele literare și visătoare”), de Flaubert, Dostoievski sau Proust („Proust spunea lucruri pe care eu însumi le simțeam, dar nu reușeam să le exprim”), dar mai ales pe truditul asupra *Filocaliei*, a operei lui Dionisie Areopagitul sau cea a Sfântului Ioan al Crucii („Printre cărțile care m-au influențat cel mai tare, care mi-au vorbit despre lumină, se numără cele ale bizantinilor din secolele XII, XIII și XIV, isihastă, precum și *Biserica rusă* a lui Arseniev”).

Capitolul *Les «divres phares», les influences littéraires d'Eugène Ionesco* – poate cel mai surprinzător din *Ionesquie* –, descriind etapele formării spirituale și intelectuale, afinitățile și selecțiile literare ale viitorului celebru dramaturg, îmbogățește firul călăuzitor al cărții scrise de Marie-France Ionesco, care urmează a fi depănat după cele șase teme gândite, așa cum am precizat deja, de Gabriela Adameșteanu: Eugène Ionesco „sofist”, „manierist”; originile materne ale lui Eugène Ionesco; exilul; Eugène Ionesco la Vichy; Eugène Ionesco și România; relațiile lui Eugène Ionesco cu Cioran și Eliade.

Multe din trăsăturile acestui portret ionescian sunt deosebit de rodnice pentru posibile exegeze viitoare. Printre acestea, aș remarca în primul rând interpretările oferite de Marie-France Ionesco, care invocă lungi citate din opera tatălui, asupra unor concepte devenite clișee în exegezele ionesciene, precum *incomunicabilitate*, *absurd*, *criza limbajului*, la modă în 1950, precum erau în 1940 *autenticitatea* și *experiența*. „Pentru mine – declara Ionesco în legătură cu *Cântărea cea chelă*, într-o convorbire cu Claude Bonnefoy – nu era vorba nici de incomunicabilitate, nici de singurătate. Dimpotrivă. Sunt pentru singurătate. Se spune că

Comentarii critice

Călătorind prin Ionesquie

amplificat cu teme „fierbinți” privind, în principiu, etapele destinului românesc și opțiunile politice din tinerețe ale lui Eugène Ionesco, în contextul întregii generații '27, dar a și fost, într-o mare măsură, „deturnat” de la scopurile sale inițiale. Faptul este apăsător pus în evidență chiar în prezentarea editorului de pe cea de-a patra copertă a ediției franceze: „În ultimii ani, interesul unora pentru tinerețea petrecută în România a marelui dramaturg și om de litere francez Eugène Ionesco a condus la numeroase interpretări eronate ale traiectoriei sale. Drept reacție, fiica sa, Marie-France Ionesco, a scris un memoriu concis în apărarea părintelui dispărut în urmă cu exact zece ani. De la bun început, precizările lui Marie-France Ionesco își iau drept țintă erorile și reaua-credință a unei acuzații – potrivit căreia Ionesco ar fi avut simpatii fasciste – care are semnificația mai degrabă a unui proces de intenție decât a unei cercetări biografice valabile. Încetul cu încetul însă, cartea se transformă într-un veritabil eseu biografic. Marie-France Ionesco reușește ca, prin-

particular la cărțile menționate, la opiniile privind atitudinea lui Cioran, Eliade sau Ionesco față de opțiunile lor politice de tinerețe, în general, și de *apărare* a ilustrului părinte, a dominat articolele și recenziile la apariția ediției românești de la Humanitas, lansată la Institutul Francez din București. Studiul în două episoade *Ionesciada*, apărut în numerele din aprilie și mai 2003 ale revistei „22” sub semnătura lui Mircea Iorgulescu, propune însă o lectură aplicată și competentă a *Portretului scriitorului în secol*, considerat drept un exercițiu de „critică prin călăuzire” prin biografia și opera ionesciană: „așa cum s-a ferit să adopte postura de fiică, așa cum a evitat să intre în rolul de avocat, deși avea de răspuns unor rechizitorii de procuror, Marie-France Ionesco s-a dispensat și de pomposul echipament critic de protocol al specialistului de paradă. Ca orice veritabil cunoscător, ea știe că simplitatea nu se confundă cu simplificarea și că de fapt critica, în sensul său cel mai adânc, este o formă de călăuzire către esențialul unei opere”.

lăzităților unor teme precum cele abordate de cele două autoare menționate. La loc de cinste se află, fără îndoială, efortul susținut al lui Dan C. Mihăilescu de a oferi, la Editura Univers, o nouă traducere-interpretare a pieselor lui Ionesco, precum și traducerile și reeditările de la Humanitas (*Sub semnul întrebării*, *Antidoturi*, *Prezent trecut, trecut prezent*, *Între viață și vis*, *Nu*, *Note și contra-note*, *Jurnal în fărâme*, *Căutarea intermitentă*, *Război cu toată lumea*), dar mai ales seria de teatru ionescian propusă de Vlad Zografi și Vlad Russo și ajunsă la volumul VI (*Rinocerii. Noul locatar*), fără îndoială un eveniment de excepție al vieții culturale din România.

În al doilea rând, șansa de a se fi aflat în acea specială proximitate datorată relației părinte-copil, precum și de a o rememora și a o descrie la anii maturității, nu denaturează – prin deformări sentimentale – probitatea științifică a acestui *omagiului moral și intelectual* al fiicei lui Eugène Ionesco.

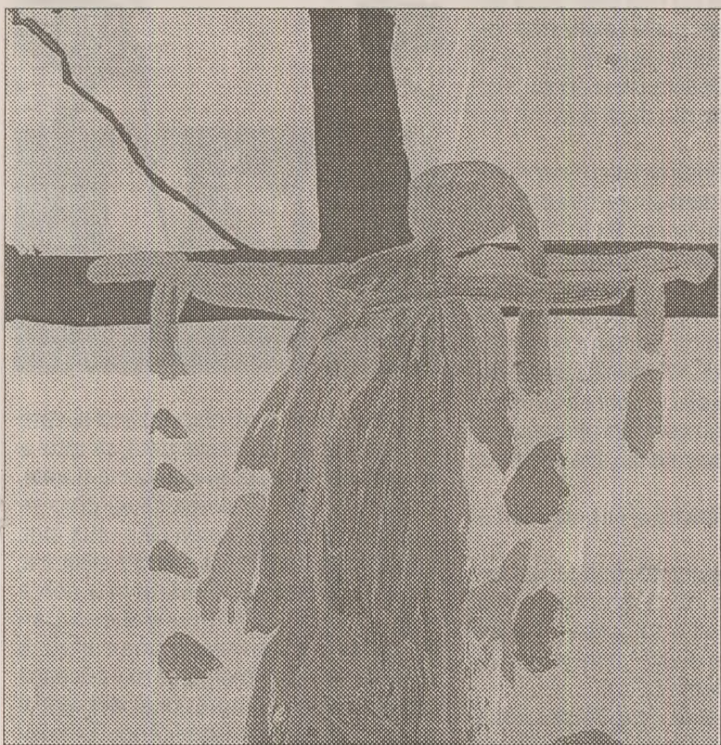
Așa cum afirma și editorul de la Gallimard, supremul câștig al demersului întreprins de Marie-

teatrul meu este o plângere a omului singuratic care nu poate să comunice cu ceilalți. Cătuși de puțin. Se comunică cu ușurință... [Cântăreața cheală] era expresia insolitului, a existenței văzute ca un lucru absolut insolit. Există un grad de comunicare între oameni. Își vorbesc. Se înțeleg. Tocmai asta e stupefiant. Cum se face că ne putem înțelege între noi? Faptul că ne înțelegem, asta nu mai înțeleg eu".

Așadar, portretul ionescian de „clown metafizic” – căruia îi putem adăuga caracterizarea cioraniană: „C'est Charlie Chaplin

aflat în spatele umorului, absurdului sau scepticismului ionescian (care îl apropie nu numai de Cioran, dar și de acel *Homo religiosus* al lui Mircea Eliade) - mi se pare a fi tușa definitivă a *Portretului scriitorului în secol*. Această ipoteză legitimează, în viziunea portretistului, abordarea ionesciană a istoriei ca „teatru de proastă factură” și, mai presus de toate, explică semnificația *exilului* din biografia dramaturgului: „Exilul înseamnă deci a trăi într-o lume fără sens, degradată, desacralizată, căreia Eugène Ionesco îi opune «lumea împlinită» dina-

qui aurait lu Pascal” - este explicat de Marie-France Ionesco prin apartenența spirituală a lui Ionesco la familia adeptilor *gândirii intuitive*, după celebra împărțire între cele două tipuri de gândiri: discursivă și intuitivă, practică de Benedetto Croce, pe care Ionesco însuși îl indica drept una din principalele influențe din perioada în care se „încerca” în critica literară. „Dimensiunea gravă” a măștii este analizată inclusiv prin intermediul caracterizărilor făcute lui Ionesco de către colegi din propria generație (Mircea Vulcănescu și Emil Cioran), dar mai ales prin avansarea de către autoare a unor inedite ipoteze critice. Printre acestea, de menționat sunt racordarea retoricii ionesciene la curentul platonician, apoi sugerarea unui „manierism” al discursului din operele sale de tinerețe și, în special, punerea în valoare a unei „tematici a alternanței lumină/întuneric, zbor/cădere, tăcere/vorbărie”.

Tema căutării luminii paradisiace - constantă a biografiei spirituale a lui Eugène Ionesco, inclusiv la nivelul credinței religioase, dar și motivație a tragismului

inte de cădere, care nu poate fi regăsită decât prin har”.

Portretul lui Eugène Ionesco, purtând semnătura lui Marie-France Ionesco, va figura de acum încolo în galeria exegetică ionesciană sub semnul „antidotului” numit *éclairage de l'humour*. „Repet, fac literatură ca să regăsesc acea frumusețe, intactă, în noroi. Și cărțile, și piesele mele sunt o chemare, expresia unei nostalgii, caut o comoară scufundată-ntr-un ocean, pierdută în tragedia istoriei. Ori, dacă vreți, caut lumina și mi se pare că o găsesc, când și când. Din cauza asta nu numai că fac literatură, din cauza asta m-am și hrănit cu ea. Căutând mereu acea lumină adevărată de dincolo de tenebre. Scriu în noapte și spaimă, luminat la răstimpuri de umor. [J'écris dans la nuit et dans l'angoisse avec, de temps à autre, l'éclairage de l'humour]. Dar nu lumina aceasta, nu lumina aceasta o caut. Piesa de teatru, confesiunea intimă sau romanul rămân sumbre dacă, după ce am străbătut tenebrele, nu dau de lumină”.

Monica JOIȚA

Lipatti după 54 de ani

● În „Le Nouvel Observateur” nr. 2086, Jacques Drillon face pe o pagină întreagă elogiul lui Dinu Lipatti, cu ocazia apariției la Casa de discuri Membran Music-Codex a unui cofret cu patru CD-uri, conținând muzică de Bach, Mozart, Chopin, Ravel, Schumann, Scarlatti, Grieg, Brahms și Liszt în interpretarea pianistului român, dispărut la 33 de ani, în 1950. Citindu-l pe Daniel Barenboim, care scria în „Le Monde” că profunzimea, transcendența și umanitatea lui Lipatti sînt acum concepte în declin și că un pianist de talia lui n-ar mai fi posibil azi, cronicarul afirmă că „Lipatti e arta pianistică la vîrsta sa clasică și pe culmea ei [...], o chestiune de ușurință, eleganță și naturalețe, de iubire, fără îndoială, și de înțelepciune. Arta lui scapă gravitației, după cum spunea Karajan, te înalță în aer [...]. Lipatti era contrariul unui histriion, cu un pianissimo desăvîrșit. Ajunge să ascuți *Sonata a treia* de Chopin, interpretările lui din Scarlatti sau *Concertul* de Schumann, pentru a înțelege ce înseamnă virtuozitatea. Dar nu virtuozii ne lipsesc. Ceea ce îl face unic e ductilitatea frazei, perfectă punctuație, modul de a înainta fără ezitare, autoritatea calmă, niciodată sufocantă,

niciodată sărăcitoare. Și rotunjimea sunetului, perfectă distribuie de umbră și lumină. Nici un truc, nici o trișerie. Doar muzică, muzică adevărată, în interpretări de referință”.

Prăbușirea casei Suhrkamp?

● Siegfried Unseld, PDG al Editurii Suhrkamp, a murit în octombrie 2002, la 78 de ani și i-a lăsat moștenire prestigioasa firmă soției tinere, cu care se căsătorise în 1990, Ulla Unseld-Berkewicz. Noua patroană a fost contestată și a urmat un exod al redactorilor, al mai multor autori ai casei, precum și al unor membri ai comitetului editorial, între care Jürgen Habermas. Presa a vorbit chiar despre sfîrșitul „culturii Suhrkamp” (expresie inventată de George Steiner, evocînd gîndirea dominantă în RFG între 1966-

1989). Văduva e antipatizată și fiindcă - sub influența ei, Siegfried Unseld și-a dezmoștenit fiul din prima căsătorie, Joachim, care, spun gurile rele, avusese și el o legătură amoroasă cu Ulla. Joachim a fost nevoit să-și creeze propria editură, Frankfurter Verlagsanstalt. În cei doi ani de cînd conduce cea mai cunoscută editură germană, Ulla Unseld-Berkewicz n-a mai înregistrat succese, fiindcă, pe de o parte, cei mai importanți colaboratori au părăsit firma, pe de alta - nu se prea pricepe în domeniu.

Marin Karmitz, editor

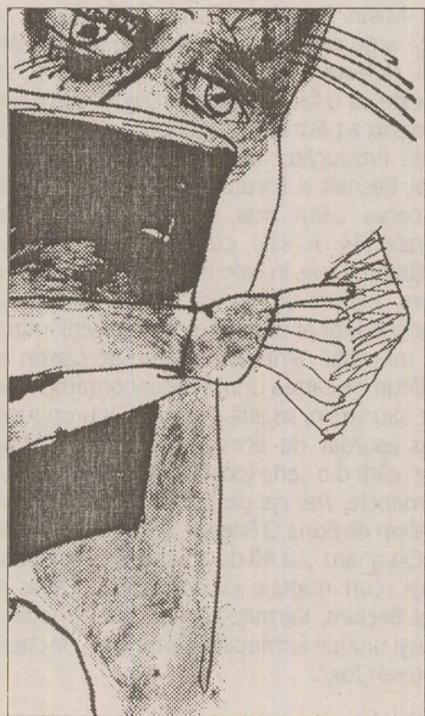
● „Astăzi, în Franța, adevăratul ministru al Culturii este el”, scrie „Le Nouvel Observateur” despre Marin Karmitz, născut în România în 1938. Și argumentează: „fiindcă de mai multe decenii slujește arta cea mai exigentă și se străduiește să o facă populară. Din trecutul său șaizeciotist a păstrat ce e mai bun: entuziasmul militant”. Producător al filmelor lui Kieslowski, Chabrol, Resnais și Bartabas, distribuitor aflat la conducerea celui mai mare lanț de cinematografe (44 de săli), creator al complexului MK 2 Bibliotheque, în care filmul se întîlnește cu literatura, pictura și muzica, Marin Karmitz a devenit și editor al unei originale colecții intitulate „A mi-mots”. Sînt niște casete de carton în care, alături de cartea unui scriitor contemporan francez sau străin, se află și un DVD cu un lung interviu acordat de acesta canalului TV Arte. Primele cărți din serie (costă 12,99 euro fiecare) sînt romanele *Trei cai* de Erri de Luca, *Decembrie nebun* de Edna O'Brien și *Terasă la Roma* de Pascal Quignard. „La 40 de ani după ce a realizat el însuși scurt metraje cu Marguerite Duras și Samuel Beckett, Karmitz rămîne fidel imaginii, textului și uniunii fermecate dintre ele” - încheie „Le Nouvel Obs.”.

post-restant de Constanța Buzea

Ar fi cazul, ar fi și timpul să vă scutiți, și să ne scutiți de stres. Insistența cu care ne bombardăți săptămânal cu producții de un ridicol constant, spune totul despre starea nesănătoasă în care vă complaceți și care s-a accentuat îngrijorător în lunile din urmă. V-am dat, în timp, mai multe răspunsuri transparente sperând într-o ameliorare. Textele dvs. n-au dat semn că ați fi înțeles corect mesajele. Ați recurs, în sfârșit, la a introduce în plic, lângă versuri, și câteva fotografii-color, gest care ne-a stupefiat. Frumusețea și curățel fiind, de ce n-ați fi încercat-o și pe asta, ca să ne schimbați prin imagine, părerea proastă. Numai că efectul s-a dublat, în rău, prostul gust și-a lăsat dimensiunile, iar ispita de a vă arăta cu brutalitate fața situației, a învins. Căci nu aveți în ceea ce scrieți nimic demn de a fi luat în considerație, nici măcar un vers ca lumea, care să ne lase speranța în funcțiune. Cele câteva rânduri de dată recentă cu care ne-ați dat semn că nu sunteți nici pe departe mulțumit de tratament, ne-au convins că sunteți într-adevăr un caz și rar și trist, un unicat, de fapt, în materie de incultură cu ifose, imposibil de convins cu bun simț și cu mijloace civilizate că avem de-a face cu un antitalent. Epistola începe abrupt, zidită ca un poem: „Nu sunt homosexual/ Nu sunt hoț/ Nu sunt mincinos/ Iubesc platonic.” – de parcă v-ar fi întrebat cineva ori v-ar fi acuzat de toate acestea. Apoi: „Vă rog să-mi dați dreptul la replică./ Deci numai vă rog./ Dacă nu puteți, nu-i nimic.” După care, necunoscând a vă fi luat vreodată acest drept, am așteptat să găsim, în continuare, *replica*. Și negăsind-o decât într-o formă ascunsă, probabil, am transcris mai departe întocmai: „Și așa sper că a treia oară/ Ve-ți înțelege”... (Măcar atât să aflați și să rețineți ca din partea noastră, că *veți* se scrie întotdeauna fără liniuță!)

Mai departe: „Mă duc la cenaclul Columna. Am fost la cenaclurile Lit. ... (?) și/ Am trimis versuri domnilor: Grigurcu, Păunescu/ A. Ștefănescu, dumneavoastră, Dinescu,/ concursuri de poezie. etc.” Aici era de așteptat să ne lămurim ce efect au avut trimiterile dvs. asupra susnumiților, ori dacă, Doamne ferește, ele au rămas fără vreun ecou semnificativ. Nu găsim în acest sens nici o silabă lămuritoare. Ați pierdut din vedere s-o faceți. Dacă n-ați putut, nu-i nimic. Scrisoarea urmează cu un pasaj cel puțin bizar: „Vă rog măcar să încercați să înțelegeți că un yoghin, un judoka nu răspunde decât așa”. Pe locul convenit semnăturii, numele, prenumele și pseudonimul și semnul de recunoaștere pe Internet, destul de măzgălit. Totul pare a se lumina într-un P.S. din care aflăm că sunteți: „redactor la 7 zile/ fost consilier juridic/ fost electrician/ fost dispecer, fost student, masterant - acum”. Și mai există un P.S. plasat în subsolul unei pagini cu versuri. Iată-i conținutul: „Am auzit că lui Carmen Șerban îi trebuiesc versuri. Mă ajutați? Ce trimiteți. Am citi în *As verde*. Impresionant”. Nu ne vine a crede. Cum v-ați gândit să fiți ajutat? Cel mai simplu ar fi, dar așa ceva nu se face, să înghesuiți într-un singur plic mare plicurile dvs. cu cele 45 de texte trimise nouă, și, timbrând, să le expediem într-o veselie, ca din partea dvs. numitei Carmen Șerban. Ne îndoiim însă că modalitatea aceasta nu vă dezgustă, totuși. Cu fotografiile-color cum procedăm? Că sunt de efect. În fine, ar mai fi două însemnări pe colțul paginii, și care ne bagă definitiv în ceață. Prima: „Pentru Liviu Guță - please/ (nu știu engleză) sunt român - creștin-ortodox P.S.D.-ist fost M.E.R. și A.P.R.” Și a doua: „Pentru Adi Minune (piticu dracu că bine mai cântă!) v-am zis că-s român scuze!” Punctuația deficitară, cu onoare vă aparține. Iar acum urmează, zicem noi, momentul festiv al ornării tortului cu câteva bomboane-versuri: „Minunea mea de zi cu zi/ Ce strălucește fără parazi/ Ce-mi umplu sufletul/ Cu tot și mare cântul”; „Liniște în zori/ Lumina-n noapte/ Scurtă uară/ Mii de fapte.” Apocalipsă ratată/ Eu niciodată/ Nu o să cred/ Că e o nimfă/ Persidă-n cer/ Nui un mister/ Ce e nebun/ Și n-are creier/ Aburcă-n soare/ N-are o zare/ Și n-are colorit/ Până la mare”; „Lungi sunt drumurile/ Mari se nasc manelele/ Lipsesc la noi fete/ Poate cântecele de moașe/ Nașii ne-au fost lăutari/ Moșii ne-au fost avocați/ Rudele ne-au fost generali/ Miniștri, doctori, inspectori fiscali/ Inspectori generali școlari/ Adeseori ingineri/ Aplecați profesori/ Mari oratori/ Lângă învățătură/ Multă cultură/ Mare durere/ Și multă miere”. Fără aceste câteva exemple, fiți și dvs. de acord, ne-ar fi rămas să pară rândurile de la început ca niște inflamante afirmații nefondate. Așa însă, de față cu însuși neantul, parcă începem a vă înțelege, cum și spuneți în reproșul cu grație voalat, izvorul prolixității și accentele specifice, pe care ați scăpat din vedere să le puneți (*drumurile* rimând cu *manelele*.) Vă mulțumim! (Petre Vulcan, Tg. Jiu-Gorj) ■

cronica tv

Revelionul neputințelor televizate

Ay, ce Revelioane interesante ne-au transmis televiziunile! Totul în direct, totul natur. Realizatorii și prezentatorii își imaginaseră că 98,3 la sută dintre telespectatorii români au insomnii, umblă pe acoperișuri și se sinucid fiindcă li se transmit prea puține glume idioate, gaguri ieftine, sau poante la care se râde sub amenințarea Kalashnikovului. După această noapte de revelion, viața va intra în normalul ei și nu vor mai fi nici probleme de ordin demografic, pentru că spontaneitatea nu mai este ucisă de programe rigide, iar marile valori artistico-umoristice nu mai sunt sugrumate în mod barbar sistematic. Dezlanțuirea neputințelor a fost superbă, ba nu, de-a dreptul de comă...

Ceea ce s-a și întâmplat cu soacra lui Haralampy la ora zero și-un minut după ce a sărutat micul ecran fix în dreptul răcnetelor domnului președinte Băsescu în Piața Universității. Moment care a emoționat-o atât de profund, încât a mai sorbit de două ori din paharul cu vin în care se afla pălincă de 70°, oferit cu parșivie de Haralampy și a plecat spre casă ieșind pe ușa de la balconul nostru fără balustradă...

Am vrut să-i atrag atenția, însă prietenul a strigat:

–Mă, bade, e fericită și-i bunul meu – nu te băga!...

...Domnul președinte continua să urle „în direct” spre mulțime asemenea unui viteaz căpitan de cursă lungă aflat pe coverta unui vas în derivă¹, spre echipajul duhînd a rom „Jamaica”...

Dar cine mai avea timp să se teamă de-un eventual naufragiu? Păi, ce? La noi dădeau năvală *tsumanele* asiatice? Din reportaje tv, aflăm că pe plaiurile Mioritei (cu mii de hectare lăsate în pârlogire), lumea era fericită, țărani aruncau laptele în loc să-l dea la stat pe un sferd din prețul de la piață, pensionarii făceau comerț ilicit cu surplusul de medicamente primite gratis, PIB-ul crescuse atât de mult în 2004, că nu mai lăsase loc să crească și nivelul de trai, dovedind astfel că, în capitalism, concurența e dură și scapă cu viață cine poate... Și-apoi, nivelul de trai nici măcar nu era cine știe cât de interesant și de important pentru telespectatorii...

Televiziunile erau în clocot aducându-ne torente de noutăți; unii crainici, conectați cu fiecare fibră la „moment”, ne spuneau de două ori același cuvânt lăsându-l până la urmă naibii; reportajele ne arătau cum pe cerul patriei se zbeugiau fermecător focurile de artificii, în vreme ce, pe pământul străbun, petardele și bombele artisanale își făceau datoria tradițională trimițând la urgență cam câte un rănit la mîia de locuitori; noii locatari de la Cotroceni și Palatul Victoria făceau declarații conform cărora singura perspectivă a românilor era aceea de a da în obezitate, colesterol, diabet și cu puțină voință, în icter negru, printre altele spunând că foștii guvernanți și pustiiseră birourile unde gândiseră vreme de patru ani la binele țării, urmând ca în următorii x ani acest bine să se materializeze²... Proaspeții demnitari, în orice caz, cu mult mai gravi și mai responsabili decât *pesediștii*,

raportau către țară, răspunzând la câte o întrebare, evident televizată, că totul e pregătit pentru ca prosperitatea să-și arate, în sfârșit!, colții. E drept că ici-colo se mai anunța amenințarea câte unui tarif, impozit, sau taxă (4% la energie electrică, 5% la gaze naturale, 34% la abonamente telefonice etc.), dar, în urletele lui Dan Negru de la blindata și imuna emisiune *Ciao Darwin*, cine mai sta să mai priceapă ceva? Apoi, ne-a impresionat demențial (vorba lui Haralampy) faptul că noul Executiv s-a întâlnit la Sinaia, singurul loc-cadru unde membrii săi au putut să aștepte, emoționați, că sunt colegi de serviciu – la București, de exemplu, fiind prea... eterogeni.

Nici noi nu ne mai pricepeam mare lucru unii pe alții: Haralampy bolborosea ceva în hieroglife căutând telecomanda pe sub șifonierul în care nevastă-sa interpreta o *manea* încercând să-l imite pe Adrian de Vito (?) și pe Nicolae Guță la emisiunea pe care o realiza cu aplomb la Etno Tv. Spre ziuă s-a întors din balcon și soacra lui Haralampy care s-a minunat:

–Adică, cum, mamă-soacră? N-ai căzut de pe balcon? Ay, trăzni-m-ar!

Niciodată n-am văzut un om mai dezamăgit, așa că l-am consolatat:

–Liniștește-te, dragul meu și bucură-te că seamănă simultan cu domnul consilier T. Stolojan și Traian Băsescu când îi plânse se sfâșietor pe umăr³.

–Și cu domnul Marko Bela nu, dacă ar cere pentru UDMR funcția de prefect pentru toate județele din Transilvania?

Acesta e Haralampy sub efectul pălincii...

Note explicative:

¹ Am spus eu că ar fi vorba despre România? „E o minciună în falș”...

² De fapt, am glumit: așa ceva nu se poate întâmpla.

³ La sfârșitul unei petreceri de revelion, orice asemănare cu persoane reale se vede dublu...

Dumitru HURUBĂ

Schimbarea (la față) a României

Schimbarea (la față) a României este o sintagmă care dă sutelor de mii de compatrioți risipiți prin toată lumea un nou imbold să-și orînduiască destinul. Ca și acum 15 ani, în noaptea de decembrie 2004 românii au ieșit pe stradă după dialogul dintre cei doi candidați la președinția României, au fluturat drapele

mucegăite de vreme, s-a cîntat, s-a dansat. Telespectatorii, desfățați, au jubilat, dar, încetul cu încetul, o graniță netă a început să diferențieze retorica protagoniștilor. Alocuțiunile rostite pe rînd de Adrian Năstase și de Traian Băsescu au marcat o mulțime de deosebiri profunde, făcînd ca balanța celui de-al doilea să se aplece vizibil. La această tendință, Domnul Năstase, desprinzîndu-se de pragul tronului prezidențial, a vorbit în tonul unui medic legist care prezintă un certificat de deces. Viitorul țării fu împodobit cu date impozante, într-un buchet de vocabule înșelătoare. Cadența rostirii, pauzele, muzicalitatea, ca și ținuta neasemuit de elegantă n-au putut să-l scoată din capcanele întinse de un Băsescu sclipitor și poznaș. Cînd, ca un Moș Crăciun *de luxe*, și-a desertat sacul, s-a văzut că acesta era peticit. Statisticile măgulitoare pentru cei patru ani de guvernare n-au mai ținut.

Momentul acesta are o conotație surprinzătoare: granița dintre exil și patrie poate fi zdrobită. Fiii risipitori pot ridica pînzele... Întoarce-se vor spre limanul patriei? Concomitent, șobolanii care au moștenit după 1989 hambarele țării au fost cuprinși de neliniște.

Spre deosebire de alte state cu regim totalitar, care, în momente de importanță capitală pentru națiune, au cerut sprijinul emigrației, Bucureștii trimiteau „pe teren” poterași, informatori, făptași, provocatori și ucigași. Și după revoluție, conducătorii culturali au păstrat aceeași conduită față de cei plecați. Înfrățirea consumată între cele două extreme, bucuria regisirii, n-a fost pe placul nădărilor cu pretenții de cîrmuitori. Inițiative au fost multe. Regimul trîmbea sosirea oricărui emigrant coborît chiar pentru două-trei zile, nrolîndu-l în cohorte de propagandă proprie.

Votul poporului i-a adus față către față pe cei doi candidați care, la începutul discuției, păreau doi adversari foarte asemănători ca ținută și stil. N-a durat însă mult pînă fostul căpitan de vas s-a dovedit a fi timonierul așteptat. Domnului Năstase nu i-a rămas decît să mărturisească, într-un acces neobișnuit sinceritate, apartenența sa la campania celui ce în popor e numit „Talpa iadului”.

Amîndoi au vorbit, cu accente deosebite, despre încadrarea noastră într-o Europă atotputernică și nivelatoare. Pe cînd Traian Băsescu raporta națiunii programul propus, cerînd participarea tuturor cetățenilor, Adrian Năstase îi îndemna pe cei ce îl votaseră să-l confirme în funcția de lider, garantîndu-le că va ști el, ca fost demnitar experimentat, ce e de făcut.

Duelul dintre cei doi a continuat. Adrian Năstase, ridicînd puțin poala mantiei sale rozalii, sloboade în repetate rînduri un gînd proditor care i-a vînturat în ultimele săptămîni între Kiev și între Lvov și care, tradus în graiul său dulce, șochează:

„există două Români”. Ne închipuim că, dacă soarta nu-l împinge ușurel la culmea puterii, va proclama existența a patru Români, a opt Români ș.c.l.

S-ar putea ca, în cele din urmă, drumul său spre Bruxelles să devină un drum spre Emaus. Ceea ce i-o dorim.

E foarte instructiv să descifrezi în vorbele lui Traian Băsescu sclipirea unor gînduri constructive, care rectifică optica acestei promise adoptări de comunitatea baronilor occidentali. Încrederea în fidelitatea sa față de condițiile acceptate și contra-semnate nu ne diminuează – dintre puținele sentimente care ne-au mai rămas – demnitatea.

Diferite categorii de cetățeni pătrund în observația noastră de astăzi. Clasa de sus, a conducerii, capabilă de orice metamorfoză care ar aduce un profit material, în parte saturată de putere, vinde sau transferă, simplu, privilegiile la tagma subalternilor, cei care formează o parte a clasei mijlocii a societății, funcționăreimea, salariații, care pot fi deosebiți după felul cum își exercită serviciul, mereu cu un adaos de rîcă sau de dușmănie față de clientelă.

La polul opus apare exilul. Sînt cei care au amînat întoarcerea acasă și n-au gustat solemnitatea regisirii frate cu frate. Mormintele lor s-au răspîndit în toate colțurile lumii. Dar trecerea lor dincolo a lăsat urme în cărți, manuale, însemnări, memorii, tratate, versuri și proză. Tot lucrul lor, care leagă România de dinaintea de invazia bolșevică cu situația de azi, aruncă sămînța adevărului în țarina propice unei noi renașteri românești în văzul lumii.

O primă ochire în arhivele părăsite ne ajută să înțelegem că Domnul Adrian Năstase și tovarășii săi nu s-au mulțumit cu consolidarea geografică dată de istorie, ci au mărit dimensiunile lagărului în care fuseseră așezați românii deveniți apatrizi cu români din țară, care, crezînd în libertate, au preferat avatarurile surghiunului interior. Deschizînd porțile unei Româniîi integrale, președintele ales îi aduce în actualitate pe toți aceștia: și pe cei sălășluiți „pe celălalt mal al gîrlei”, dar și pe cei intrați într-un exil în propria țară. Președintele proclamă sfîrșitul domniei clanurilor și a căprăriilor, asigurîndu-se de sfătuitoari prieteni, în loc de ciracînaripați, inspectori ai adreselor culese de la bunici sau de la tațe.

Acum ne pregătim pentru a fi acceptați de țările europene. Intrarea noastră în Europa nu pregătește dizolvarea ființei spirituale a țării, nu este un obstacol pregătît gînte noastre latine. Consiliul atotputernic al Europei va înțelege însă mai greu, prin ochii evaluatorilor, Weltanschauung-ul nostru românesc, ca și blestemata tăcere a hrisoavelor în evenimentele esențiale, lipsa unei geneze cronometrate într-un descălecat fastuos, cu diplomele de rigoare. În ajutor ne va veni limba – studiată în multe centre culturale, care ne-a integrat în comunitatea romanică și de care depinde regăsirea trecutului în demnitate, ajungînd, în sfîrșit, să fim și să ne considerăm subiect al istoriei și nu numai obiect al ei. Atunci vom înțelege și noi formula lui Ștefan Teodorescu: „umanizarea geologicului”.

Paul MIRON

la microscop
de Cristian Teodorescu

Povestirile lui Laurențiu Ulici

Să acum mă enervez cînd mă gîndesc cum a murit Laurențiu Ulici. Otrăvit de o nenorocită de centrală de încălzire cu gaze. Acest om care părea să aibă darul ubicuității s-a întîlnit cu o moarte care nu-l aștepta pe el. Cînd Laurențiu lipsea din București și încercam să-i dau de urmă, prietenii comuni pe care îi întrebam dacă știu unde

este îmi indicau simultan localități aflate la mare distanță una de alta. Ulici avea o relație specială cu timpul și cu spațiul. Dispărea de undeva știind să rămână prezent acolo și după aceea, iar cînd apărea altundeva, aflai că se află acolo dinainte de a fi ajuns.

Pe Ulici îl însoțea un halou special, care i-o lua înainte pe unde se ducea și îi rămînea și în urmă în locurile de unde pleca. Avea o memorie de computer și o relație specială cu cei despre care scria. Le citea cărțile, dar voia să-i și cunoască. Era în stare să meargă în cine știe ce cătun, ca să-l susțină, la fața locului, pe cine știe ce scriitor care tocmai debutase. Dacă scria de bine despre un începător se simțea obligat să-l ajute după aceea. Mai avea și o lungă listă de poeți debutabili pe care îi urmărea dacă le remarcase măcar cîte o poezie pe la cine știe ce șezătoare literară.

Pe unde m-am dus cu el prin țară, de multe ori mai mult din simplă curiozitate geografică, îl vedeam înconjurat de tineri și mai puțin tineri. De cîte ori am împărțit camera de hotel sau pe la cei care ne găzduiau!... Dacă ajungeam seara, ne duceam în casa cuiva, om de încredere, unde discutam actualitatea literară și politică. Discuțiile astea nu se terminau înainte de două, trei dimineață. În convingeri, participanții erau tot mai îndrăciți politic și nu așteptau decît un semn. Ce semn era să le dea Laurențiu în '85 sau '86? În '87 făcea analize politice optimiste, dar cînd era întrebat direct „Ce facem?”, nu angaja pe nimeni în acțiune. Chiar dacă unii dintre cei cu care se întîlnea erau cunoscuți ca disidenți locali. Nu încuraja pe nimeni, dar nu l-am auzit vreodată să-i vorbească de rău pe Dorin Tudoran sau pe Paul Goma.

Zilele astea a apărut cel de-al patrulea volum din cronicile despre debutanți ale lui Laurențiu Ulici. Cea care a îngrijit această ediție e Aurelia Ulici, doamna care a știut să stea în umbra lui Laurențiu cu o distincție remarcabilă.

Pentru cine citește această carte, fără a fi prevenit, ea e o înseriere de cronici de întîmpinare din rubrica *Prima verba* pe care Laurențiu Ulici a ținut-o în *România literară*. Pentru cei care mai țin minte contextul vremii, cronicile cu care Laurențiu Ulici îi întîmpina pe debutanții vremii fac parte dintr-o cronică mai largă, despre lumea totalitarismului autohton.

Poate că mă înșel, dar Laurențiu percepea debuturile și ca pe un fel de picătură chinezească împotriva regimului. În cronicile sale el încuraja direcția antitotalitară știind să facă din asta o chestiune estetică.

Luînd aceste cronici la bucată, ceea ce rezultă la o lectură continuă e că Laurențiu Ulici a reușit să facă și o cronică de direcție, cu idei politice în privința debutanților săi, dar și una strict estetică, avînd judecăți valabile și astăzi. Unii dintre autorii despre care a scris au dispărut. Alții n-au depășit pragul promisiunilor. Pe vremea cînd Laurențiu publica aceste comentarii în revistă, fotografiam rapid textul, pentru a ajunge la judecata de valoare. Acum le-am recitat fără grabă, ca pe niște povestiri cu un singur personaj pe tema misterioasă a eternului început. Din întregul lor se croiește o lume, cu oameni care au rămas tineri, într-o miraculoasă insulă a timpului al cărei proprietar și-a găsit, sînt sigur, locul într-un rai al jucătorilor sentimentali de șah, pocher, belotă, după ce le-a lăsat scriitorilor dobînda marii lovături a vieții sale: chiria cazinoului din Casa Vernescu. ■

Bună dimineața, Israel!

Acesta este titlul – tonic – al unui newsletter săptămânal, editat de ISRO Press și difuzat prin Internet. În paginile lui electronice găsim informații de ultimă oră, redactate într-un stil simplu și atrăgător, despre viața evreilor din Israel și din România, ca și despre tot ceea ce face atingere cu problemele lor.

Sumarul, de o diversitate caleidoscopică, suscită interesul oricărui cititor de limba română (evreu sau neevreu). Uneori situația politică din România este mai clar – și în mod sigur mai succint – explicată în acest newsletter decât în presa românească. Totodată, face o impresie bună și inspiră încredere apărarea consecventă a cauzei evreiești de pe o poziție democratică.

Meritul impecabilei tinute publicistice a săptămânalului îi revine editorului, Uli Friedberg Văluoreanu, cândva ziarist la *România liberă*, unde era respectat pentru profesionalismul său și iubit pentru generozitatea și umorul de care dădea dovadă în relațiile cu cei din jur. Stabilizat acum în Israel, „Uli”, cum îi spuneau colegii, continuă să țină sus steagul gazetăriei de bună calitate.

P.S. Iată și adresele de care ar putea avea nevoie cei interesați: uli@netvision.net.il și <http://www.isro-press.net>

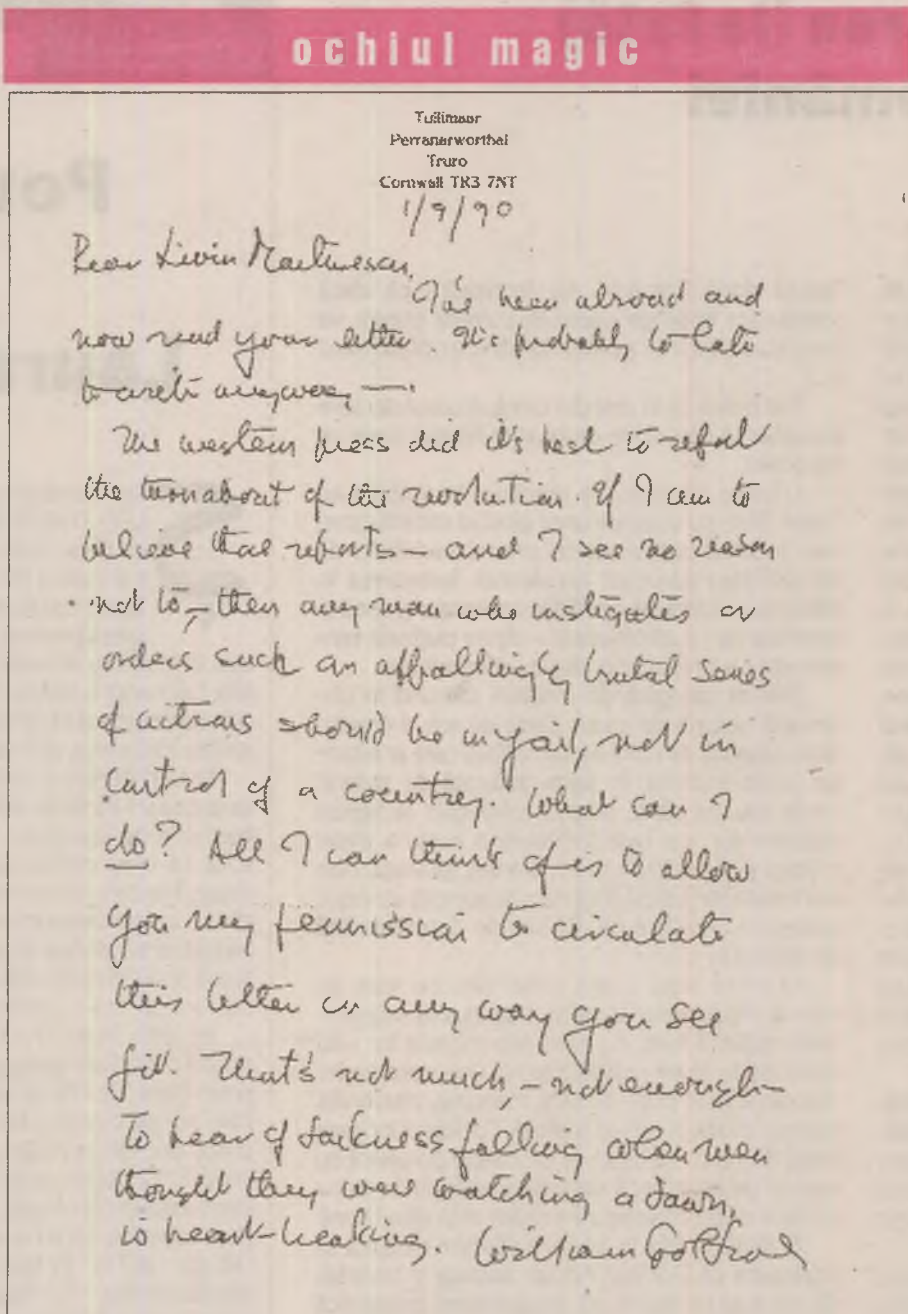
Vești din Bucovina

Anainte de sărbătorile de iarnă, Fundația Culturală a Bucovinei (președinte: Dumitru Cucu) a acordat mult așteptatele sale premii anuale. Premiul de excelență „Mecena” i-a revenit scriitorului Pan Solcan, iar Premiul „Opera omnia” – pictoriței Elena Greculesi și cercetătorului Emil Satco. Ceilalți laureați sunt V. Zetu, Mircea Motrici, I.D. Clement, Anica Facina, Ioan Iețcu, Mihai Iacobescu, D. Covalciuc, Niadi Cernica, Al. Toma, Gh. Vicol, N.R. Dărămuș, C. Arcu, C. Uncureanu, Violeta Vatamaniuc, Konstantyn Ungureanu-Box.

Tot în Bucovina și tot în spațiul culturii românești, dar dincolo de granița României cu Ucraina, a avut loc alt eveniment cultural important: ediția a III-a Salonului Internațional de Carte de la Cernăuți, organizat de Editura „Alexandru cel Bun” (director: Alexandru Cernov, membru de onoare al Academiei Române; consilieri editoriali: prof. dr. Ilie Luceac și scriitorul Vasile Tărășeanu).

William Golding despre mineriada din România

Recenta dezbatere din presă (declanșată de grațierea și apoi revocarea grațierii lui Miron Cozma de către Ion Iliescu) referitoare la mineriada din 14-15 iunie 1990 l-a determinat pe Liviu Martinescu

(eminent traducător de limbă engleză din Suceava) să ne trimită facsimilul scrisorii pe această temă pe care a primit-o la 1 septembrie 1990 de la William Golding. Marele scriitor englez, laureat al Premiului Nobel, dezaprobă cu fermitate, ca pe o greșală gravă și condamnată, atitudinea încurajatoare a lui Ion Iliescu față de actele de vandalism săvârșite în acele împrejurări. Scrisoarea a mai apărut în presă, în traducere, la scurtă vreme după momentul primirii, dar din cauza avalanșei de evenimente de atunci a trecut aproape neobservată și ulterior a fost uitată. Oricum, până în prezent n-a mai fost publicată într-o revistă literară, unde își are locul datorită calității expeditorului ei. Totodată, n-a fost reprodușă niciodată în facsimil, așa cum apare acum în revista noastră:

„Tullimaar
Perranarworthal
Truro
Cornwall TR3 7NT
1/9/90

Dragă Liviu Martinescu
Am fost plecat în străinătate și abia acum îți citesc scrisoarea. Probabil e deja prea târziu...

Presa occidentală și-a făcut datoria să informeze despre confiscarea Revoluției. Dacă e să dau crezare acestor informații – și n-am absolut nici un motiv să n-o fac –, atunci orice om care instigă sau ordonă astfel de acțiuni brutale, înspăimântătoare, în serie, ar trebui să fie în pușcărie și nu în fruntea unei țări. Ce pot eu face? Tot ce mi vine în minte acum e să te autorizez pe dumneata să faci să circule această

scrisoare în orice mod vei găsi de cuviință. Nu e mult, nu e de-ajuns...

Să vezi, să auzi căzând întinericul acolo unde oamenii credeau că văd ivindu-se zorile... și se frânge inima.

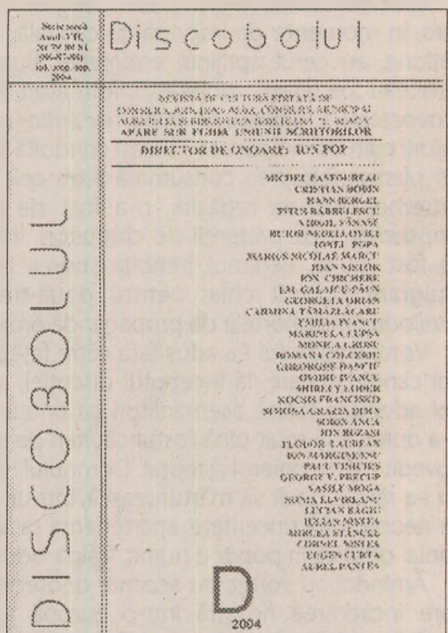
William Golding

Împăratul muștelor într-o nouă viziune

Printr-o coincidență, în selecta revistă *Discobolul* din Alba Iulia (și anume în nr. 86-87-88 din 2004), figurează și un studiu dedicat romanului care l-a consacrat pe William Golding și i-a adus Premiul Nobel, *Împăratul muștelor*, 1954. Autoarea studiului, Marinela Lupșă avansează o interpretare care merită ținută minte, atât ca îndreptar de lectură, cât și ca memento pentru prozatorii români de azi (cărora nu le lipsește nimic, în afară de o miză):

„Romanul lui Golding face parte din categoria cărților «periculoase», nu doar pentru că e genul de creație care naște ideologii și revoluții spirituale, ci și pentru că își face din adevăr principala coordonată. Adevărul naște de cele mai multe ori frică ori respingere, fie pentru că nu suntem pregătiți pentru el, fie pentru că pur și simplu ne e mult mai simplu și comod să trăim în absența lui. Cărți precum *Împăratul muștelor* sunt periculoase pentru că au tendința de a ilumina. Prin iluminare nu ne referim aici la o condamnare directă, ci mai degrabă la o grijă aproape părintească a autorului față de fiul risipitor, umanitatea. Golding nu își propune (cel puțin nu conștient) să dărâme vechii idoli pentru a face loc altora mai buni, mai valoroși, mai autentici, ci doar să contribuie la procesul de cunoaștere și autocunoaștere a individului.”

Alex. ȘTEFĂNESCU

“România literară” - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 260.000 lei
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 520.000 lei
- ☐ abonament un an (52 numere) - 1.040.000 lei

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.

Trimiteti prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa dir. adm. Corneliu Ionescu, Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an. Costul unui exemplar va fi, de la 1 ianuarie 2005, 20.000 lei, iar la redacție 15.000 lei.

32 pag. - 20.000 lei
La redacție: 15.000 lei

